

**TARIMSAL DESTEKLEMELERE
ÜRETİCİLERİN YAKLAŞIMI:
TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ**
Nadim DALDAL
Yüksek Lisans Tezi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Dr. Harun HURMA
2016

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TARIMSAL DESTEKLEMELERE ÜRETİCİLERİN YAKLAŞIMI:
TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ**

Nadim DALDAL

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Harun HURMA

TEKİRDAĞ-2016

Her hakkı saklıdır.

Yrd. Doç. Dr. Harun HURMA' nın danışmanlığında Nadim DALDAL tarafından hazırlanan "Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı: Tekirdağ İli Örneği" isimli bu çalışma, aşağıdaki jüri tarafından, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Harun HURMA (Danışman)

İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. Sema KONYALI

İmza:

Üye: Yrd. Doç. Dr. Nilüfer SERİNLİKLİ

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Prof. Dr. Fatih KONUKCU

Enstitü Müdürü

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIMSAL DESTEKLEMELERE ÜRETİCİLERİN YAKLAŞIMI: TEKİRDAĞ İLİ ÖRNEĞİ

Nadim DALDAL

Namık Kemal Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Harun HURMA

Tarım sektörü doğal riskler başta olmak üzere üretim, fiyat, pazarlama ve finansman gibi birçok risk ve belirsizliklerle karşı karşıyadır. Tarımsal kesimin, gelir düzeyinin yetersizliği, işletmelerin küçük ve parçalı bir yapıda olması, üretimin dönemsel olması söz konusu risk ve belirsizliklerle birleştiğinde tarım sektörünün desteklenmesi gereğini doğurmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de tarım sektörü çeşitli araçlarla desteklenmektedir. Bu desteklemeler piyasa fiyatını doğrudan etkileyen türde olabildiği gibi piyasa fiyatlarına müdahale edilmeden de yapılabilmektedir. Bu çalışmada, Türkiye’de hali hazırda uygulanan tarımsal desteklemelerin durumu incelenerek üreticilerin bu desteklemelere olan yaklaşımı değerlendirilmiştir. Ayrıca üreticilerin destekleri kullanma biçimleri ve geleceğe ilişkin beklentileri de irdelenmiştir. Tarım sektöründeki sorunlar üreticilerin gözünden değerlendirilmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir. Bu amaçla Tekirdağ İli 11 İlçesi ve bu ilçelere bağlı 39 mahalleden toplam 146 üreticiyle anket yapılmıştır. Anket yapılan üreticilerin tamamının tarımsal desteklemelerden yararlandığı tespit edilmiştir. Üreticiler nakit destekleme ödemelerinin yanında girdi (mazot, gübre vb.) fiyatlarında indirim sağlanması, ürünler için de daha yüksek fiyat olması gerektiği konusunda hemfikirdirler. Tarımsal desteklemelerden mazot, gübre ve toprak analizi desteğini üreticilerin %48,6’sı gübre ve mazot v.b alımında, hububat fark ödemesi desteğini üreticilerin %55,1’i o dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacı varsa onun alımında, yağlı tohumlu bitkiler (ayçiçeği, kanola) fark ödemesi desteğini üreticilerin %70’i borç ödemede kullandıklarını belirtmişlerdir. Üreticiler, destekleme kalemleri ve prosedürlerinin çok olmasından şikayetçi olmaktadır. Ayrıca destekleme miktarları ve ödeme zamanlarıyla ilgili de sorunlar belirtilmiştir. Yaşanan bu sorunlara, destekleme kalemlerinin ürün bazında birleştirilmesi, ödeme zamanlarının üreticilerin nakite ihtiyaç duyduğu dönemlere çekilmesi, taban fiyat açıklamalarının üreticilerin ekim kararlarına yön verecek bir yapıya dönüştürülmesi gibi çözümler önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Destekler, Üretici Yaklaşımı, Tekirdağ
2016, 120 sayfa

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

PRODUCERS' APPROACH TO AGRICULTURAL SUPPORTS THE EXAMPLE OF TEKİRDAĞ

Nadim DALDAL

Namık Kemal University

Institute of Science and Technology

Department of Agricultural Economics

ADVISOR: Asst.Prof. Harun HURMA

The agricultural industry faces many risks and uncertainties including natural risks, in particular, and also those regarding production, prices, marketing and financing. When this is combined with the fact that the income level of agricultural community is low, that businesses are small and fragmented, and that production is seasonal, it becomes obvious that the industry needs to be supported. As it is the case around the world, the agricultural industry is also supported through many instruments in Turkey. Such supports can be of a type which directly influences market prices and they can also be made without an intervention in the market prices. This study analyzes the status of agricultural supports as currently implemented in Turkey to assess the approach of producers to such supports. The ways producers utilize these supports and their expectations regarding future conditions are also discussed. Problems involved in the industry are examined from the perspective of producers, and suggestions of solutions are offered. For this purpose, a questionnaire was administered to a total of 146 producers in 39 neighborhoods of the 11 counties of the city of Tekirdağ. It was determined that all of the surveyed producers utilized agricultural supports. In addition to cash support, producers also agree that they need discount in input prices (diesel, fertilizer, etc.) and higher base prices. It was found that 48.6% of the producers used the diesel, fertilizer and soil analysis support for their purchase of fertilizers and diesel, 55.1% of them used the support of serial difference payment for their purchase of whatever agricultural input they needed in the related term, and 70% used the oil seed plants (sunflower and canola) difference payment support in the payment of their debts. Producers complained about the multitude of support items and procedures. They also indicated problems regarding support amounts and payment times. Against these problems, solutions were suggested such as combination of support items on the basis of products, shifting payment dates to the periods when producers need cash support the most, and transformation of base price announcements into a structure which will guide plantation decisions of producers.

Keywords: Agricultural Supports, Producer's Approach, Tekirdağ
2016, 120 pages

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım boyunca ilgi ve desteğini eksik etmeyen değerli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Harun HURMA'ya ve Yrd.Doç.Dr.Sema KONYALI'ya teőekkürlerimi sunarım.

Ocak 2016

Nadim DALDAL

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	i
ABSTRACT	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
ÇİZELGE DİZİNİ	viii
ŞEKİL DİZİNİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. LİTERATÜR ÖZETLERİ	4
3. MATERYAL ve YÖNTEM	11
3.1. Materyal.....	11
3.2. Yöntem	11
3.2.1. Örnek işletmelerin seçilmesinde izlenen yöntem	11
3.2.2. Verilerin analizinde izlenen yöntem.....	12
4. TÜRKİYE'DEKİ DESTEKLEME POLİTİKALARI VE UYGULAMASI	15
4.1. Uygulanan Başlıca Tarımsal Destekler	18
4.1.1. Doğrudan gelir desteği	18
4.1.2. Alan bazlı tarımsal destekler	19
4.1.3. Tarım havzaları üretim ve destekleme modeli kapsamında fark ödemesi desteği	24
4.1.4. Hayvancılık desteklemeleri	26
4.1.5. Diğer tarımsal amaçlı destekler	28

4.1.6. Çiftlik muhasebe veri ağı ve tarımsal danışmanlık desteği	30
4.1.7. Kırsal kalkınma destekleri	30
4.1.8. Tarım sigortası desteği	31
4.1.9. Faiz indirimli kredi uygulamaları	32
4.1.10. IPARD (katılım öncesi yardım aracı kırsal kalkınma)	32
5. TÜRKİYE ve TEKİRDAĞ İLİNDEKİ TARIMSAL DESTEKLEMELER	34
5.1. Alan Bazlı Tarımsal Desteklemeler.....	35
5.2. Fark (Prim) Ödemesi Desteklemeleri	37
5.3. Hayvancılık Desteklemeleri	41
5.4. Diğer Tarımsal Desteklemeler.....	43
5.5. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı ve Tarımsal Danışmanlık Desteği.....	45
5.6. Kırsal Kalkınma Destekleri	46
5.7. Tarım Sigortası Desteği.....	47
5.8. Faiz İndirimli Kredi Uygulamaları	48
6. ARAŞTIRMA BÖLGESİ OLAN TEKİRDAĞ İLİ TARIMSAL POTANSİYELİ	53
6.1. Arazi Varlığı.....	53
6.1.1. Sulanabilir arazi varlığı	55
6.2. Sebzeçilik (Örtü Altı Üretim Hariç)	55
6.3. Meyvecilik	55
6.4. Tarım Alet ve Makineleri Varlığı.....	55
7. ARAŞTIRMA BULGULARI	57
7.1. Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Durumları	57

7.2. Araştırma Bölgesinde Yapılan Tarımsal Faaliyetler	60
7.3. Araştırma Bölgesinde Üretilen Ürünlere İlişkin En Yoğun Harcama Yapılan Aylar	66
7.4. Üreticilerin Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu	68
7.5. Araştırma Bölgesindeki Üreticilerin Yararlandığı Tarımsal Destekler	69
7.6. Araştırma Bölgesindeki Tarımsal Desteklemelerin Yeterlilik Düzeyi.....	70
7.7. Araştırma Bölgesinde Başvurulan Desteklemelerin Ödeme Zamanları.....	72
7.8. Üreticiler Tarafından Alınan Tarımsal Desteklemelerin Değerlendirilme Durumu	74
7.9. Üreticilerin Elde Ettikleri Tarım Gelirlerini Tarımsal Faaliyetlerde Kullanma Durumu..	76
7.10. Üreticilerin Tarımsal Destekleme Ödemeleri Hakkındaki Talepleri.....	76
7.11. Üreticilerin Tarımsal Desteklemeler Hakkındaki Genel Görüşleri	77
7.12. Desteklemelerin Başarısının Üreticilerce Değerlendirilmesi	79
7.13. Tarımsal Desteklemelere ilişkin Yargıların Değerlendirilmesi.....	81
7.14. Tarımsal Desteklemelere İlişkin Üretici Yargılarının Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi İle Değerlendirilmesi.....	83
8. SONUÇ ve ÖNERİLER	87
9. KAYNAKLAR	91
EKLER	95
EK 1. Anket Formu	95
EK 2. Tarımsal Desteklemelere İlişkin Kullanılan Mevzuat Bilgileri	99
ÖZGEÇMİŞ	105

ÇİZELGE DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 3.1: İlçelere göre anket yapılan çiftçi sayısı	12
Çizelge 3.2: Stres değerleri ve uygunluk	14
Çizelge 4.1: Doğrudan gelir desteği ödemeleri	19
Çizelge 4.2: Model kapsamında belirlenen ve fark desteği ödenen havzalar	25
Çizelge 4.3: 2014 yılı fark ödemesi desteği ürün bazında destekleme birim fiyatları	26
Çizelge 4.4: 2014 yılı sertifikalı tohumluk kullanımı destekleme birim fiyatları	28
Çizelge 4.5: 2014 yılı sertifikalı fide/fidan kullanımı birim fiyatları	29
Çizelge 4.6: 2014 yılı sertifikalı tohum üretimi destekleme birim fiyatları	29
Çizelge 4.7: IPARD başvurularının yapılacağı ve yatırımın uygulanacağı iller	33
Çizelge 5.1: Türkiye’de yıllar itibariyle alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri	36
Çizelge 5.2: Tekirdağ ili yıllar itibariyle alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri	36
Çizelge 5.3: Tekirdağ ili 2005-2014 yılları arası ürünler bazında toplam fark destekleri	39
Çizelge 5.4: Tekirdağ ili 2005-2014 yılları arası ayçiçeği fark desteğinden faydalanan üretici sayıları	39
Çizelge 5.5: Tekirdağ ili 2005-2014 yılları arası hububat fark desteğinden faydalanan üretici sayıları	40
Çizelge 5.6: Tekirdağ ili 2005-2014 yılları sertifikalı tohum kullanım desteklemeleri	43
Çizelge 5.7: Tekirdağ ili 2005-2014 yılları sertifikalı fide/fidan kullanım desteklemeleri	44
Çizelge 5.8: Tekirdağ ili sertifikalı tohum üretim desteklemeleri	45
Çizelge 5.9: Tekirdağ ili tarımsal danışmanlık desteklemeleri	45
Çizelge 5.10: Tekirdağ ili tamamlanan makine ekipman alımı projeleri toplamları	46

Çizelge 5.11: Tekirdağ ili KKYDP tarıma dayalı ekonomik yatırımların desteklenmesi.....	47
Çizelge 5.12: Yıllar itibariyle Türkiye’de tarımsal destekleme ödemeleri	49
Çizelge 5.13: Yıllar itibariyle Tekirdağ ili tarımsal destekleme ödemeleri	50
Çizelge 6.1: İlçeler bazında arazi varlığı dağılımı.....	53
Çizelge 6.2: Arazi varlığı dağılımı	54
Çizelge 6.3: İşlenen tarım alanlarının dağılımı	54
Çizelge 6.4: Tarla bitkileri üretim dallarının ekiliş alan ve oranları	54
Çizelge 6.5: Tekirdağ ili tarımsal alet-makine varlığı.....	56
Çizelge 7.1: Üreticilerin yaş dağılımı	57
Çizelge 7.2: Üreticilerin eğitim durumları	58
Çizelge 7.3: İşletmedeki aile genişliği	58
Çizelge 7.4: İşletmede çalışan kişi sayısı	58
Çizelge 7.5: İşletmelerde yıllık ortalama brüt gelir	59
Çizelge 7.6: Tarım dışı gelir	59
Çizelge 7.7: İşletmelerde emeklilik durumu	59
Çizelge 7.8: Kredi kullanım durumu	60
Çizelge 7.9: İşletme tipi	60
Çizelge 7.10.: Toplam arazi varlığı dağılımı	61
Çizelge 7.11.: Arazi varlıkları	61
Çizelge 7.12: Parsel sayıları	62
Çizelge 7.13.: Yetiştirilen ürünlere göre arazilerin dağılımı	63
Çizelge 7.14: Yetiştirilen ürünlerin arazi büyüklüklerine göre dağılımı	63
Çizelge 7.15: Ürün verimleri (buğday).....	64
Çizelge 7.16: Ürün verimleri (ayçiçeği).....	64

Çizelge 7.17: Hayvan varlığı	65
Çizelge 7.18: Tarım alet ve ekipman varlıkları dağılımı	66
Çizelge 7.19: 2013 yılında tarımsal üretimin başlangıcında en yoğun harcama yapılan aylar	66
Çizelge 7.20: 2014 yılında tarımsal üretime ilişkin en yoğun harcama yapılan aylar.....	67
Çizelge 7.21: Tarımsal desteklemelerden yararlanma durumu	68
Çizelge 7.22: Faydalanılan tarımsal desteklemeler	69
Çizelge 7.23: Araştırma bölgesinde tarımsal desteklemelerin yeterlilik düzeyi	70
Çizelge 7.24: Araştırma bölgesinde yetersiz görülen desteklemeler	71
Çizelge 7.25: 2013-2014 ve 2015 yıllarında tarımsal desteklemelerin ödendiği aylar	73
Çizelge 7.26: Tarımsal desteklemelerin ödenme zamanının üretici açısından değerlendirilmesi	74
Çizelge 7.27: Alınan tarımsal desteklemelerin değerlendirilme şekilleri	75
Çizelge 7.28: Tarımsal gelirlerin tekrar tarımsal faaliyete yatırılma oranı	76
Çizelge 7.29: Üreticilerin tarımsal desteklerin nasıl olması gerektiği hakkındaki görüşleri ...	76
Çizelge 7.30: Tarımsal desteklemelerin üretici gelirlerinde bir artış sağlayıp sağlamadığı	77
Çizelge 7.31: Ülke tarım politikalarının üretici tarafından değerlendirilmesi	77
Çizelge 7.32: Ürün taban fiyatlarındaki dalgalanmaların üretimin sürdürülebilirliğine etkisi.	78
Çizelge 7.33: Üreticilerin ürün alım fiyatlarının yıl içerisinde açıklanmasını istedikleri zamanlar	78
Çizelge 7.34: Desteklemelerin geneli itibarıyla üreticilerce değerlendirilmesi	79
Çizelge 7.35: Buğday üretimi için verilen desteklemelerin değerlendirilmesi	80
Çizelge 7.36: Ayçiçeği üretimi için verilen desteklemelerin değerlendirilmesi	80
Çizelge 7.37: Hayvansal üretime verilen desteklemelerin değerlendirilmesi	81
Çizelge 7.38: Tarımsal desteklemelere ilişkin yargıların üreticilerce değerlendirilmesi	82
Çizelge 7.39: Güvenilirlik analizi.....	83

Çizelge 7.40: Young's S-stress.....	83
Çizelge 7.41: Ortak uzay koordinatları	84

ŞEKİL DİZİNİ

Sayfa

Şekil 4.1: Yıllar itibariyle peyzaj ve süs bitkileri, özel çayır, mera ve orman emvali alanları mazot-gübre desteği birim fiyatları.....	20
Şekil 4.2: Yıllar itibariyle hububat, yem bitkileri, özel çayır, mera ve orman emvali alanları mazot-gübre desteği birim fiyatları.....	21
Şekil 4.3: Yıllar itibariyle yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkileri alanları mazot-gübre desteği birim fiyatları.....	21
Şekil 4.4: Türkiye tarım havzaları (30 havza).....	24
Şekil 5.1: Türkiye yıllar itibariyle toplam tarımsal destekler.....	34
Şekil 5.2: Tekirdağ ili yıllar itibariyle toplam tarımsal destekler.....	35
Şekil 5.3: Türkiye’de yıllar itibariyle toplam fark(prim) ödemeleri.....	37
Şekil 5.4: Tekirdağ ili yıllar itibariyle toplam fark(prim) ödemeleri.....	38
Şekil 5.5: Tekirdağ ili 2005-2014 yılları ayçiçeği fark(prim) destekleme miktarları.....	40
Şekil 5.6: Tekirdağ ili 2005-2014 yılları hububat fark(prim) destekleme miktarları.....	41
Şekil 5.7: Türkiye’de yıllar itibariyle hayvancılık destekleme ödemeleri.....	42
Şekil 5.8: Tekirdağ ili yıllar itibariyle hayvancılık destekleme ödemeleri.....	42
Şekil 5.9: Türkiye’de 2002-2014 yılları arası toplam tarımsal destekleme ödemeleri.....	51
Şekil 5.10: Tekirdağ ilinde 2003-2014 yılları arası toplam tarımsal destekleme ödemeleri....	51
Şekil 7.1.: Tarımsal desteklemelere ilişkin yargıların üreticilerce değerlendirilmesi.....	82
Şekil 7.2.: Değişkenlerin iki boyutlu uzayda gösterimi.....	85

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKS	: Arıcılık Kayıt Sistemi
ARIP	: Tarımda Reform Uygulama Projesi
BÜGEM	: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
ÇATAK	: Çevre Amaçlı Tarımsal arazilerin Korunması
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
DB	: Dünya Bankası
DGD	: Doğrudan Gelir Desteği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
EAGGF	: Avrupa Tarımsal Yön Verme ve Garanti Fonu
GAP	: Güneydoğu Anadolu Projesi
GTHB	: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GSÜD	: Gayri Safi Üretim Değeri
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IPA	: Katılım Öncesi Yardım Aracı
IPARD	: Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma
KKYDP	: Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı
LEADER	: Yerel Kırsal Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması
MGD	: Mazot Gübre Desteği
OPD	: Ortak Piyasa Düzeni
OTBİS	: Organik Tarım Bilgi Sistemi
OTD	: Organik Tarım Desteği
OTP	: Ortak Tarım Politikası
RG	: Resmi Gazete
SGB	: Strateji Geliştirme Başkanlığı
TARSİM	: Tarım Sigortaları Havuzu
TBS	: Tarım Bilgi Sistemi
TEAE	: Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

1.GİRİŞ

Tarımsal üretim faaliyetinin ekolojik faktörlere bağımlılığı üretimde risk ve belirsizliğin yüksek, tarımsal ürün arz ve talebinin inelastik olmasına sebep olurken, tarımsal piyasaların istikrarsız ve yatırım sermayesinin dönüşüm hızının yavaş ve ürünlerin muhafaza ve pazarlama olanaklarının kısıtlı olmasına neden olmaktadır. Bu tür olumsuzluklara neden olan sosyoekonomik, demografik ve biyolojik faktörler tarımın en önemli dezavantajlarını teşkil etmektedir (Topçu, 2008).

Tarım sektörünün yapısal özelliklerinden dolayı, tarımsal gelirin diğer sektörler göre düşük fakat tarımsal ürünlerin stratejik bir öneme sahip olması, bu sektörün destekleme politikaları ile desteklenmesini gerekli kılmaktadır. Söz konusu destekleme politikaları özellikle üretim ve verimliliğin artırılmasının yanı sıra ürünün çeşitlendirilmesi ve üretimin sürekliliği konusunda da önemli etkiye sahiptir (Yavuz ve ark.,2004). Tarım sektörünün sürekli, istikrarlı ve yeterli seviyede desteklenmesi ile bu sektördeki üreticilerin yaşam şartlarının iyileştirilmesi, ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişkilidir.

Türkiye’de tarım sektörü Cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana desteklenmektedir. Tarım ürünleri fiyatlarına yapılan müdahalelerin yanı sıra ürünlerin kendine ait destekler de gündeme gelmiştir. İlerleyen yıllarda tarımsal üretimde kullanılan girdiler de destek kapsamına girmiştir. Tarımsal destekler belirlenirken ekonomik ve sosyal kriterler dikkate alınmıştır.

Cumhuriyet döneminden günümüze kadar destekleme politikalarının kapsamını pazar fiyat desteği, girdi desteği, teşvik ve prim ödemeleri, verimlilik ve ıslah politikaları ve dış ticaret politikaları oluştururken; Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Anlaşması’nın yürürlüğe girmesinden sonra piyasaya müdahale edici olmayan destekleme politikaları tercih edilmeye başlanmıştır (Yavuz, 2001).

Özellikle destekleme politikalarının rasyonaliteden uzak, çoğu kez popülist kaygılara dayandırılması, tarım sektörünün diğer alanlarında var olan sorunlara çözüm bulunmasına engel oluşturmuştur. Destekleme ödemelerinin, farkında olunmasa da, tarımsal nüfusu tasfiye edici bir politika aracı olarak kullanılmayıp tarımsal üretimi dolayısıyla tarımsal nüfusu artırıcı olarak kullanılması verimlilik, tarımsal işletmelerde küçük ölçek sorunu ve çok

parçalılık gibi sorunların çözümüne de engel oluşturmuştur. Bu nedenle, öncelikli olarak Türkiye’de destekleme politikalarının ne durumda olduğu ve dünyada nasıl bir eğilimin hakim olduğunun tespiti önem taşımaktadır (Acar ve Bulut 2009).

Devletin tarım kesimine yapmış olduğu harcamaların tümü, tarımı destekleme amacına yönelik olmaları nedeniyle destekleme politikaları içerisinde yer alır. Bu açıklamadan yola çıkarak, fiyat ve alım desteği, tarım ürünleri dış ticaretine ilişkin düzenlemeler, girdi desteği, kredi desteği, fark ödeme sistemi, üretimi teşvik veya üretimi kısma amaçlı ödemeler, tarıma yönelik altyapı yatırımları, araştırma, yayım, koruma ve kontrol hizmetleri, pazarlama ve tanıtım gibi alanları içeren devlet harcamaları tümüyle tarımsal destekleme içerisinde ele alınabilir.

Türkiye’de tarımın ekonomi ve istihdam içindeki payının küçümsenemeyecek kadar büyük olması geçmişten beri bu sektörün gündemde olmasına neden olmuş, fakat bu alandaki sorunlara yönelik kalıcı çözümler bulunamamıştır.

Bu nedenle, öncelikli olarak Türkiye’de uygulanan destekleme politikalarının üretici ve tarım işletmeleri temelinde ne durumda olduğu ve bu yöndeki eğilimlerin belirlenmesi yerinde olacaktır.

Günümüzde birçok alanda tarımsal destekleme sağlanmaktadır. 2014 Yılı itibariyle Çiftçi Kayıt Sistemine dâhil olan çiftçilere alan bazlı olarak mazot, gübre ve toprak analizi destekleme ödemesi, organik ve iyi tarım desteği, tarım havzaları üretim ve destekleme modelinde öngörülen havzalarda fark ödemesi desteği, hayvancılık desteklemeleri, sertifikalı tohumluk kullanım ve üretimi desteklemeleri, çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım desteği, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri desteği gibi alanlarda destekleme yapılmaktadır.

Bu çalışmada söz konusu bu desteklemelerin tarım işletmelerinin devamlılığı ve dolayısıyla tarımsal üretimin sürdürülebilirliği üzerine etkisi üreticilerin yaklaşımı temelinde incelenecektir. Çalışmada;

- Tarımsal desteklemelerin üreticilerce kullanım şekli,
- Tarımsal desteklemeler kapsamında tarım politikalarının üreticilerce değerlendirilmesi,
- Desteklemelerin ödeme zamanı ve üreticiye sağladığı olumlu-olumsuz etkileri,
- Desteklemelerdeki (özellikle taban fiyat dalgalanmalarının) dalgalanmaların üretimin sürdürülebilirliğine etkisi,
- Üreticilerin farklı destekleme yöntemlerine yaklaşımları araştırılmıştır.

Bu bilgiler ışığında yapılan çalışmada üreticilerin kaynak kullanım etkinliklerinin artırılması ve bu bağlamda üretimin devamlılığının sağlanması konusunda tarım politikalarının değerlendirilmesi yapılmıştır.

Tez 8 bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci bölümünde; tarım sektörünün özellikleri, üretimin dezavantajlı yönleri ve tarımsal üretimin niçin desteklenmesi gerektiğinin anlatıldığı giriş bölümü yer almaktadır. İkinci bölümünde; literatür özetlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde; araştırmada kullanılan materyal ve analiz yöntemlerine değinilmiştir. Dördüncü bölümünde; Türkiye'deki destekleme politikaları ve uygulamasına yer verilmiştir. Beşinci bölümünde; Türkiye ve araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilindeki tarımsal desteklemelerle ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir. Altıncı bölümünde; araştırma bölgesi olan Tekirdağ ili tarımsal potansiyeli hakkında genel bilgiler verilmiştir. Yedinci bölümünde; araştırma bulguları anlatılmıştır. Sekizinci ve son bölümde ise sonuç ve öneriler değerlendirilmiştir.

2. LİTERATÜR ÖZETLERİ

Çelik (2013), “Türkiye’de Tarımsal Desteklemelerin Yem Bitkileri Ekiliş ve Üretim Üzerine Etkisi” konulu çalışmada desteklemeler sayesinde yem bitkisi üretimindeki artışlar, mevcut üretimin talebi karşılayıp karşılayamama durumları ortaya konulmuştur.

Demirdöğen ve Olhan (2013), “Üretimden Bağımsız Desteklerin Etkileri: Genel Bir Değerlendirme” isimli bu çalışmada üretimden bağımsız olarak yapılan desteklerin üretim üzerindeki etkisi literatüre bağlı olarak değerlendirilmiştir. Genel etki, risk tutumu, arazi değeri, kredi kısıtı, politika beklentisi, yapısal değişim, işgücü dağıtımı ve çevresel yansıma olmak üzere desteğin etkileri sekiz bölüme ayrılmıştır. Her bölümün ilk kısımlarında desteğin nasıl etki yapabileceğine dair varsayımlara yer verilmiş, ikinci kısımlarında ise bu varsayımlar araştırma bulguları ile sınanmıştır.

Gürkan (2012), “Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği)” adlı bu çalışmada Türkiye’de uygulanan güncel tarımsal destekleme politikaları çerçevesinde, Kahramanmaraş ilindeki uygulamalar ortaya konulmuş, üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma durumları tespit edilmiş ve desteklerin uygulaması sırasında ortaya çıkan sorunlar tespit edilerek çözüm önerileri getirilmiştir.

Akıncı (2011), “Tar-Et Ve Et Kombinasi Destekleme Politikalarının Erzurum Besi Hayvancılığı Sektörüne Etkilerinin Analizi” adlı çalışmada besicilerin Tar-Et projesine olan ilgi ve yaklaşımları ile bu yaklaşımlarda etkili olan faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Arısoy ve Gül (2011), “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarım Sektörüne Yapılan Direkt Ödemelerin Karşılaştırılması” adlı çalışmada, AB ve Türk çiftçilerinin aldıkları desteklerin karşılaştırması yapılmıştır. Türkiye’de işletme başına ortalama destek 1.171 Euro iken AB’de 5.052 Euro’dur. Türkiye’de hektar başına yapılan destek 185 Euro iken AB’de 249 Euro’dur. Ayrıca örnek işletmeler seçilmiş ve bu işletmeler için Türkiye ve AB’de verilen destekler karşılaştırılmıştır.

Habalı (2010), “Türkiye’de Planlı Dönemde Uygulanan Tarımı Destekleme Politikaları; Dünü, Bugünü ve Geleceği” konulu çalışmasında Türkiye’nin güncel tarımsal

yapısı ortaya koyularak çalışmanın ana materyalini oluşturan kalkınma planları ve uygulanan destekleme politikaları ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir.

Songül (2010), “Avrupa Birliği Ve Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikaları” bu çalışmada Avrupa Birliği Tarımı, tahıl üretimi ve destekleme politikaları incelenmiş, ülkemiz tarımı, tarım ve tahıl destekleme politikaları analiz edilmiş, Birlik ve Türkiye tahıl destekleme politikaları karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma ve verilerin sonucunda, sorunlar ve sorunların çözüm yolları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Ağca (2010), “Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarındaki Gelişmeler” konulu çalışmada tarımsal destekleme politikalarının gelişimi tarihi süreç içinde incelenmiştir. Cumhuriyet döneminden günümüze kadar olan destekleme politikaları, yaşanan önemli siyasi ve sosyal olaylara göre tarihsel dönemlere ayrılarak, değerlendirilmiş ve yapılan desteklerin hangi amaçla verildiği ve uygulanan desteklemelerin, belirlenen amaçlara ulaşip ulaşmadığı araştırılmıştır. Avrupa Birliği’nde uygulanan desteklerle, Türkiye’de uygulanan destekler karşılaştırılmıştır.

Gaytancıoğlu (2009), “Türkiye ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası” isimli çalışmada Türkiye ve Dünyadaki tarım politikalarını inceleyerek bu çerçevede üreticilere yapılan tarımsal desteklemelerin sonuçlarını değerlendirmiştir.

Demir (2009), “Destekleme Politikalarının Hayvancılık Sektörü Üzerine Etkilerinin Bölgesel Karşılaştırmalı Analizi” adlı çalışmada uzun yıllardan beri devam eden hayvancılık desteklerinin 2005 yılından sonra arttığı ve bunun hayvancılık sektörünü önemli ölçüde etkilediği ifade edilmektedir. Çalışmada, 2005-2007 yıllarında uygulanan bu politikaların etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Topçu (2008), “Çiftçilerin Tarımsal Destekleme Politikalarından Faydalanma İstekliliğinde Etkili Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği” isimli çalışmada Erzurum’daki 125 tarım işletmesinden anket yoluyla elde edilen veriler, sınırlı bağımlı değişkenli probit regresyon modelinde analiz edilmiştir. Bu araştırmayla, üreticilerin tarımsal destekleme politikalarından faydalanma istekliliklerinde etkili olan sosyoekonomik ve demografik faktörlerin etkilerinin belirlenmesi ve politika yürütücülerine yerel bazda oluşturacakları tarımsal destekleme politikaları hakkında fikir sunmak amaçlanmıştır.

Erdal ve Erdal (2008), “Türkiye’de Tarımsal Desteklemeler Kapsamında Prim Sistemi Uygulamalarının Etkileri” 1980-2006 dönemini kapsayan bu çalışmada Türkiye’de tarımsal desteklemeler kapsamında fark (prim) ödemelerinin pamuk, ayçiçeği, soya, kanola, mısır ve aspir ürünleri üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Şahinöz ve ark. (2007), Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü (TEAE) tarafından yapılan “ Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikası Aracı Olarak Fark Ödemesi Sisteminin Uygulanabilirliğinin Tartışılması Ve Sistemin İksitadi Analizi” konulu çalışmada, fark ödemesi sisteminin seçilmiş ürünler bazında Türk tarımında uygulanabilirliği Dünya Ticaret Örgütü kuralları çerçevesinde araştırılmıştır. Saptama ve değerlendirmeler neticesinden sonuç olarak Türk tarımı için önerilen fark ödemesi sisteminin Dünya Ticaret Örgütü’nün gelişmekte olan ülkelere yönelik olarak belirlemiş olduğu politika değişiklikleri ve kamu finansman açıkları dikkate alınarak uygulanması gerektiği vurgulanmıştır.

İnce (2007), “Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikalarının Analizi” adlı çalışmada 2000 yılının başlarından itibaren uygulanmaya başlanan tarım reformunu, doğrudan gelir desteği, fiyat ve girdi desteklerinin aşamalı olarak indirilmesi, tarım ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanmasında devlet müdahalesinin azaltılması olarak üç aşamalı olarak değerlendirmiştir.

Güney (2006), “Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikaları ve Tarımsal Destekleme Sistemlerinde Yaşanılan Yeni Gelişmeler: Doğrudan Ödeme Sistemi ve Türkiye Üzerine Bir Uygulama” adlı bu çalışmada, Avrupa Birliği Ortak tarım Politikaları Destekleme Sistemlerinin teorik ve deneysel olarak analiz edilmesine çalışılmıştır. Çalışma öncelikle Avrupa Birliği ve Avrupa Birliği oluşumunun incelenmesi ve AB tarımsal yapısının ekonomik analiziyle başlamaktadır. Bu bölümler, daha sonra incelenecek Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikaları ve Tarımsal Destekleme Sistemleri bölümleri için temel oluşturmayı hedeflemektedir.

Yorgun (2006), “Tarımda Doğrudan Ödemeler Yönündeki Politika Değişikliğinin Çukurova Bölgesi Ürün Karlılıkları ve İşletme Gelirleri Üzerine Etkisi” isimli çalışmada, tarımsal desteklemelerde politika değişikliğiyle doğrudan gelir desteklerine yönelmenin ürün kârlılıkları ve işletme gelirleri üzerine etkileri Çukurova bölgesi örneğinden hareketle araştırılmıştır.

Yıldız (2006), "Türkiye ve Avrupa Birliğinde tarıma Yönelik Destekleme Politikaları ve Bu Politikaların Karşılaştırılması" adlı çalışmada, Türkiye'nin müzakereler çerçevesinde, uyum sağlaması gereken alanlar içerisinde en önemlilerinden birini oluşturan tarım sektöründe, AB ve Türk Tarım Politikalarının mevcut uygulamalarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla ilk önce tarım sektörünün işlev ve özellikleri ele alındıktan sonra, Türkiye ve AB'de tarımın ülke ekonomileri açısından önemi üzerinde durulmuştur. Türk Tarım Politikası ve AB üyesi ülkelerin tarım politikalarının, ekonomik ve siyasi açıdan ortak bir çerçevede yönetilmesi esasına dayanan Ortak Tarım Politikası (OTP) irdelendikten sonra uygulanan politikaların karşılaştırılması yapılmaya çalışılmıştır.

Çakmak ve Akder (2005), "Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği'ndeki Gelişmeler Işığında 21. Yüzyılda Türkiye Tarımı" adlı çalışmada, 2000 yılından itibaren Türkiye'de tarım reformu politikaları, DTÖ Tarım Anlaşması ve Ortak Tarım Politikası ile Türkiye ilişkisi incelenerek, Avrupa Birliği'ne muhtemel katılımın olabileceği 2030'lu yıllara doğru Türkiye tarımında gerçekleşmesi gereken takvime yönelik öneriler sunulmuştur.

Yeni ve Dölekoğlu (2005), "Tarımsal Destekleme Politikalarında Süreçler ve Üretici Transferleri" adlı çalışmada, 1980-2002 yılları arasında tarımda üretici ve üretime yönelik olarak yapılan devlet harcamaları tam bir veri seti oluşturmak amacıyla ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Çetin (2005), "Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları" adlı çalışmada, Türkiye'de bugüne kadar uygulanan tarımsal destekleme politikaları ve bu politikadaki değişikliklerin sebepleri açıklanarak, DGD'nin tanımı, amacı, uygulama şekli, olumlu-olumsuz yönleri ve dünyadaki uygulamaları incelenmiştir.

Abay ve ark. (2005), "Türkiye'de Tarım Politikalarında Değişim" isimli çalışmada, Türk tarım politikalarındaki değişimi ve bu değişime etki eden faktörler ve mevcut tarımsal destekleme politikaları, 2000 yılı sonrası reform sürecinde uygulanan politikalar anlatılarak, tarım politikalarında yeniden yapılanmaya yönelik öneriler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Şahin (2004) "Ülkemiz Tarım Sektörünün Yeri, Önemi ve Sektöre İlişkin Teşvik Uygulamaları" adlı çalışmasında, ülke tarımının yeri, önemi ve tarımda teşvik edici uygulamaları incelemiştir.

Yavuz ve ark. (2004), “Tarımsal Girdi ve Destekler Komisyonu Raporu” isimli çalışmada, Avrupa Birliği’ne uyum çerçevesinde Türkiye Tarım Politikalarında Tarımsal Garanti ve Yön verme Fonu (EAGGF) benzer bir yapılanma nasıl olabilir sorusuna cevap aramaya çalışmıştır. Bu amaçla, AB ile Türkiye’nin tarımsal destekleme politikaları karşılaştırılmış, EAGGF’nin yapısı incelenmiş ve Türkiye’nin şartları dikkate alınarak politika önerisi sunulmuştur.

Aydın (2004), “Dünya Ticaret Örgütü Tarım Müzakereleri, AB ve Türkiye’nin Pozisyonları“ adlı çalışmanın ilk bölümünde, GATT ve Dünya Ticaret Örgütü sistemleri incelenmiş, ikinci bölümde Tarım Anlaşması ve İleri Tarım Müzakereleri, ele alınan konular ve müzakere süreçleri kapsamında irdelenmiş, ön plana çıkan ülke gruplarının görüşlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, Avrupa Birliği’nin müzakereler sırasındaki pozisyonu, ana konular ve müzakere aşamaları itibarıyla ele alınmıştır. Son bölümde ise, Türkiye’nin müzakerelere ilişkin görüşü ana konular, gelişmeler ve diğer ülkelere göre pozisyonu çerçevesinde ele alınmıştır.

Aktaş (2004), “Destekleme ve Teknoloji Politikalarının Çukurova Bölgesinde Mısır Tarımı Üzerine Etkisi” isimli çalışmasında, destekleme ve teknoloji politikalarının Çukurova bölgesinde mısır tarımı üzerine etkisini incelemiştir. Mısır üretimini akaryakıt, gübre ve ilaç fiyatlarının etkilediği tahmin edilmiştir. Destekleme politikaları oluşturulurken bu girdilerin göz önünde bulundurulması gerektiği tahmin edilmiştir.

Akder (2004), “Türkiye Tarım Politikasında “Destekleme Reformu” adlı bu çalışmada araştırmacı, 2000 yılından sonra uygulanan tarım reformunu, Türkiye için bir ihtiyaç halinden öte, DTÖ, AB gibi uluslararası örgütlerin dayatması sonucu ortaya uygulamaya konulmuş bir program olarak değerlendirilmiş ve bu amaçla DTÖ Tarım Antlaşması’nı, AB Ortak Tarım Politikasını ve Türkiye’nin uyumunu, Türkiye’de uygulanan DGD incelenmiş ve Türkiye tarımının kendine yeterliliğini ve verimin düşük olup olmadığını sorgulayarak konuyu tartışmaya açmıştır. Ayrıca reformun uygulanmaya devam etmesiyle ileriye dönük oluşabilecek sorunlarda ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Özkaya ve ark. (2001), “Türkiye’ Tarımsal Destekleme Politikaları: Dünü- Bugünü- Geleceği” konulu çalışmada, tarımsal desteklemeler konusu geniş olarak ele alınmış ve ülke çıkarlarına yönelik olarak alınması gereken tavır konusunda yaklaşımlarda bulunulmuştur. Tarım politikalarındaki değişimler büyük ölçüde dış dinamiklerle ilgili olduğu düşünülerek, önce konu küreselleşme ve tarım ilişkileri bağlamında ele alınmıştır.

Ediz ve ark. (2001), “Doğrudan Gelir Desteği Pilot Projesi” konulu çalışmasında, uygulamanın yapıldığı pilot ilçe ve köylerdeki tarımsal işletmelerin yapıları ve grupları itibariyle dağıtılan destek miktarı, kayıt olma sisteminde karşılaşılan güçlükler ve uygulamanın yaygınlaştırılması ile ilgili önerileri kapsayan bir rapor hazırlanmıştır.

Bayaner ve ark. (2001), “Doğrudan Gelir Desteği Pilot Uygulamasının İzleme ve Değerlendirilmesi, Proje Raporu” adlı çalışmada, DGD’nin 2000 yılında ilk defa pilot olarak uygulandığı dört bölgede survey çalışmaları ile sağlanan bilgilere dayalı olarak tarımsal işletmelerin temel özellikleri ortaya konulmuştur. Survey çalışması her bölgede örnekleme yöntemiyle seçilen 200, ayrıca ödemelerin ekonomik ve sosyal etkilerinin net olarak değerlendirilmesi için ödemelerden yararlanmayan 50 tarım işletmesiyle anket yapılmıştır. Bu çalışmayla tarımsal işletmelerin sosyo-ekonomik özellikleri hakkında bilgiler toplanmıştır. Buna ek olarak DGD pilot uygulamasında karşılaşılan çeşitli sorunlarda incelenmiştir.

Tanışık (2001), “Tarımda Doğrudan Gelir Desteği ve Türkiye’de Uygulanabilirliğinin Çeşitli Kesimler Açısından Değerlendirilmesi” konulu çalışmasında, tarımın Türkiye ekonomisindeki yeri ve tarımsal desteklemenin önemi incelenmiştir. Türkiye’deki tarım politikası uygulamaları değerlendirilmiş ve uygulamalardan kaynaklanan sorunlar ile uluslararası alanda Türkiye’nin vermiş olduğu taahhütler nedeniyle tarımda reform gerekliliği konusu incelenmiştir. Çalışmada DGD sisteminin çeşitli yönleri, ABD, AB ve Meksika’daki uygulamaları incelenmiştir. Bu uygulamalar Türkiye açısından değerlendirilmiştir.

Uzunoglu ve ark. (2000), “Tarım Kesiminde Yeniden Yapılanma” adlı çalışmada, 2000-2010 yılları arasında tarım sektöründe yeniden yapılanmayı sağlayacak politikalar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda, Türkiye’deki tarım sektörü incelenmiş ve 2000-2010 yıllarını kapsayan bir yeniden yapılanma önerisi ortaya konularak tarımda yapısal değişime niçin ihtiyaç duyulduğu tespitinde bulunulmuştur.

Yılmaz (2000), “Dünyadaki ve Türkiye’deki Destekleme Politikaları” adlı bu çalışmada, Dünya’daki ve Türkiye’deki destekleme politikaları ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye’de uygulanan destekleme politikalarına eleştirel bir bakışla, olumsuzluklar ve bu olumsuzluklara yönelik çözüm önerileri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anonim (2000), “Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler” isimli çalışma, Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Özel İhtisas Komisyonuna hazırlanmış rapor niteliğindedir. Bu raporda, öncelikle Türkiye tarımının ekonomi ve istihdamdaki payı, kamu yapılanması, kamu dışı örgütlenmeler, tarım sektörünün kurumsal ve yasal yapısı ile tarım sektöründeki mevcut destekleme yapısı ve uygulanan tarım politikalarının sonuçları değerlendirilmeye çalışılmış ve ileriye dönük önerilerde bulunulmuştur.

Kıymaz (2000), “Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de Temel Ürünlerde Uygulanan Tarımsal Destek Politikaları ve Bunların Ham Madde Temini Açısından Gıda Sanayine Etkileri” adlı bu çalışmada, Avrupa Birliği OTP’sine genel bir bakış ile başlayan çalışmanın ileriki bölümlerinde AB’nin hububat, şeker ve süt Ortak Piyasa Düzeni (OPD) incelenmiş olup, OPD’lerin ham madde temini açısından AB’ye etkileri, Türkiye’deki tarımsal destekleme politikaları ile politikaların temel ürünleri ve ham madde temini açısından gıda sanayine etkilerinin incelendiği çalışmanın son bölümünde ise Türkiye’de özellikle hububat, şeker ve süt piyasa düzenlerinin iyi çalışabilmesi için öneriler bulunmaktadır.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Tekirdağ ili 11 İlçesi ve bu ilçelere bağlı 39 mahalleden toplam 146 üreticiden elde edilen veriler oluşturmuştur.

Diğer taraftan çalışmanın ikincil verileri daha önce yayınlanmış olan kitaplar, tezler ve araştırma raporları ile Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), Tekirdağ Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, vb. kuruluşlardan elde edilen istatistikî verilerden oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

3.2.1. Örnek İşletmelerin Seçilmesinde İzlenen Yöntem

Araştırmanın anketleri için popülasyonu temsil edecek düzeyde örnek çekilmiştir. Bu amaçla öncelikle Tekirdağ Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Bitkisel Üretim Şube Müdürlüğü'nden temin edilen 2014 yılı itibariyle Tekirdağ ili ve ilçelerinde Tarım Bilgi Sistemine (TBS) kayıtlı üreticilerin listesi ve üreticilere ilişkin arazi varlıkları alınmıştır.

Bu popülasyondan basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile örnek hacmi belirlenmiştir. Bu amaçla;

$$n = \frac{N * \sigma^2}{(N - 1) * D^2 + \sigma^2}$$

formülü kullanılmıştır.

n: Örnek hacmi

N: Üretici sayısı

σ^2 : Popülasyon varyansı

D^2 : $(d/t)^2$ olup d: ortalamadan belirli bir orandaki sapma (%10), t: ise araştırmada öngörülen %90 güven sınırına göre t tablo değerini (1,645) ifade etmektedir (Güneş ve Arıkan 1988).

Formüle göre hesaplanan örnek hacmi 146 bulunmuştur. Örnek hacmine göre işletme sayısı üretim alanı ve her köyde bulunan işletme varlığının toplam işletme sayısı içindeki oranı dikkate alınarak ilçe ve mahallelere Çizelge 3.1.'deki gibi dağıtılmıştır.

Çizelge 3.1. İlçelere göre anket yapılan çiftçi sayısı

İlçe	Anket Yapılan Çiftçi Sayısı
Çerkezköy	16
Çorlu	13
Ergene	15
Hayrabolu	15
Kapaklı	16
Marmara Ereğlisi	12
Malkara	7
Muratlı	15
Saray	16
Süleymanpaşa	7
Şarköy	14
Toplam	146

3.2.2. Verilerin Analizinde İzlenen Yöntem

Araştırma bölgesinde yapılan anketler üzerinden çiftçilerin sosyo-ekonomik özellikleri, yapmakta oldukları tarımsal faaliyetleri, tarımsal desteklemelerden yararlanma durumları, yeterli ve yetersiz buldukları tarımsal destek kalemleri, tarımsal desteklemelerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlar ile tarımsal desteklemelerden beklentileri ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında yer alan üreticiler için hazırlanan anket formları, gerekli kontroller yapılarak dökümü sağlanmıştır. Elde edilen veriler frekans dağılımları ile değerlendirmeye alınarak çizelgeler ve şekiller oluşturulmuştur.

Araştırmada verilerin analizinin tamamında hesaplamalar, SPSS paket programı yardımı ile yapılmıştır.

- Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi

Çok boyutlu ölçekleme analizinde herhangi bir dağılım varsayımına gerek duyulmadan, hesaplanmış uzaklık ölçülerini bir fonksiyon yardımıyla kullanarak gösterim uzaklıkları elde edilmeye çalışılır. Amaç, nesnelerin yapısının görsel olarak daha kolay bir biçimde ortaya konulmasıdır. Yani kısaca çok boyutlu ölçekleme analizi, bir boyut indirgeme

yöntemidir (Gündüz, 2011). ÇBÖ analizinin temel sonucu olarak uzaysal harita oluşmaktadır (Yenidoğan 2008).

Çok boyutlu ölçekleme analizi, çok boyutlu uzayın noktaları arasındaki uzaklıklar olarak nesnelere arasındaki benzerlik ya da farklılıkların ölçüsünü gösterir (Borg ve Groenen 2005). Bu analiz, nesnelere arasındaki uzaklıkları hatayı en düşük yapacak şekilde bir gösterim olup, uzaklıkları doğrusal, polinom, vb. bir fonksiyon ile belirlemeyi sağlamaktadır (İbicioğlu, 2012). Girdi olarak nesnelere arasındaki yakınlıkları kullanmaktadır. Yakınlık iki nesnenin birbirine ne kadar benzer veya birbirinden ne kadar farklı olduğunu belirten bir sayıdır (Kruskal ve Wish 1978).

ÇBÖ metotları metrik ve metrik olmayan ölçekleme yöntemleri olarak sınıflanmaktadır. Metrik metot veri oranlı veya eşit aralıklı ölçek ile elde edilmiş olduğunda kullanılmaktadır. Metrik çok boyutlu ölçeklemede veri uzaklıkları doğrusal ya da polinomial fonksiyon yöntemi ile hesaplanır (Zeytincioğlu ve Sadıç, 2013).

Metrik olmayan metot veriler sınıflayıcı veya sıralı ölçek ile elde edilmiş olduğunda kullanılmaktadır (Tüzüntürk 2009, Aytaç ve Bayram 2001). Bu verileri metrik hale getirmek için monotonik dönüşümler uygulanır. Logaritmik veya üssel dönüşümler ile veriler farklılık adı verilen uzaklıklara benzer şekle getirilir. Kruskal'ın en küçük kareler ile monotonik dönüşümü özellikle ordinal veriler için en yaygın kullanılan yöntemdir (Zeytincioğlu ve Sadıç, 2013).

Öklid uzaklığı (i'ci ve j'ci noktalar arasındaki) :

$$d_{ij}^2 = \sum_{k=1}^p (x_{ik} - x_{jk})^2$$

olarak tanımlanmaktadır. Burdaki p, gözlemlerin boyutunu göstermektedir. Çok boyutlu ölçekleme verilen $D = (d_{ij})_{ij = 1, \dots, n}$ uzaklık matrisinden öklit koordinatlarını bulmayı amaçlamaktadır (Hardle ve Hlavka 2007).

Çok boyutlu ölçekleme analizinde, çok boyutlu (p-boyutlu) gerçek şekil ile

indirgenmiş k-boyutlu uzayda kestirilen şekil arasındaki farklılığın bir ifadesi olan stress değeri hesaplanır. Metrik olmayan ölçekleme için stress değeri aşağıdaki gibidir (Aytaç ve Bayram 2001, Johnson ve Wichern 1992 s.602, Hardle ve Hlavka 2007):

$$Stress = \left(\frac{\sum_{i<j} (d_{ij} - \hat{d}_{ij})^2}{\sum_{i<j} d_{ij}^2} \right)^{1/2}$$

Stress değeri ÇBÖ sonucunun uygunluğuna karar vermede de kullanılabilir. Sonucun uygunluğunu yansıtan stress değerlerinin yorumlanması için Kruskal (1964) tarafından hazırlanan çizelge aşağıdadır (Wickelmaier, 2003).

Çizelge 3.2. Stress değerleri ve uygunluk

Stress Değeri	Uyum
>.20	Zayıf
.10	Orta
.05	İyi
.025	Çok iyi
.00	Mükemmel

4. TÜRKİYE'DEKİ DESTEKLEME POLİTİKALARI VE UYGULAMALARI

İnsanlarının besin maddesi ihtiyaçlarını garanti altına almak ülkeler için en önemli konulardan biri olduğu için Dünya'da her ülke tarımını desteklemektedir. Günümüzde çok gelişmiş ülkelerde dahi bu hassas özelliğinden dolayı tarım sektörü devlet tarafından çeşitli şekillerde desteklenmiştir. Gıda maddeleri üretimi yetersiz olan ülkeler bu ihtiyaçlarını dönemsel olarak ithalat yoluyla karşılamayı tercih etseler de bu eksiklik ülke dövizinin yurtdışına gitmesine, dolayısıyla kaynakların gıda maddesi teminine ayrılması anlamına gelmektedir.

Tarımsal üretim birçok bakımdan diğer sektörlerle göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklar tarımsal üretimin devamlılığı açısından diğer sektörlerle nazaran ayrı bir politika oluşturulmasını gerektirmektedir. Tarımın yapısından doğan bu farklılık oluşturulacak politikanın sadece dönemsel veya kısa vadeli olmasını değil sürekli uygulanmasının gerekli olduğunu göstermektedir. Bu politikanın uzun vadeli ve tutarlı olması, tarımsal piyasaların daha istikrarlı olmasını ve üretimin planlanmasını kolaylaştırmaktadır. Bu politika sayesinde sadece tarım sektörü değil tarımdan hammadde sağlayan sektörler de olumlu ya da olumsuz etkilenebildiği için hükümetlerin uygulayacakları politikayı uzun vadeli sürdürmeleri beklenmektedir.

Tarım politikası "çiftçilerin ekonomik yaşantılarını iyileştirmek, tarımsal üretimi kamu yararına düzenlemek, kırsal toplumların refahını yükseltmek ve tüketicileri aşırı fiyat artışlarından korumak amacıyla uygulanan devlet önlemleri dizisi" olarak tanımlanabilir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere bir ülkede tarımın yönlendirilmesinde devletin önemli bir görevi bulunmaktadır (Gaytancıoğlu, 2009).

Burada önemli olan konu üretimi yapacak kesimin çiftçiler olduğu düşünülerek devletçe yürütülecek politikanın çiftçi merkezli olmasıdır. Bu nedenle çiftçilerin tarımdan diğer kesimlere göre dengeli bir gelir elde etmeleri tarımsal üretimin devamlılığı açısından son derece önemlidir.

Cumhuriyet'in ilanından 1990'lı yıllara kadar uygulanan destekleme politikalarının daha çok koruyucu, destekleyici ve müdahaleci nitelikte olduğu görülmektedir (Acar, 2006). Bütçe üzerindeki yükünün de etkisiyle, yaşanan ekonomik krizlerin bir nedeni olarak görülen

destekleme politikaları daha sonraki dönemlerde reforma tabi tutulsa da, bu alanda istikrar, tutarlılık ve yeterli derecede başarı sağlanamamıştır. Desteklemenin kapsamı, seçim dönemlerinde uygulanan popülist politikalarla da bağlantılı olarak, daraltılıp genişletilmiştir. Bu çerçevede örneğin 1963 yılında 11 ürün destekleme kapsamındayken, 1970’li yıllarda bu sayı 30’a kadar yükselmiştir. 1980’li yıllarda ise uygulanan liberal ekonomi politikalarına bağlı olarak gerek destekleme kapsamındaki ürün sayısı bakımından, gerekse destekleme miktarı itibarıyla düşüşler sağlanmıştır. 1990 yılında desteklenen ürün sayısı 10 iken 1993’de bu sayı tekrar yükselişe geçerek 26’ya çıkmıştır. 5 Nisan 1994 tarihinde yürürlüğe giren “Ekonomik Uygulama Paketi” çerçevesinde desteklemeye tabi ürün sayısının hububat, tütün ve şeker pancarıyla sınırlandırılması ve destekleme fiyatları belirlenirken dünya fiyatlarındaki gelişmelerin yanı sıra yurtiçi faktör fiyatlarındaki gelişmelerin de dikkate alınması öngörülmüştür (Narin vd., 2004).

Türkiye’de uygulanan tarım politikaları üretici gelirlerini artırmayı amaçlamakla birlikte bunun düzeyini belirlememiştir. Öte yandan, gelişmiş ülkelerde tarım politikasının önemli amaçlarından birisi çiftçinin gelirini ve yaşam düzeyini sanayide çalışan işçininkine eşit kılmak ya da en azından ona yakın bir düzeye çıkarmaktır.

Türkiye’de uygulanan tarımsal destekleme politikaları, destekleme alımları, girdi destekleri, düşük faizli tarımsal kredi, süt teşvik primi ödemeleri, doğal afet ödemeleri, ekim alanlarının sınırlandırılması ve destekleme primleri gibi araçlar kullanılarak yürütülmektedir. Bunun yanında tarımsal alt yapı yatırımları, araştırma, eğitim ve yayım, yatırım teşvikleri, dış ticarete teşvik ve zaman zaman da ithalatta koruma gibi yöntemler kullanılmaktadır (DPT,1999)

Türkiye’de 2000’li yıllara kadar uygulanan tarım politikaları tarımsal üretimin artırılması ve üreticiye belirli bir gelirin sağlanması bakımından etkili olmuştur. Ancak destekleme fiyat politikaları marjinal verimlilikteki işletmelerin, dolayısıyla belirli bir nüfusun marjinal verimlilikte ve düşük gelir düzeyinde tarım sektöründe varlıklarını devam ettirmelerine olanak sağlamıştır. Bu gelişme tarımsal yapıyı iyileştirme ve verimliliği artırma gayretlerini olumsuz yönde etkilemiştir (Ertuğrul 2004).

2000'li yıllara kadar uygulanan tarım politikaları destekleme alımları, girdi desteklemeleri, kredi sübvansiyonları ve genel hizmetler olmak üzere 4 ana başlık altında incelenmiştir.

Türkiye'de 1990'lı yılların ikinci yarısında içsel ve dışsal faktörlerin etkisiyle tarım politikalarının yeniden şekillendirilmesine ilişkin yoğun bir arayış başlamıştır. Bu reform arayışlarının temelinde rol oynayan faktörleri ana hatları ile aşağıdaki gibi 4 ana grup altında toplamak mümkündür (Eraktan 2001).

- Uruguay görüşmeleri sonrası imzalanan tarım metninin gereklerini yerine getirmek,
- AB ile kurulan Gümrük Birliği sonrası tarım ürünlerinin serbest dolaşımının Türk tarım politikasını AB Ortak Tarım Politikasına uyum sağlamaya yönelik olarak yeniden şekillendirme gerçeğinin tekrar gündeme gelmesi,
- Türk ekonomisinin karşı karşıya kaldığı ekonomik zorlamalar,
- IMF'den kredi alabilmenin ön koşulu olarak Türkiye'nin önüne sürülen politika seçenekleri.

Türk tarım politikalarında "reform" olması için bir nevi ön koşul niteliği taşıyan yukarıda sayılan unsurlardan da anlaşılacağı üzere, Türk tarımının ihtiyaçlarını çözebilecek politika uygulaması yerine ekonominin ihtiyaçlarını giderebilecek önceliklerin reform olarak belirlenmesi oldukça düşündürücüdür. Bu gerekçeler karşısında alman tedbirler bir nevi dayatma olarak Türkiye'nin kabul etmesi için sunulmuştur.

Bu tedbirler yani 2000'li yıllardan sonra Türkiye tarımında uygulanan köklü değişikliklerin bazıları Türkiye tarımı için önemli ölçüde yarar sağlamış ancak bazıları Türkiye'nin gerçekleriyle örtüşmemiştir.

Türkiye'deki en temel politika belgeleri olan kalkınma planları ve yıllık programlarda sektörel politikalar, hedefler ve uygulamaya konulacak tedbirler ye almakta olup, bu tedbirlerden sorumlu kuruluşların faaliyetleri izlenmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'de 2000 yılı sonrası uygulamaya konulan tarım politikalarının esasları 2001-2005 dönemini kapsayan Sekizinci Kalkınma Planı ile 2007-2013 yıllarını kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planında yer almaktadır. Bahse konu temel politika belgelerinin yanı sıra, 2004 yılında hazırlanan ve 2006-2010 dönemini kapsayan Tarım Strateji Belgesi ile 2006 yılında yürürlüğe giren 5488 sayılı Tarım Kanunu da tarım sektörü politikalarına yön veren diğer iki önemli belge olmuştur. Söz konusu bu politika belgelerinde başlıca verim ve üretim hacminin artırılması, tarımsal

gelirlerin yükseltilmesi ve gelir istikrarının sağlanması yer almaktadır. Bu hedeflerin yanı sıra, son dönemde halkın gıda güvencesinin ve güvenliğinin garanti altına alınması ile kırsal kalkınmanın sağlanması ve bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması vurgulanmaktadır (Çakmak, 2007; Çakmak, vd., 2008).

Tarım politikalarının sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi düzenli bir kayıt sisteminin varlığı ile mümkündür. Türkiye'de bugüne kadar her bir ürüne ait üretim miktarları, ürün deseni, arazi kullanım bilgisi ve çiftçi profili gibi konularda yeterli, güncel bir veri tabanı oluşturulamamıştır. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak için 2001 yılında Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) uygulamaya konulmuştur.

Bu sistem Türkiye'de işlenen arazilerin miktarını, hangi ürünlerin yetiştirildiğini üreticilerin sahip olduğu tarım-alet makine durumunu vb. bilgileri tarım politikası yürütücülerine bildirmeyi amaçlamaktadır. Çiftçi Kayıt Sistemi, DGD ödemelerinin yapılabilmesi için bir ön koşuldur. Dünya Bankası (DB) ile bu amaca yönelik olarak 12 Temmuz 2001 tarihinde bir ikraz anlaşması imzalanmıştır. Bu kapsamda DGD Projesi için 200 milyon \$ program kredisi, Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) için 48 milyon \$ yatırım kredisi alınmıştır (http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/f1b5754061ebbd4_ek.pdf (erişim tarihi, 01.10.2015))

4.1. Uygulanan Başlıca Tarımsal Destekler

4.1.1. Doğrudan gelir desteği

Dünya Bankası ile yapılan anlaşma doğrultusunda 2000 yılında uygulamaya konulan Tarımda Reform Uygulama Projesi (ARIP) ile Doğrudan Gelir Desteği (DGD) uygulamasına geçildi. 2001 yılında uygulanmaya başlanılan DGD üretime, ürüne bağlı olmaksızın alan bazında desteklemeyi öngörmüştür. En son DGD ödemesi 2008 yılında 2007 yılından kalan ödemeye tamamlanmıştır. 2008 yılında DGD uygulaması kaldırıldığı ve bunun yerine üretime yönelik prim uygulamasının toplam desteklemeler içerisindeki payı artırıldığı için 2009 yılında DGD ödemesi yapılmamıştır.

Üreticilere, tarımsal üretim amacıyla işledikleri araziler için Kurulun teklifi üzerine, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen birim ödeme miktarı üzerinden, doğrudan ödeme

yapılır. Ödeme miktarları, üreticilerin tarım politikaları amaçları ve çevre koruma koşullarına uyumunu kolaylaştırmak üzere farklı düzeylerde belirlenebilir. Doğrudan gelir desteği ödemelerine ilişkin esas ve usuller, bu kanunun temel yapısıyla çelişmeyecek şekilde, her yıl oluşturulan kurul önerisi ile Bakanlık tarafından çıkarılacak uygulama tebliğleri ile belirlenmektedir. Uygulama tebliğleri, ilgili yılın ilk iki ayı içerisinde yayımlanır. Bakanlık, gerektiğinde ek tebliğler çıkarabilmektedir (25.04. 2006 Tarih ve 26149 Sayılı Resmi Gazete).

Çizelge 4.1. Doğrudan gelir desteği ödemeleri

Yıl	DGD Ödemesi (Milyon TL)
2001	84
2002	1.877
2003	1.942
2004	2.125
2005	1.673
2006	2.653
2007	1.640
2008*	1.140
TOPLAM	13.134

* 2007 yılına ait ödeme

Kaynak: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, <http://www.tarimdunyasi.net/?p=239> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Doğrudan gelir desteklemeleri kapsamında yapılan toplam ödemelerin tutarı 13,1 milyar TL olmuştur (Çizelge 4.1.).

4.1.2. Alan bazlı tarımsal desteklemeler

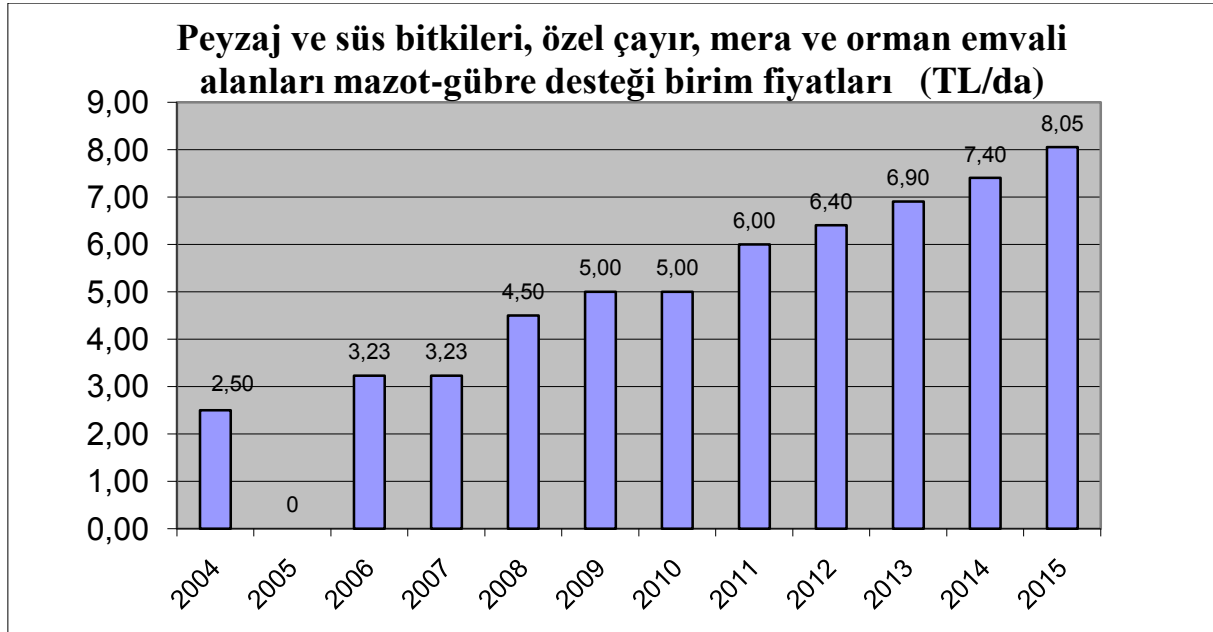
- Mazot, gübre ve toprak analizi desteği:

Ödemeler, üretim yılında ÇKS'ye kayıtlı olan ve bu Tebliğde mazot, gübre ve toprak analizi destekleme uygulamaları ile ilgili belirtilen usul ve esaslara göre tarımsal faaliyette bulunan çiftçilere yapılır. Çiftçilere, üretim yılı içerisinde işledikleri ÇKS'de kayıtlı tarım arazisi büyüklüğü dikkate alınarak mazot, gübre ve toprak analizi destekleme ödemesi yapılır. Müracaat ettikleri toplam arazi miktarı 1 dekarın altında olan çiftçilere mazot, gübre ve toprak analizi destekleme ödemesi yapılmaz (03.06. 2014 Tarih ve 29019 Sayılı Resmi Gazete).

Mazot, gübre ve toprak analizi desteklemesi ödemeleri ürün gruplarına göre 3'e ayrılmaktadır;

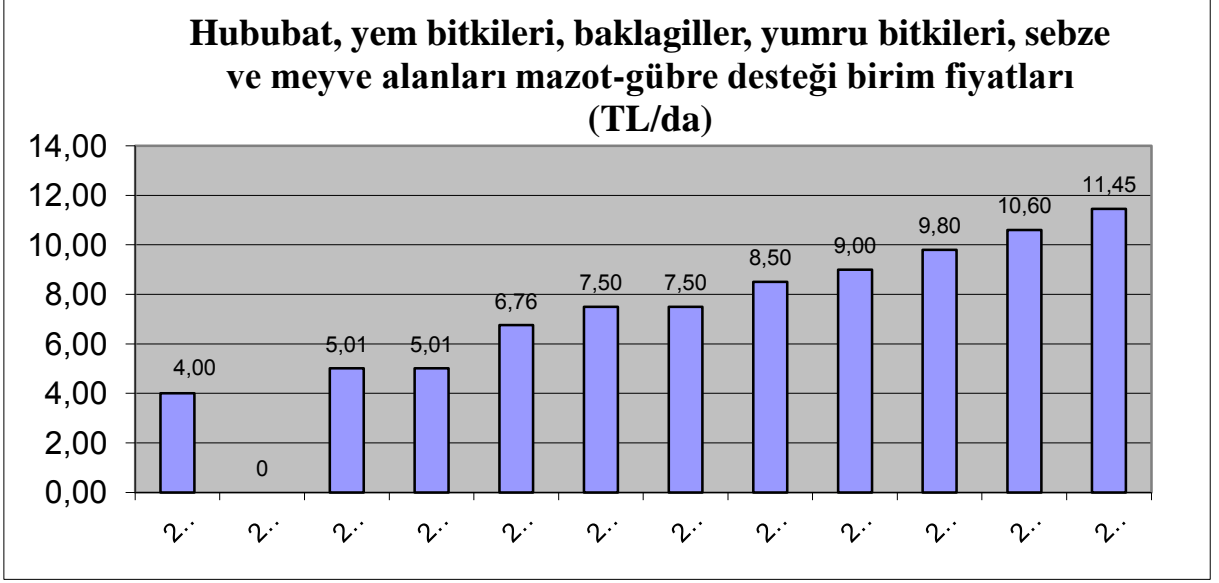
- Peyzaj ve süs bitkileri, özel çayır, mera ve orman emvali alanları,
- Hububat, yem bitkileri, baklagiller, yumru bitkileri, sebze ve meyve alanları,
- Yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkileri alanları.

Peyzaj ve süs bitkileri, özel çayır, mera ve orman emvali alanlarına mazot ve gübre desteği olarak dekara ödenen toplam birim destek miktarları Şekil 4.1.'de görüldüğü üzere, yıldan yıla artışlar göstermiştir. 2004 yılında 2,5 TL/da olan birim destekleme miktarı 2015 yılında 3,22 kat artarak 8,05 TL/da olmuştur.

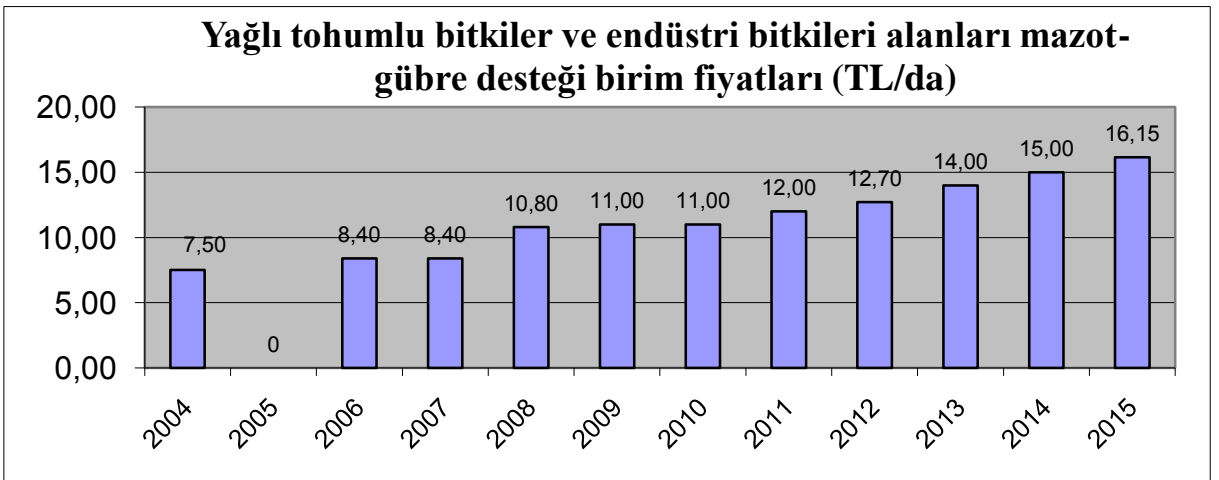
Şekil 4.1. Yıllar itibariyle peyzaj ve süs bitkileri, özel çayır, mera ve orman emvali alanları mazot-gübre desteği birim fiyatları (2004-2015 yılları arası mazot, gübre ve toprak analizi desteği tebliğ ve BKK Kararları)

Hububat, yem bitkileri, baklagiller, yumru bitkileri, sebze ve meyve alanlarına mazot ve gübre desteği olarak dekara ödenen toplam birim destek miktarları Şekil 4.2.'de görüldüğü üzere, yıldan yıla sürekli artışlar göstermiştir. 2004 yılında 4 TL/da olan birim destekleme miktarı 2015 yılında 2,86 kat artarak 11,45 TL/da olmuştur.

Şekil 4.2. Yıllar itibariyle hububat, yem bitkileri, baklagiller, yumru bitkileri, sebze ve meyve alanları mazot-gübre desteği birim fiyatları (2004-2015 yılları arası mazot, gübre ve toprak analizi desteği tebliğ ve BKK Kararları)

Yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkileri alanlarına mazot ve gübre desteği olarak dekara ödenen toplam birim destek miktarları Şekil 4.3.'te görüldüğü üzere, sürekli artışlar göstermiştir. 2004 yılında 7,5 TL/da olan birim destekleme miktarı 2015 yılında 2,15 kat artarak 16,15 TL/da olmuştur. Diğer ürün gruplarına bu gruptaki ürünlere ödenen mazot-gübre desteklemesi daha yüksek birim fiyatlardadır.

Şekil 4.3. Yıllar itibariyle yağlı tohumlu bitkiler ve endüstri bitkileri alanları mazot-gübre desteği birim fiyatları (2004-2015 yılları arası mazot, gübre ve toprak analizi desteği tebliğ ve BKK Kararları)

Toprak analizi desteği ödemesinden faydalanmak isteyen çiftçilerin, Bakanlıkça yetkilendirilmiş laboratuvarlarda 1/1/2014 tarihi ile 1/9/2014 tarihi arasında toprak analizi yaptırması zorunludur. Her toprak analizine en fazla 50 dekar için ödeme yapılacaktır. Her analiz en fazla 50 dekarlık bir tarım arazisini temsil eder. Toprak analizi desteği dekar başına 2,5 TL'dir. Toprak analizi desteği; Bakanlıkça yetkilendirilmiş 'Toprak Analiz Laboratuvarlarında' toprak analizi yaptırmış olan ve ÇKS'ye kayıtlı tüm çiftçiler faydalanabilir (03.06. 2014 Tarih ve 29019 Sayılı Resmi Gazete).

- Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları desteği:

Çevre, insan ve hayvan sağlığına zarar vermeyen bir tarımsal üretimin yapılması, doğal kaynakların korunması, tarımda sürdürülebilirlik, izlenebilirlik ve gıda güvenliğinin sağlanmasına yönelik iyi tarım ve organik tarım yapan çiftçilerin birim alan üzerinden desteklenmesi hedeflenmiştir.

ÇKS'ye dahil olup, aynı zamanda Organik Tarım Bilgi Sistemi(OTBİS)'nde kayıtlı olan organik tarımla üretim yapan çiftçiler ile iyi tarım uygulamalarıyla üretim yapan çiftçiler faydalanabilmektedir.

İyi tarım uygulamaları desteği olarak çiftçilere; meyve sebze üretim alanları için dekar başına yapılan destekleme ödemesi 50 TL, örtü altı üretim alanları için dekar başına yapılan destekleme ödemesi 150 TL.'dir. (27.09.2014 tarih ve 29132 sayılı Resmi Gazete).

Organik tarım desteği olarak, meyve sebze üretim alanları için Geçiş süreci-2, Geçiş süreci-3 ve organik statüde yer alan ürünlere dekar başına yapılacak destekleme ödemesi 70 TL'dir. tarla bitkileri üretim alanları için dekar başına yapılacak destekleme ödemesi 10 TL'dir. (24.09.2014 tarih ve 29129 sayılı Resmi Gazete).

Ayrıca, çevre ve insan sağlığına zarar vermeyen organik hayvancılığın geliştirilmesi, doğal kaynakların korunması, hayvan refahının, gıda güvenliğinin ve sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik organik hayvancılık yapan yetiştiricilerin desteklenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla, 2012 yılından itibaren Organik Hayvancılık Destekleme Ödemesi yapılmaya başlanmıştır (24.07.2012 tarih ve 28363 sayılı Resmi Gazete 2012/60 nolu Tebliğ, 20.07.2013 tarih ve 28713 sayılı Resmi Gazete 2013/43 nolu Tebliğ).

- Alternatif ürün desteği

Bu destek kalemi her yıl Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenen ürünlerin yetiştiriciliğinin düzenlenmesi amacıyla sökülmesi, ekim-dikim alanlarının sınırlandırılması ve yerine belirlenen alternatif ürünlerin yetiştirilmesi sonucu yapılacak ödemeleri içermektedir (Anonim, 2014).

Patates siğili hastalığı görülen Adana, Giresun, Gümüşhane, Kayseri, Niğe, Nevşehir, Ordu ve Trabzon illerinde patates yerine aspir, kanola, soya fasulyesi ve yağlık ayçiçeği üretimi yapan üreticilere fark desteğine ilave olarak %50 ilave ödeme yapılır. Ayrıca bu alanlarda patates yerine yem bitkisi üretimi yapan üreticilere, yem bitkisi için alacağı desteğin %50 fazlası ödeme yapılmaktadır.

- Fındık üreticilerine alan bazlı gelir desteği ve alternatif ürüne geçen üreticilere telafi edici ödeme

Dünya üretiminin % 75'ini, ticaretinin ise % 85'ini gerçekleştirdiğimiz fındıkta yıllardır süregelen sorunlara kalıcı çözümler bulmayı amaçlayan "Yeni Fındık Stratejisi" ile piyasalarda denge sağlanmıştır. Uygulamaya konulan Yeni Fındık Stratejisi ile ruhsatlı alanlarda üretim yapan fındık yetiştiricilerimize "Alan Bazlı Gelir Desteği", ruhsatsız alanlarda fındık yetiştiriciliği yapanlara ise alternatif ürünlere geçmeleri halinde "Alternatif Ürün Desteği" ve "Fındık Söküm Tazminatı" verilmektedir.

"Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Karar"ın uygulanmasına ilişkin hususlarını düzenlemek ve 2001/3267 sayılı Bakanlar Kurulu Kararında belirlenen il ve ilçelerde ruhsat verilen sahalarda fındık üretici belgesine sahip ruhsatsız alanlardaki fındık bahçelerini sökerek alternatif ürüne geçen üreticilerin desteklenmesi amaçlanmıştır.

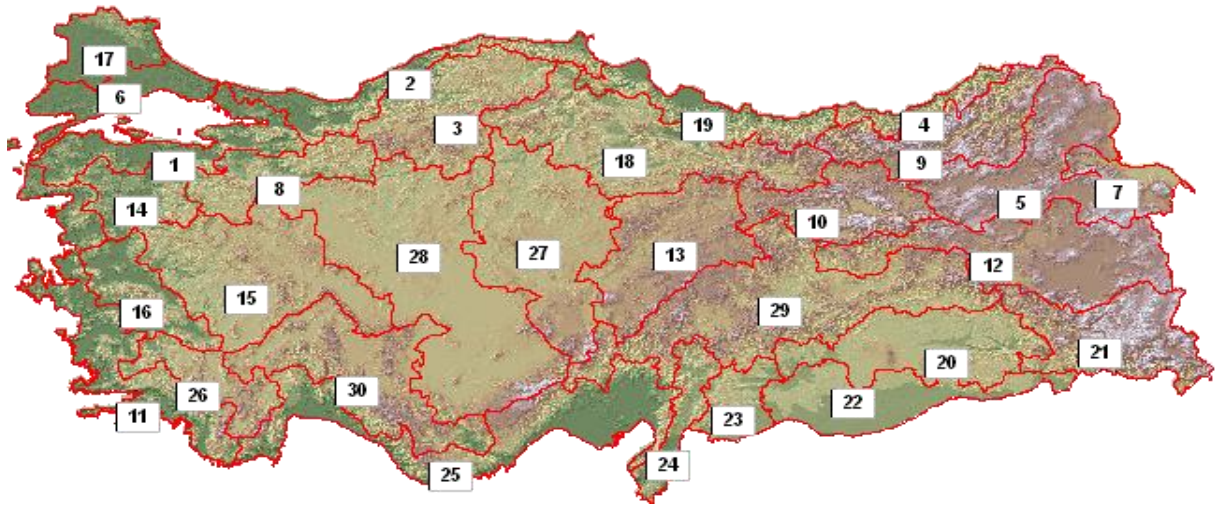
2009-2010 dönemi başvurularında; ilk yıl 300TL/da, ikinci ve üçüncü yıllar için 150TL/da olarak 3 yıl için toplam 600TL/da, İkinci yıl, 2010-2011 dönemi başvurularında; ilk yıl 300TL/da, ikinci yıl için 150TL/da olmak üzere 2 yıl için toplam 450TL/da, Üçüncü yıl, 2011-2012 dönemi başvurularında; tek yıl 300 TL/da ödeme yapılmıştır. (26.08.2009 tarih ve 27331 sayılı Resmi Gazete 2009/50 nolu Tebliğ).

4.1.3. Tarım havzaları üretim ve destekleme modeli kapsamında fark ödemesi desteği

Kalkınma Planları, Hükümet Eylem Planı ve Tarım Kanunu kapsamında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na verilen görev doğrultusunda; iklim, toprak, topografya, arazi sınırları ve kullanım şekillerine dayalı veriler değerlendirilerek Türkiye'de ilk defa 2009 yılında 30 adet tarım havzası belirlenmiştir. <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Tarim-Havzaları> (erişim tarihi 01.10.2015)

Ülkemizde 30 yılı aşkın süre içerisinde elde edilen, ancak bir araya getirilerek yeterince kullanılmayan veriler, anlamlı bir şekilde değerlendirilerek havzaların özellikleri ve ürünlerin istekleri karşılaştırılmış, havzalarda yetiştirilebilecek en uygun ürünler belirlenmiştir.

Tarımsal üretimin hem çiftçi gelirini hem de ülke ihracatımızı artırarak kalkınmayı sağlayacak şekilde planlı olması, bunun için bir üretim planlamasına gidilmesi en önemli ihtiyaçtır. Bu amaçla, “Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli” Bakanlar Kurulunun 15173 sayılı Kararı ile 23.07.2009 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş ve 2010 yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Türkiye Tarım Havzaları Üretim Ve Destekleme Modeline Göre Yağlı Tohumlu Bitkiler, Hububat Ve Baklagil Fark Ödemesi Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararları Uygulama Tebliğ'lerine göre desteklemeler yapılmaktadır.

Şekil 4.4. Türkiye tarım havzaları (30 Havza)-(Kaynak : BÜGEM-2009)

Çizelge 4.2. Model kapsamında belirlenen ve fark desteği ödenen havzalar

Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli (Havzalar)		
1	Güney Marmara	Balıkesir, Bilecik, Bursa, Çanakkale, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Yalova
2	Batı Karadeniz Havzası	Bartın, Düzce, İstanbul, Kastamonu, Kocaeli, Sakarya, Sinop, Zonguldak
3	Kuzeybatı Anadolu H.	Ankara, Bartın, Bolu, Çankırı, Karabük, Kastamonu, Zonguldak
4	Doğu Karadeniz Hav.	Artvin, Rize, Trabzon
5	Karasu-Aras Havzası	Ağrı, Ardahan, Erzurum, Kars
6	Kuzey Marmara Hav.	Çanakkale, Edirne, İstanbul, Tekirdağ
7	Büyük Ağrı Havzası	Ağrı, Iğdır, Kars
8	Söğüt Havzası	Ankara, Bilecik, Bolu, Bursa, Eskişehir, Kütahya
9	Çoruh Havzası	Ardahan, Artvin, Bayburt, Erzurum, Gümüşhane, Rize, Trabzon
10	Yukarı Fırat Havzası	Bayburt, Erzincan, Gümüşhane, Sivas, Tunceli
11	Kıyı Ege Havzası	Antalya, Aydın, Balıkesir, Çanakkale, İzmir, Muğla
12	Van Gölü Havzası	Ağrı, Bingöl, Bitlis, Erzurum, Muş, Tunceli, Van
13	Erciyes Havzası	Kayseri, Sivas, Yozgat
14	Kaz Dağları Havzası	Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Manisa
15	İç Ege Havzası	Afyonkarahisar, Balıkesir, Denizli, Eskişehir, Konya, Kütahya, Manisa, Uşak
16	Gediz Havzası	Aydın, Denizli, İzmir, Manisa
17	Meriç Havzası	Edirne, Kırklareli, Tekirdağ
18	Yeşilirmak Havzası	Amasya, Çankırı, Çorum, Giresun, Kastamonu, Ordu, Samsun, Sinop, Sivas, Tokat, Yozgat
19	Orta Karadeniz	Giresun, Ordu, Samsun, Sinop
20	Karacadağ Havzası	Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Mardin, Siirt, Şanlıurfa
21	Zap Havzası	Bitlis, Hakkari, Siirt, Şırnak, Van
22	Gap Havzası	Adıyaman, Mardin, Şanlıurfa, Şırnak
23	Batı Gap Havzası	Adıyaman, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis,
24	Doğu Akdeniz Havzası	Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
25	Kıyı Akdeniz Havzası	Adana, Antalya, Burdur, Hatay, Mersin, Osmaniye
26	Ege Yayla Havzası	Antalya, Aydın, Burdur, Denizli, Muğla
27	Orta Kızılırmak Havzası	Aksaray, Ankara, Çankırı, Çorum, Kayseri, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde, Yozgat
28	Orta Anadolu Havzası	Afyon, Aksaray, Ankara, Eskişehir, Karaman, Konya, Niğde
29	Fırat Havzası	Adana, Adıyaman, Batman, Bingöl, Diyarbakır, Elazığ, Erzincan, Kahramanmaraş, Kayseri, Malatya, Sivas
30	Göller Havzası	Antalya, Burdur, Isparta, Karaman, Konya, Mersin

Kaynak : Anonim, 2009/15173 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 27509 sayılı Resmi Gazete, 2010

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilimizin bir bölümü Meriç, diğer bölümü ise Kuzey Marmara Tarım Havzaları içerisinde bulunmaktadır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.3. 2014 yılı fark ödemesi desteği ürün bazında destekleme birim fiyatları

Desteğe Konu Ürünler	Birime Destek (Kı/Kg)
Yağlık Ayçiçeği	30,00
Kanola	40,00
Dane Mısır	4,00
Kütlü Pamuk	55,00
Soya	50,00
Buğday, Arpa, Yulaf, Çavdar, Tritikale	5,00
Aspir	45,00
Zeytinyağı	70,00
Çeltik, Kuru Fasulye, Nohut, Mercimek	10,00
Çay	12,00

Kaynak : 17 Haziran 2014 Tarih ve 29033 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2014/25 Sayılı BKK,
13 Ağustos 2014 Tarih ve 29087 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2014/37 Sayılı BKK

Ürünü Vergi Usul Kanunu hükümlerince fatura ve müstahsil belgesi düzenleme yetkisine sahip firmalara satan üreticiler, müracaat süresinde İl ve İlçe Gıda Tarım Hayvancılık Müdürlüklerine başvuruda bulunarak desteklemeden yararlanabilmektedirler.

4.1.4. Hayvancılık desteklemeleri

Hayvancılık faaliyetlerinde ırk ıslahı, kaba yem üretiminin artırılması, verimliliğin artırılması, işletmelerin ihtisaslaşması, işletmelerde hijyen şartlarının sağlanması, hayvan sağlığı ve refahı, hayvan kimlik sisteminin teşviki, hayvansal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması ile bunlarla ilgili kontrol, takip ve standartların iyileştirilmesi ve su ürünlerinin desteklenmesi amacıyla, destekleme tedbirleri alınır. Hayvancılık desteklemelerinde, bölge ve iller bazında farklı destekler uygulamaya ve ödeme miktarlarını belirlemeye, oluşturulan kurulun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu yetkilidir (25.04. 2006 Tarih ve 26149 Sayılı Resmi Gazete).

- **Yem bitkileri desteği:** 10 dekar ve üzeri alanda yem bitkisi ekilişi yapan çiftçiler, ÇKS kaydı yaptırmak, İl ve İlçe Müdürlükleri'ne başvurmak kaydıyla destekleme ödemesinden faydalanabilmektedir.

- **Arıcılık desteği:** Arı yetiştiriciliği yapan ve Merkez Birliği düzeyinde örgütlenmiş yetiştirici birlikleri veya üretici birliklerine üye olan ve en az 30 adet arılı kovana sahip üreticilere, Arıcılık Kayıt Sistemi (AKS)'ne kayıtlı olma şartı ile kovan başına, seralarda doğal polinasyonu sağlamak amacıyla bombus arısı kullanan yetiştiricilere ise koloni başına destekleme ödemesi yapılmaktadır.

- **Su ürünleri desteği:** Su Ürünleri Yetiştiricilik Belgesi'ne sahip, 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu'na göre üretici birliği kurulu bulunan yerlerde, birliğe ve\veya su ürünleri yetiştiriciliği ile ilgili kooperatiflere üye olan, alabalık, çipura, levrek, kabuklu, çift kabuklu ve yumuşakçalar ile yeni türlerde mersin balığı, yılan balığı, kerevit, karides, kalkan balığı, fangri, mercan, sinagrit, lahoz, sivri burun karagöz, minekop, eşkine, sargoz, mırmır, sariağız, yayın, karabalık ve deniz alabalığı yetiştiriciliği yapanlar ürün desteklemelerinden faydalanmaktadır.

- **Süt primi:** Üretmiş olduğu çiğ sütü Bakanlıktan Çalışma İzni, Üretim İzni ve Süt Teşvik Kod Numarası almış, Gıda Siciline kayıtlı olan süt işleme tesislerine, fatura ve\veya müstahsil makbuzları karşılığında satan tüm çiftçiler; Ulusal Süt Kayıt Sistemi veri tabanına kaydettirmek şartıyla destekleme ödemesinden faydalanabilmektedir.

- **Hayvan başına ödeme desteği:** Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği, Süt Üreticileri Birliği ya da Tarımsal Amaçlı Kooperatif üyesi anaç sığır yetiştiricileri, Bakanlığın TÜRKVET veri tabanına kayıtlı mandası bulunan manda yetiştiricileri ve Damızlık Koyun ve Keçi Yetiştiricileri Birliği üyesi küçükbaş yetiştiricileri faydalanabilmektedir.

- **Buzağı desteği:** Bakanlığın e-ıslah veri tabanına kayıtlı saf kültür ırkı veya melezi sığırların aynı kültür ırkı boğanın spermasıyla, yerli ırk ve melezi sığırların ise ırkına bakılmaksızın suni tohumlama sonucu doğan ve TÜRKVET'te de kayıtlı olan tüm buzağılar için ödenir.

- **Aşı desteği:** Şap hastalığına karşı 2 ay ve üzeri sığır, manda, koyun ve keçilere şap aşısı, Sığır Brucella hastalığına karşı 3-6 ay arası dişi buzağılara S-19 Genç aşısı, Koyun Keçi Brucella hastalığına karşı 3-6 ay arası erkek-dişi kuzu ve oğlaklara Rev-1 Genç aşısı uygulamaları destekleme kapsamındadır.

- **Hayvan gen kaynaklarını koruma desteği:** Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliğine göre kayıt altına alınmış olan yerli büyükbaş hayvan ırkları, yerli küçükbaş hayvan ırkları ile Kafkas Arı Irkını yetiştirmek suretiyle hayvansal üretimle iştigal eden çiftçiler yetiştirici birlikleri bu desteklemeden yararlanabilir.

4.1.5. Diğer tarımsal amaçlı destekler

- **Yurtiçi sertifikalı tohum kullanım desteği:** Yurt içinde üretilip sertifikalandırılan; sertifikalı buğday, arpa, tritikale, yulaf, çavdar, çeltik, nohut, kuru fasulye, mercimek, susam, yer fıstığı, kolza (kanola), aspir ve patates tohumluklarını sadece mahsul elde etmek amacıyla kullanan çiftçiler faydalanabilmektedir.

Çizelge 4.4. 2014 yılı sertifikalı tohumluk kullanımını destekleme birim fiyatları

Ürün	Destek (TL/da)
Buğday	7,5
Arpa, tritikale, yulaf, çavdar	6
Çeltik, yerfıstığı, yonca	8
Nohut, kurufasulye, mercimek	10
Susam, kanola, aspir	4
Patates	40
Korunga, fiğ	5
Soya	20

Kaynak : 17 Mayıs 2014 Tarih ve 29003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2014/19 nolu Tebliğ

- **Yurtiçi sertifikalı fidan kullanım desteği:** Sertifikalı fidan/fide kullanarak; en az 5 dekar bodur ve yarı bodur meyve fidanları ile kapama bahçe, en az 10 dekar diğer meyve\asma fidanları ile kapama bağ ve bahçe ve en az 3 dekar çilek bahçesi tesis eden çiftçiler faydalanabilmektedir.

Çizelge 4.5. 2014 yılı sertifikalı fide/fidan kullanımı destekleme birim fiyatları

DESTEKLEME ŞEKLİ	Standart (TL/da)	Sertifikalı (TL/da)
Bodur meyve fidan türleri ile bahçe tesisi	150	350
Yarı bodur meyve fidan türleri ile bahçe tesisi	150	300
Bağ ve diğer meyve fidanları ile bahçe tesisi	100	230
Zeytinde yağlık çeşitler ile bahçe tesisi	50	100
Aşılama ile çeşit değiştirme	-	250
Virüsten ari fidanlara ilave olarak	50	100
Sertifikalı çilek fidesi desteği	-	300
Sertifikalı/Standart A.fıstığı Anacı ile Meyve Bahçe Tesisi D.	100	230
Patates Sigili Görülen Alanlarda Sertifikalı Fidan ve Standart Fidan Kullanım Desteği	Aldığı Desteğe %50 İlave	Aldığı Desteğe %50 İlave

Kaynak : 03 Haziran 2014 Tarih ve 29019 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2014/21 nolu Tebliğ

- Yurtiçi sertifikalı tohum üretimi desteği: Tohum üretim desteklemelerinden, kamu tüzel kişileri hariç, Bakanlıkça yetkilendirilmiş tohumculuk kuruluşu olarak kabul edilen ve ÇKS'ye kayıtlı olan gerçek ve tüzel kişiler yararlanabilmektedir. Tohumluklarını yurt içinde üretip sertifikalandıran ve yurt içinde satışını gerçekleştiren yetkilendirilmiş tohumculuk kuruluşlarına aşağıda belirtilen birim miktarlara göre üretim desteği ödenir.

Çizelge 4.6. 2014 yılı sertifikalı tohum üretimi destekleme birim fiyatları

Ürün	Destek (TL/kg)
Buğday	0,10
Arpa, tritikale, yulaf, çavdar, patates	0,08
Çeltik	0,25
Nohut, k.fasulye, mercimek, aspir, korunga, fiğ	0,50
Soya	0,35
Kanola	1,20
Susam	0,60
Yonca	1,50
Yer fıstığı	0,80

Kaynak : 17 Mayıs 2014 Tarih ve 29003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2014/18 nolu Tebliğ

4.1.6. Çiftlik muhasebe veri ağı ve tarımsal danışmanlık desteği

Türkiye'de iftlik Muhasebe Veri Ağı Desteği işletme başına 300 TL olarak 2009 dan itibaren pilot bölgelerde uygulanmaya başlanmıştır. Tarımsal yayım ve danışmanlık desteği (TYDD), Tarımsal danışmanlık hizmeti satın alan çiftçilere ve tarımsal işletmelere ödenmektedir. Süt sığırıcılığı yapan işletmelerde en az 20 baş, besi sığırıcılığı yapan işletmelerde en az 50 baş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde en az 100 baş hayvana sahip, en az 50 adet arı kolonisi bulunan ve su ürünleri üretim tesisi olan, örtü altı üretiminde en az 3 dekar, meyvecilikte en az 10 dekar, tarla ziraatında kuruda en az 150 dekar, suluda en az 50 dekar alanda üretim yapan çiftçiler ile tarımsal işletme sahiplerine, danışmanlık hizmeti satın almaları halinde 'Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Desteği' ödemesi yapılmaktadır.

4.1.7. Kırsal kalkınma destekleri

Kırsal gelirlerin artırılması ve çeşitlendirilmesi, kırsal altyapı, toplulaştırma, tarla içi geliştirme hizmetleri ve sosyal yapının güçlendirilmesi ile doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi amacıyla, kırsal toplum kesimlerinin birlikte veya ferdi olarak yürütecekleri yatırım projelerinin maliyetinin bir kısmı, masraf paylaşma esasına göre, Devlet tarafından karşlanır. Kırsal kalkınma destekleri uygulaması Bakanlık tarafından yapılır. Kırsal yatırımların desteklenmesinde, köy ve diğer kırsal alanda yaşayan, topluma istihdam sağlayıcı tarımsal ve tarım d içi ekonomik yatırımlara öncelik tanınır. Kırsal kalkınma destekleri çerçevesinde desteklenecek projeli yatırımlarda; hedef kitle ve yerel paydaşların katılımı, tabandan yukarı yaklaşım, sürdürülebilirlik, uygun teknolojilerin kullanılması ve modern işletmecilik sistemlerinin yaygınlaştırılması ilkelerine uyulması esastır. Desteklenecek yatırım projelerinin konuları, desteklemelerin proje türleri bazında hangi oranlarda yapılacağı ve uygulamaya dönük diğer hususlar, oluşturulan kurulun teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir (25.04. 2006 Tarih ve 26149 Sayılı Resmi Gazete).

Tarım-sanayi entegrasyonunu sağlayan %50 hibe destekli Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP) 2006 yılında başladı. Tarımsal ürünlerin işlenmesi, paketlenmesi, depolanması ve ilgili ekonomik yatırımlar ile damla sulama ve yağmurlama sulama yatırımları desteklenmektedir.

- a) Süt İşleme (İleri İşlem), Soğutma, Depolama, Ambalajlama ve Paketleme
- b) Meyve-Sebze, Hububat (Un Fabrikaları hariç) Bakliyat İşleme, Paketleme, Ezme Turşu Yapma, Soğuk Depolama ve Sebze Tohumu Kurutma
- c) Kırmızı-Beyaz Et İşleme (İleri İşlem Tekniği Dahil) Paketleme, Ambalajlama, Soğuk Bekletme ve Depolama
- d) Makine ve Ekipman Alımları

4.1.8. Tarım sigortası desteği

Üreticilerin, üretim materyallerini ve ürünlerini sigorta ettirmelerini teşvik etmek üzere, sigorta prim bedellerinin bir kısmı Devlet tarafından karşılanır. Tarım sigortasından yararlanacak ürünler ile teminat altına alınacak riskler, Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından belirlenir (25.04. 2006 Tarih ve 26149 Sayılı Resmi Gazete).

Doğal afetlerden etkilenen üreticilerin mağduriyetlerini gidermek üzere Devlet Destekli Tarım Sigortaları uygulamaları 2006 yılında başlatılmıştır. Poliçe bedelinin %50'si hibe olarak karşılanmıştır. (Açık alanda yetiştirilen meyvelerde %66,7)

a) Bitkisel Ürün Sigortaları: Bitkisel ürünler için dolu ana riski ile birlikte; fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, sel ve su baskını ek riskleri paket halinde; ayrıca açık alanda yetiştirilen meyveler için yukarıda belirtilen risklere ilave olarak isteğe bağlı olmak üzere, don riski; ilgili genel şartlar, teknik şartlar, tarife ve talimatları kapsamında; ÇKS'ye kayıtlı çiftçilerin; mevcut arazi ve ürün bilgileri dikkate alınarak, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından teminat altına alınır.

b) Sera Sigortaları: Seralar için dolu ana riski ile birlikte; fırtına, hortum, yangın, heyelan, deprem, taşıt çarpması, kar ve dolu ağırlığı ile sel ve su baskını ek riskleri paket halinde; ilgili genel şartlar, teknik şartlar, tarife ve talimatları kapsamında; ÇKS'ye entegre edilmiş, Örtü Altı Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilerin; mevcut arazi, sera ve ürün bilgileri dikkate alınarak, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından teminat altına alınır.

c) Kümes Hayvanları Sigortaları: Kapalı sistemde üretim yapan, bio-güvenlik ve hijyen tedbirleri alınmış tesislerde yetiştirilen kümes hayvanları ile ÇKS'ye entegre edilmiş, soy kütüğü, önsoy kütüğü ve Hayvan Kayıt Sistemi'ne (TÜRKVET) kayıtlı olan süt hayvanı

sığırlar için ölüm riski; ilgili genel şartlar, teknik şartlar, tarife ve talimatları kapsamında; mevcut tesis, işletme ve süt sığırlarına ait yetiştiricilik bilgileri dikkate alınarak, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından teminat altına alınır.

d) Su ürünleri Sigortaları: Denizlerde ve iç sularda yetiştirilen su ürünleri için ölüm riski; ilgili genel şartlar, teknik şartlar, tarife ve talimatları kapsamında; ÇKS'ye entegre edilmiş, Su Ürünleri Kayıt Sistemi'ne kayıtlı işletmelerin; mevcut işletme ve su ürünleri yetiştiricilik bilgileri dikkate alınarak, Tarım Sigortaları Havuzu tarafından teminat altına alınır.

4.1.9. Faiz indirimli kredi uygulamaları

31/12/2014 tarihli ve 2014/7201 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar kapsamında, tarımsal üreticilerin finansman ihtiyaçlarının uygun koşullarda karşılanması amacıyla gerçek ve/veya tüzel kişi üreticilere, 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında olup Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının görev alanı içerisinde yer alan tarımsal amaçlı kooperatiflere ve Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğüne (diğer kamu kurum ve kuruluşları hariç), T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince düşük faizli yatırım ve işletme kredisi kullanılmaktadır. (25.04. 2006 Tarih ve 26149 Sayılı Resmi Gazete).

4.1.10. IPARD (katılım öncesi yardım aracı kırsal kalkınma)

IPARD Desteğinin 2007-2013 dönemi ve 2014-2020 dönemi içeren çok yıllık "Kırsal Kalkınma Programı" kapsamında uygulanmaktadır. Bu destek kapsamındaki yatırımlar, Avrupa Komisyonu ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir.

IPARD Programının amacı; Avrupa Komisyonu tarafından 25 Şubat 2008 Tarihinde onaylanan Kırsal Kalkınma (IPARD) programı; Türkiye Katılım öncesi dönemdeki önceliklerini dikkate alarak sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak için kapasite oluşturmayı ve işletmeleri Avrupa Birliği standartlarına yükseltmeyi amaçlamaktadır.

IPARD Programının hedefleri; tarım sektörünün sürdürülebilir modernizasyonuna katkı sağlamak, gıda güvenliği, hayvan sağlığı, bitki sağlığı ve çevre ile ilgili AB standartlarına uyumu teşvik etmek, kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasına katkıda

bulunmak, tarım-çevre tedbiri ve yerel kırsal kalkınma stratejilerinin uygulanması (LEADER) ile ilgili hazırlık yapmaktır. <http://www.tkd.gov.tr/Ipard/IpardProgrami> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Bu başvuru çağrı ilanı kapsamında destek almak amacıyla başvuruların yapılacağı ve yatırımın uygulanacağı 42 ilimiz aşağıda olup, araştırma bölgemiz olan Tekirdağ ili bu iller arasında bulunmamaktadır.

Çizelge 4.7. IPARD başvurularının yapılacağı ve yatırımın uygulanacağı iller

Afyonkarahisar	Balıkesir	Diyarbakır	Kahramanmaraş	Manisa	Sivas
Ağrı	Burdur	Elazığ	Karaman	Mardin	Şanlıurfa
Aksaray	Bursa	Erzincan	Kars	Mersin	Tokat
Amasya	Çanakkale	Erzurum	Kastamonu	Muş	Trabzon
Ankara	Çankırı	Giresun	Konya	Nevşehir	Uşak
Ardahan	Çorum	Hatay	Kütahya	Ordu	Van
Aydın	Denizli	Isparta	Malatya	Samsun	Yozgat

Kaynak : <https://ipard.tarim.gov.tr/haber.aspx?id=137> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Kırsal kalkınma programı kapsamında finansal destek sağlanacak ana tedbirler **Ülke Strateji Belgesi**'nde aşağıdaki şekilde yer almaktadır:

Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar,

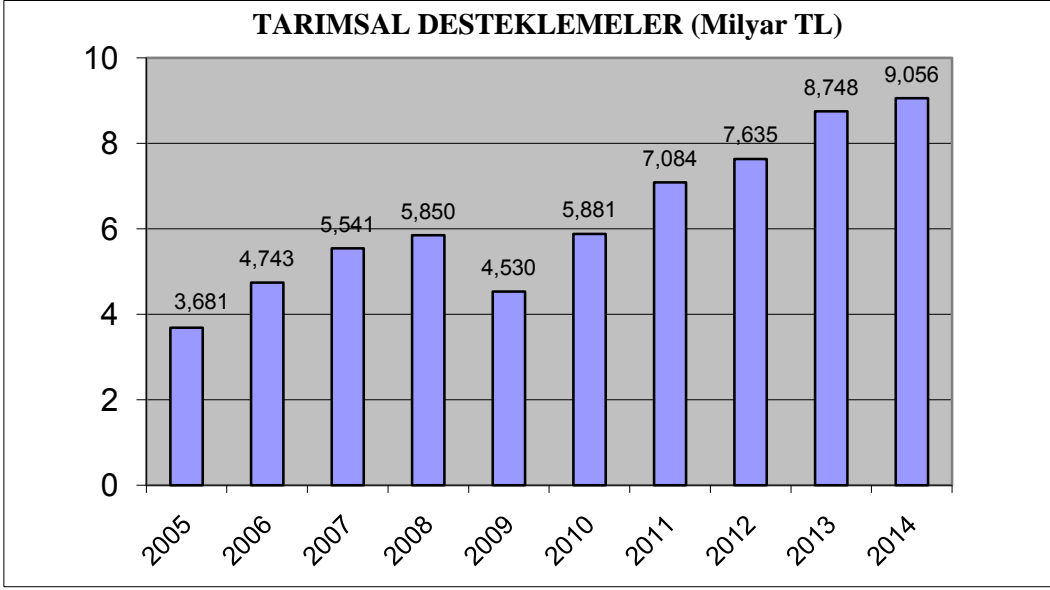
Tarım ve Balıkçılık Ürünlerinin İşlenmesi ve Pazarlanması ile İlgili Fiziki Varlıklara Yönelik Yatırımlar,

1. Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme,
2. Yerel Kalkınma Stratejilerinin Uygulanması – LEADER Yaklaşımı
3. Tarım-Çevre, İklim ve Organik Tarım Tedbiri
4. Kırsal Alanda Kamu Altyapı Yatırımları

5. TÜRKİYE VE TEKİRDAĞ İLİNDEKİ TARIMSAL DESTEKLEMELER

Türkiye'de uygulanan toplam tarımsal destekleme miktarı; 2005 yılında 3,681 milyar TL iken, 2014 yılında 9,056 milyar TL'ye çıkmıştır. 2005-2014 döneminde üreticilere toplam 62,7 milyar TL destek verilmiştir. 2005 yılına göre 2014 yılında tarımsal desteklerde 2,46 kat artış sağlanmıştır. Verilen desteklerle üretim maliyetinin önemli bir kısmı karşılanmıştır (Şekil 5.1).

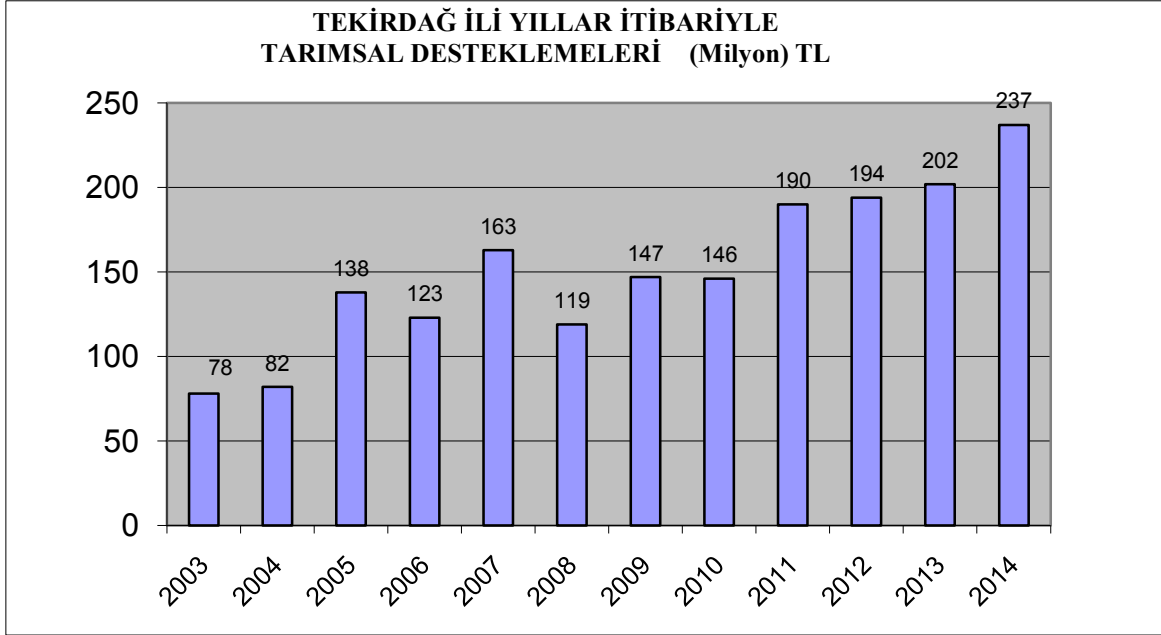
Şekil 5.1. Türkiye'de yıllar itibariyle toplam tarımsal destekler

Kaynak : <http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Link/48/Kirmizi-Et-Stratejisi> (erişim t., 01.10.2015)

Bakanlık tarafından uygulanmakta olan tarımsal desteklemelerle, üreticilerin etkinlik ve verimliliğinin artırılması, çiftçimizin gelir düzeyinin yükseltilerek piyasada rekabet edebilir seviyeye gelebilmesi, daha sağlıklı, kaliteli ve yeterli tarımsal üretimin elde edilmesi amaçlanmakta ve mevcut tarımsal alanlardan en iyi biçimde yararlanılması beklenmektedir.

Tarımsal üretimle uğraşan tüm üreticilerin Tarım Bakanlığı'nın vermiş olduğu desteklerden yararlanmak için başvuru sırasında Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)'ne kayıt olmaları gerekmektedir.

ÇKS başvurusu sırasında üreticilerden üretimleri ve tarımsal varlıkları ile ilgili alınan bilgiler neticesinde, Türk tarımının envanteri çıkarılarak güncel ve modern bir veri tabanı oluşturulması amaçlanmaktadır.

Şekil 5.2. Tekirdağ ili yıllar itibariyle toplam tarımsal destekler

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Tekirdağ İlinde uygulanan toplam tarımsal destekleme miktarı; 2003 yılında 78 milyon TL iken, 2014 yılında 237 milyon TL'ye çıkmıştır. 2003 yılına göre 2014 yılında tarımsal desteklerde 3 kat artış sağlanmıştır. 2003-2014 döneminde üreticilere toplam 1,819 milyar TL destek verilmiştir. Verilen desteklerle üretim maliyetinin önemli bir kısmı karşılanmıştır (Şekil 5.2).

5.1. Alan Bazlı Tarımsal Desteklemeler

2003-2014 döneminde toplam 5,3 Milyar TL mazot desteği ödemesi yapılmıştır. 2005-2014 döneminde toplam 5 Milyar TL gübre desteği ödemesi yapılmıştır. Verilen desteklerle çiftçilerin mazot ve gübre maliyetinin ortalama %15'i karşılanmıştır. 2009-2014 yılları arasında 451 Milyon TL toprak analizi desteği verilmiştir. (2015 tarımsal destekler bülteni-<http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Türkiye'de Alan Bazlı Tarımsal Desteklemeler Kapsamında 2005 yılından bu yana son 10 yılda 21,1 milyar TL destekleme ödemesi yapılmıştır (Çizelge 5.1.).

Çizelge 5.1. Türkiye'de yıllar itibariyle alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri

Yıl	Destekleme Miktarı (Milyon TL)	Değişim %
2005	2.352	-
2006	2.661	13,1
2007	2.461	-7,5
2008	1.953	-20,6
2009	1.078	-44,8
2010	1.858	72,3
2011	1.996	7,4
2012	2.157	8,0
2013	2.189	1,5
2014	2.406	9,9
TOPLAM	21.111	

Kaynak : <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf> (erişim t., 01.10.2015).

Türkiye’de 2006 yılında 2.661 milyon TL olan alan bazlı destekleme miktarı, 2008 ve 2009 yılında sert düşüşlerle 1.078 milyon TL’lere gerilese de 2010 yılındaki %72,3’lük yükseliş ve takip eden yıllardaki artışlarla tekrar eski düzeylere gelmiştir.

Çizelge 5.2. Tekirdağ ili yıllar itibariyle alan bazlı tarımsal destekleme ödemeleri

Yıl	Destekleme Miktarı (Milyon TL)	Değişim %
2005	66,8	-
2006	31,0	-53,6
2007	42,2	36,1
2008	26,8	-36,5
2009	29,1	8,6
2010	29,5	1,4
2011	32,6	10,5
2012	35,0	7,4
2013	38,3	9,4
2014	40,8	6,5
TOPLAM	372,1	

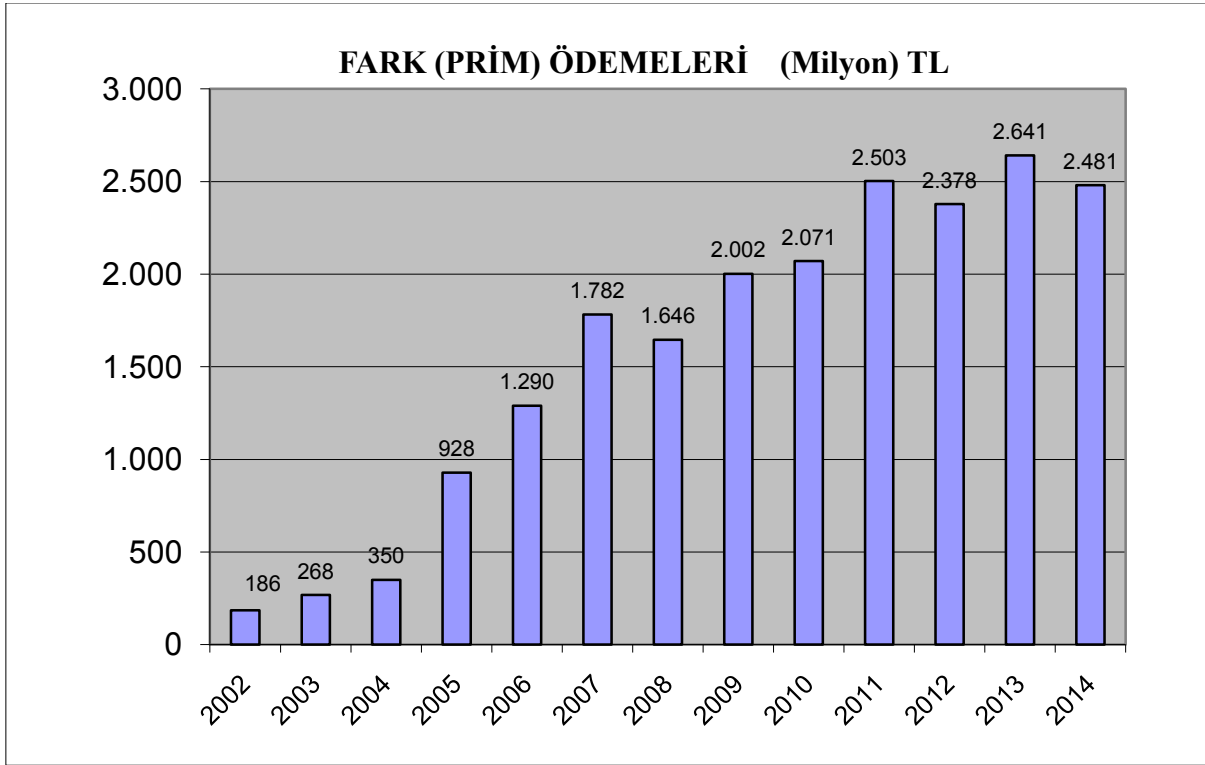
Kaynak : Tekirdağ tarım raporları-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015).

Tekirdağ İlinde bu kapsamda yapılan desteklemelerin 2005-2014 yılları arasında toplam 372,1 milyon TL olduğu belirlenmiştir. Bu destek kalemi üzerinden Tekirdağ ilinde ödenen destek miktarı Türkiye genelinin % 1,76’sı civarındadır. (Tekirdağ tarım raporları-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Ayrıca, Tekirdağ ilinde 2003 yılı Şeker Pancarı üretimi kotalarının daraltılmasıyla oluşacak alanlarda alternatif ürün olarak mısır, ayçiçeği, soya fasulyesi, yem bitkisi ekimi yapmaları karşılığında **193.710,90 TL telafi edici destekleme ödemesi yapılmıştır** (2003 yılı Tekirdağ tarım raporu-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

5.2. Fark (Prim) Ödemesi Desteklemeleri

Türkiye genelinde üreticiler fark ödemesi desteğine ilk yıllarda henüz yeterince müracaatta bulunmayıp 2004 yılından sonra bu desteklemenin üretici tarafından benimsenerek, müracaatlarda artışların olduğu görülmektedir (Şekil 5.3.).

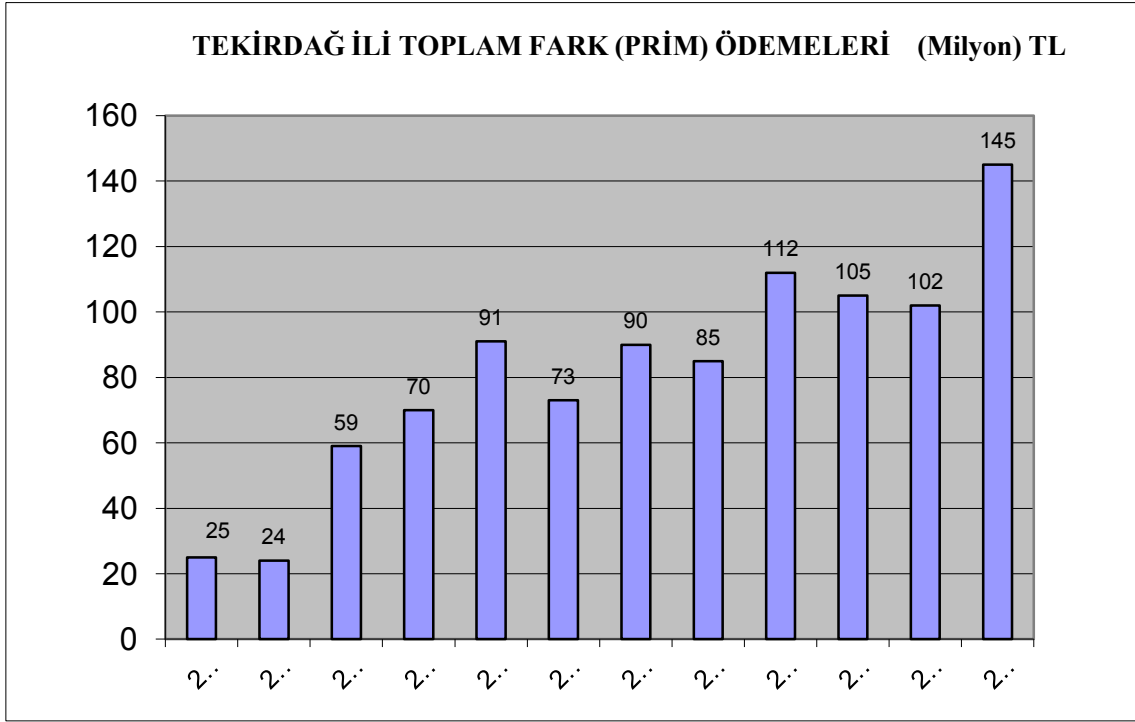

Şekil 5.3. Türkiye'de yıllar itibariyle toplam fark(prim) ödemeleri

Kaynak : <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf> (erişim trh, 01.10.2015).

Stratejik öneme sahip kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, aspir, dane mısır ve zeytinyağına önemli miktarda prim desteği verilmiştir. Prim desteklerine; 2004 yılından itibaren çay, 2005 yılından itibaren hububat (arpa, buğday, çavdar, yulaf) ve çeltik, 2008 yılından itibaren baklagiller (kuru fasulye, nohut, mercimek) ile 2010 yılından itibaren de tritikale ilave edilmiştir. Son 12 yılda prim desteği miktarı 14 kat artmıştır. 2002-2014

döneminde toplam 20,5 Milyar TL prim desteği ödenmiştir. (2015 tarımsal destekler bülteni-
<http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Şekil 5.4. Tekirdağ ili yıllar itibariyle toplam fark(prim) ödemeleri

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilinde fark ödemesi desteği kapsamında yapılan ödemeler Türkiye geneline göre iyi seviyededir. Şöyle ki; 2003 yılında Tekirdağ ilinin toplam Türkiye geneline göre fark ödeme desteklerinden aldığı pay % 9,3'tür, bu oran 2014 yılında % 5.8 seviyelerine gerilemiş olsa da Türkiye genelinde yıllar itibariyle fark ödemesi desteklemesinden faydalanan üretici sayısındaki yükselişler göz önünde bulundurulduğunda bu oranın çok ta düşük olmadığı göze çarpmaktadır. Bu durum mevcut desteklerden yararlanma oranının ilk yıllarda düşük, üçüncü yıldan itibaren (2005) tam anlamıyla üreticiler tarafından benimsenerek hayli yükseldiğini göstermektedir. 2003 yılında 25 milyon TL olan toplam prim desteği 2014 yılında 145 milyon TL'ye ulaşarak 5,8 kat artış sağlamıştır (Şekil 5.4.).

Çizelge 5.3. Tekirdağ ili 2005-2014 yılları arası ürünler bazında toplam fark destekleri

Ürün Adı	Destekleme Miktarı (TL)
Ayçiçeği	581.993.242,00
Hububat	279.315.066,00
Kanola	76.550.177,00
D.Mısır	204.045,00
Aspir	97.496,00
K.Pamuk	21.951,00
Soya	1.212,00
TOPLAM	938.183.189,00

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Tekirdağ ilinde ayçiçeği ve hububat ürünlerinde yoğun olarak prim desteklemesine esas olmak üzere fark desteği verildiği anlaşılmaktadır. **2005-2014 yılları arasında ödenen toplam fark desteği içerisinde ayçiçeği fark desteğinin payı % 62, hububat fark desteğinin payı ise yaklaşık %30'dur** (Çizelge 5.3). Bu bakımdan yoğun olan bu ürünler ile ilgili yıllar itibariyle desteklerden yararlanan üretici sayıları ve toplam destek miktarları aşağıdaki çizelge ve şekillerde gösterilmiştir.

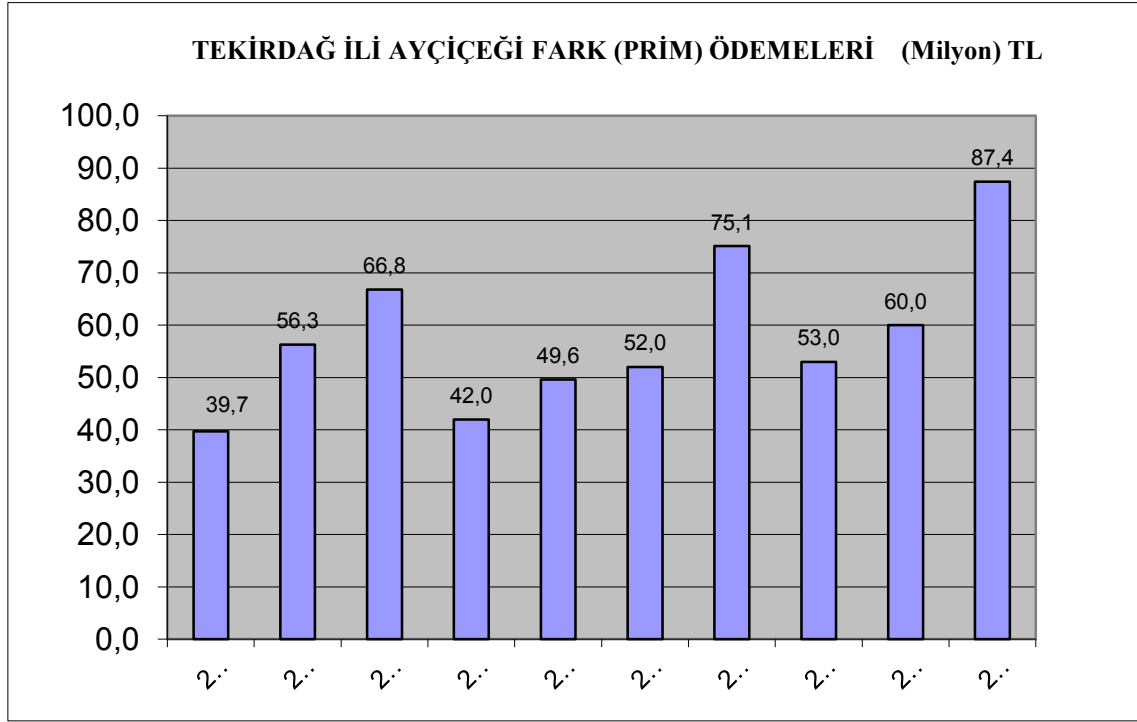
Çizelge 5.4. Tekirdağ ili 2005-2014 yılları ayçiçeği fark desteğinden faydalanan üretici sayıları

Yıl	Üretici Sayısı (Adet)
2005	22.739
2006	23.604
2007	23.834
2008	22.807
2009	22.220
2010	21.248
2011	21.831
2012	20.279
2013	19.657
2014	19.256

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Desteklemeden faydalanan üretici sayısı 2005 yılına göre 2014 yılında yaklaşık 3.500 kişi azalmıştır. Bunun nedenleri arasında daha çok, üretim alanlarının daralması, çiftçilikten

vazgeçen ya da vefat eden üreticiler, işletmesini birleştiren çiftçiler gibi sebepler sıralanabilir (Çizelge 5.4.).

Şekil 5.5.Tekirdağ ili 2005-2014 yılları ayçiçeği fark (prim) destekleme miktarları

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

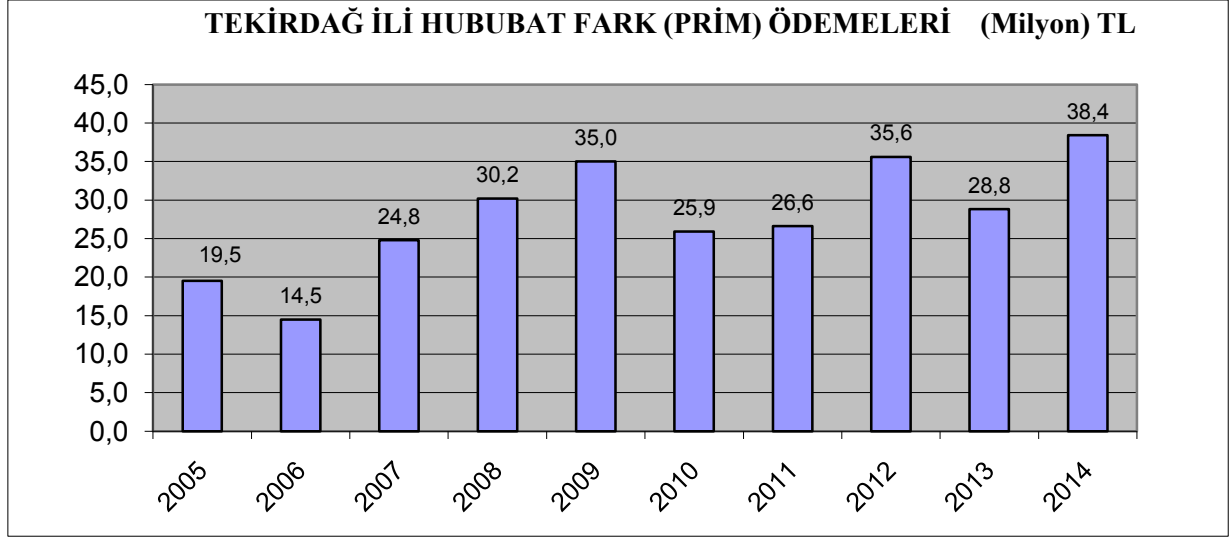
Tekirdağ İlinde 2005-2014 yılları arası son 10 yılda toplam 581,9 milyon TL ayçiçeği fark (prim) desteği ödemesi yapılmıştır. 2005 yılında 39,7 milyon TL olan destekleme miktarı 2014 yılında 87,4 milyon TL çıkarak 2,2 kat artmıştır (Şekil 5.5.).

Çizelge 5.5. Tekirdağ ili 2005-2014 yılları hububat fark desteğinden faydalanan üretici sayıları

Yıl	Üretici Sayısı (Adet)
2005	23.251
2006	16.398
2007	21.200
2008	22.500
2009	22.362
2010	19.149
2011	17.869
2012	25.597
2013	18.186
2014	20.662

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Hububat fark desteklemesinden faydalanan üretici sayısı 2005 yılına göre 2014 yılında yaklaşık 2.600 kişi azalmıştır. Bunun nedenleri arasında daha çok, üretim alanlarının daralması, vefat eden, çiftçilikten vazgeçen, işletmesini birleştiren çiftçiler gibi sebepler sıralanabilir (Çizelge 5.5.).

Şekil 5.6. Tekirdağ ili 2005-2014 yılları hububat fark (prim) destekleme miktarları

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

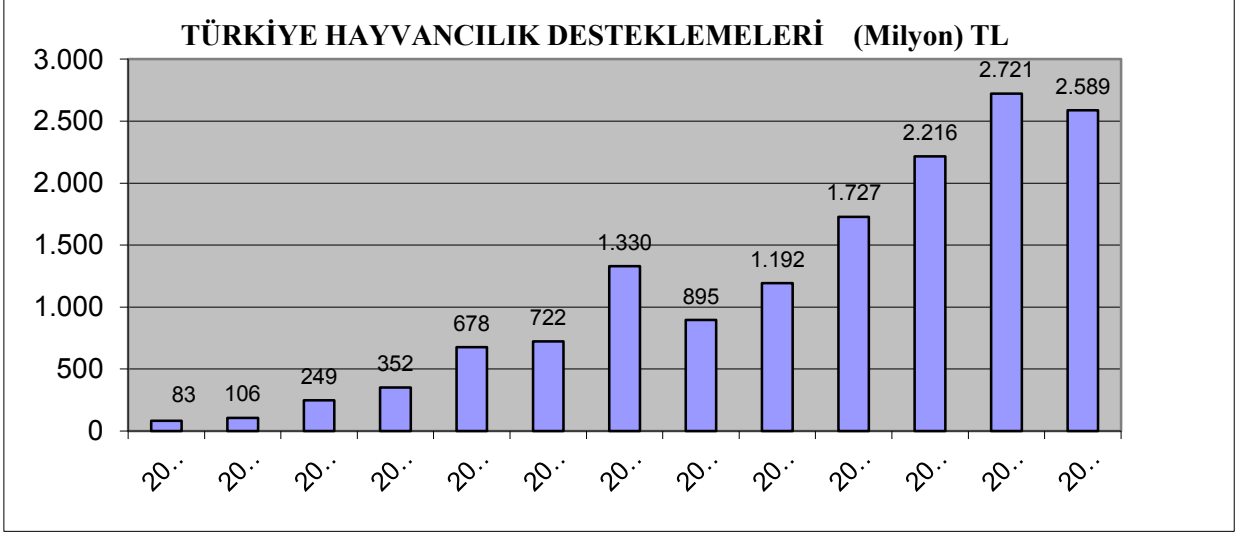
Tekirdağ İlinde 2005-2014 yılları arası son 10 yılda toplam 279,3 milyon TL hububat fark (prim) desteği ödemesi yapılmıştır. 2005 yılında 19,5 milyon TL olan destekleme miktarı 2014 yılında yaklaşık 2 katına çıkarak 38,4 milyon TL olmuştur (Şekil 5.6).

5.3. Hayvancılık Desteklemeleri

Son 12 yılda hayvancılığa verilen destek 32 kat artmıştır. 2002-2014 döneminde hayvancılığa toplam 15 Milyar TL destek verilmiştir. Son 12 yılda 50 başın üzerinde büyükbaş hayvancılık işletmesi sayısı % 631 artmıştır. 13 yıl sonra AB'ye süt ve süt ürünleri ihracatı başlamıştır. İlk kez 2013 yılında sertifikalı gebe düve ve 2014 yılında da gebe sanen keçisi ihracatı başlamıştır. (2015 tarımsal destekler bülteni) <http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT> (erişim tarihi, 01.10.2015).

Türkiye'de 2011 yılında bir önceki yıla oranla hayvancılık desteklemeleri %44,8, 2012 yılında %28,3, 2013 yılında %22,7 oranında artarken ve 2014 yılında %4,8 oranında bir düşüş görülmüştür (Şekil 5.7.).

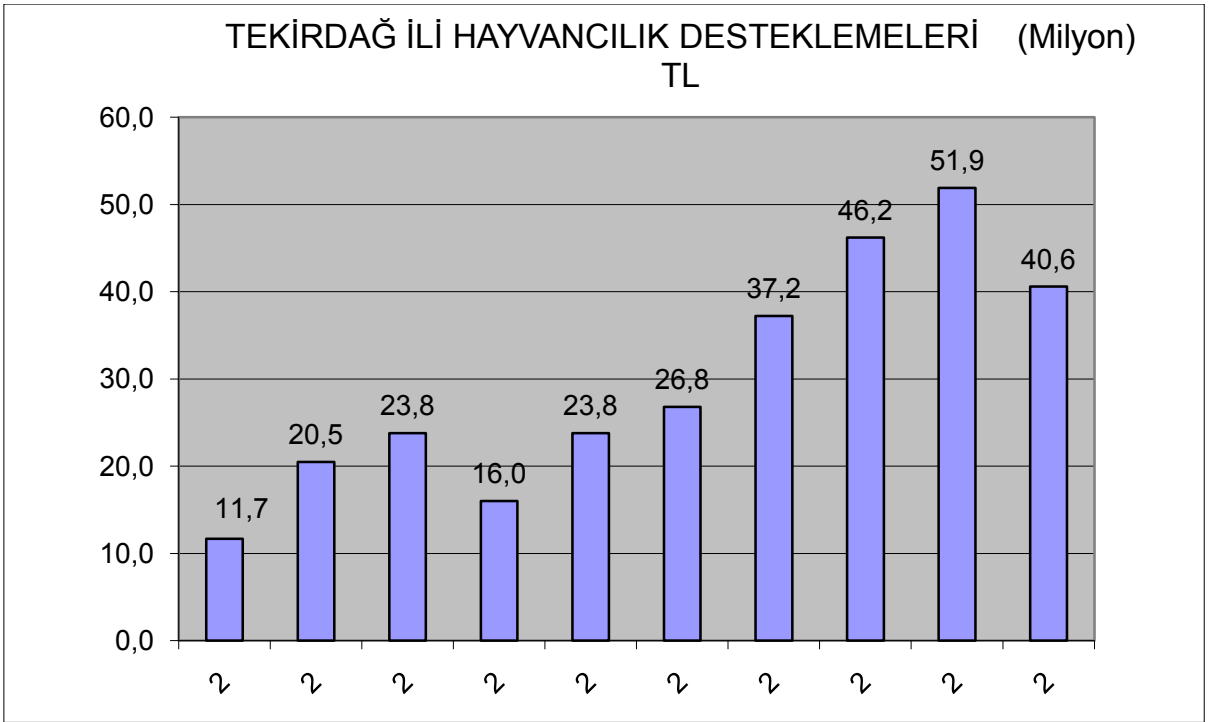

Şekil 5.7. Türkiye'de yıllar itibariyle hayvancılık destekleme ödemeleri

Kaynak : <http://www.tarim.gov.tr/HAYGEM/Link/48/Kirmizi-Et-Stratejisi> (erişim t., 01.10.2015)

Tekirdağ İlinde bu kapsamda yapılan desteklemelerin 2005-2014 yılları arasında toplam 298,5 Milyon TL olduğu belirlenmiştir. Bu destek kalemi üzerinden Tekirdağ ilinde ödenen destek miktarı Türkiye genelinde son 10 yılda yapılan hayvancılık desteklemelerinin % 2'si civarındadır (Şekil 5.8.).

Şekil 5.8. Tekirdağ ili yıllar itibariyle hayvancılık destekleme ödemeleri

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Hayvancılık; Tekirdağ ili toplam tarımsal gayri safi üretim değerinin 641.881.828' ini (%29) oluşturmakta olup, önemli bir tarımsal faaliyet koludur. 2014 yılında hayvansal Gayri Safi Üretim Değeri (G.S.Ü.D.) içindeki en büyük pay 394.338.000 ile süt üretimine aittir. Hayvansal G.S.Ü.D içerisinde süt üretiminin payı % 61,43 ile ilk sıradadır. Bunu % 32,83 ile et üretimi takip etmektedir. İnek sütü G.S.Ü.D. toplam hayvansal G.S.Ü.D.'nin %58,38'ini oluşturmaktadır (Tekirdağ Tarım Raporları 2014-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

5.4. Diğer Tarımsal Desteklemeler

- Yurtiçi sertifikalı tohum kullanım desteği:

Bitkisel üretimde verimlilik ve kalitenin artırılması amacıyla; 2005 yılında ilk kez destekleme kapsamına alınan sertifikalı tohumluk ve fide/fidan kullanımına bugüne kadar 801 Milyon TL ödenmiştir. 2008 yılından itibaren özel sektör tarafından üretilen sertifikalı tohumluk da destekleme kapsamına alınmış ve bugüne kadar toplam 151 Milyon TL destek ödenmiştir. (2015 tarımsal destekler bülteni-<http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Çizelge 5.6. Tekirdağ ili 2005-2014 yılları sertifikalı tohum kullanım desteklemeleri

Yıl	Destekleme Miktarı (TL)	Değişim %
2005	166.167,00	-
2006	303.425,00	82,6
2007	1.925.600,00	534,6
2008	1.422.855,00	-26,1
2009	1.209.907,00	-15,0
2010	1.639.339,00	35,5
2011	2.279.670,00	39,0
2012	2.307.871,00	1,2
2013	2.336.410,00	1,2
2014	3.410.990,00	46,0
TOPLAM	17.002.234,00	

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilinde sertifikalı tohum kullanımını destekleme ödemesi kapsamında 2005 yılında 166 bin TL olan destekleme tutarı 2014 yılında 3,4 milyon TL'ye

çıkmiş olup yaklaşık 21 kat artış sağlanmışır. 2005-2014 yılları arası 10 yılda 17 milyon TL sertifikalı tohum kullanım destekleme ödemesi yapılmıştır (Çizelge 5.6.).

Bu durum aynı zamanda, üreticinin kaliteli tohumluğa yöneldiği, verimlilikte de aynı paralellikte artışların sağlandığı tespit edilmiştir.

- Yurtiçi sertifikalı fidan kullanım desteği:

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilinde sertifikalı fide/fidan destekleme ödemesi yıllar itibariyle ani yükseliş ve düşüşler göstermekte olup, bunun sebebi bu destekleme ödemesinin fidan ilk tesis yılında hak edişlerin sağlanması, aynı çiftçiye diğer yıllar ödeme yapılmamasıdır (Çizelge 5.7.).

Çizelge 5.7. Tekirdağ ili 2005-2014 yılları sertifikalı fide/fidan kullanım desteklemeleri

Yıl	Destekleme Miktarı (TL)
2006	130.092,00
2007	902.817,00
2008	401.495,00
2009	63.108,00
2010	706.193,00
2011	269.379,00
2012	46.780,00
2013	171.737,00
2014	568.861,00
TOPLAM	3.260.462,00

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

- Yurtiçi sertifikalı tohum üretimi desteği

Tohumluklarını yurt içinde üretip sertifikalandıran ve yurt içinde satışını gerçekleştiren yetkilendirilmiş tohumculuk kuruluşlarına 2012, 2013 ve 2014 yıllarında toplam 8,5 milyon TL sertifikalı tohum üretim desteği ödemesi yapılmıştır (Çizelge 5.8).

Çizelge 5.8. Tekirdağ ili sertifikalı tohum üretim desteklemeleri

Yıl	Destekleme Miktarı (Bin TL)
2012	2.665.243,00
2013	2.597.287,00
2014	3.295.149,00
TOPLAM	8.557.679,00

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

5.5. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Ve Tarımsal Danışmanlık Desteği:

Sertifikalı danışmanlarla sözleşme imzalayan çiftçiler/tarımsal işletmeler 2009 yılından itibaren desteklenmeye başlanmıştır. Ülkemizde 2009-2014 döneminde toplam 149 Milyon TL destek sağlanmıştır (2015 tarımsal destekler bülteni-<http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Tarımsal danışmanlık desteklemesi kapsamında 2009-2014 döneminde Tekirdağ ilinde toplam 2.6 Milyon TL ödeme yapılmıştır (Çizelge 5.9.).

Çizelge 5.9. Tekirdağ ili tarımsal danışmanlık desteklemeleri

Yıl	Destekleme Miktarı (TL)
2009	31.500,00
2010	565.000,00
2011	-
2012	390.600,00
2013	746.400,00
2014	882.000,00
TOPLAM	2.615.500,00

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Ayrıca, araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilinde çiftlik muhasebe veri ağına dahil olan işletmelere 2009-2014 dönemleri arasında toplam 83.625,00 TL destekleme ödemesi yapılmıştır Tekirdağ Tarım Raporları-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015).

5.6. Kırsal Kalkınma Destekleri:

Ekonomik yatırımlar kapsamında; Türkiye genelinde 2006-2014 döneminde 4.820 adet tarımsal sanayi tesisi ile 630 adet basınçlı sulama tesisine destek verilmiştir. Toplam 5.450 proje tamamlanarak 1,115 Milyon TL hibe desteği verilmiştir. 2007-2014 döneminde 270.045 adet yeni makine ekipman alımına, 1.121 Milyon TL hibe desteği verilmiştir. 2014 yılı itibarıyla Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı kapsamında toplam 2.237 Milyar TL hibe desteği verilmiştir. (2015 tarımsal destekler bülteni-<http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Çizelge 5.10. Tekirdağ ili tamamlanan makine ekipman alımı projeleri toplamları

Yıl	Proje Adı	Makine Adet	Proje Toplam Tutarı(TL)	Hibe Tutarı(TL)
2007		88	3.780.019	1.872.419
2008		61	1.120.787	560.327
2009		126	1.903.577	933.175
2010		92	2.076.839	1.038.164
2011		438	5.695.801	2.847.900
2012	Makine Ekipman	34	1.282.102	641.051
	Bireysel Sulama *	7	339.457	169.729
2013	Makine Ekipman	448	4.071.099	2.035.550
	Bireysel Sulama *	8	209.584	104.792
2014	Makine Ekipman	284	3.353.570	1.676.785
	Bireysel Sulama *	8	194.605	97.302
Toplam		1.594	24.027.440	11.977.194

* 2012 Yılına Kadar Makine Ekipman Tebliği Kapsamında Uygulanmıştır.

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Çizelge 5.11. Tekirdağ ili KKYDP tarıma dayalı ekonomik yatırımların desteklenmesi

Etap No	Uygulanan Proje Sayısı (Adet)	Toplam Proje Tutarı (TL)	Hibe Desteği Tutarı (TL)
2	10	1.061.530	510.781
3	6	1.692.693	676.096
4	12	4.802.598	2.354.425
5	7	4.374.457	1.873.948
6	10	6.042.549	2.559.775
7	4	2.377.960	1.188.980
8	8	4.194.275	2.097.137
Toplam	57	24.546.062	11.261.142

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Bugüne kadar tarıma dayalı ekonomik yatırımlar, makine ekipman ve tarla içi bireysel sulama desteklemesi olarak toplam **23.238.336 TL** ödeme yapılmıştır.

5.7. Tarım Sigortası Desteği

Tarım sigortası uygulamasının başladığı 2006 yılından 2014 yılına kadar; 81 il, 971 ilçe, 1.750 bucak, 33,596 köyde toplam; 4,5 Milyon adet sigorta poliçesi kesilmiştir, 1,4 Milyar TL prim desteği ödemesi, 1,7 Milyar TL hasar ödemesi yapılmıştır. 2013 yılında sigortalanan alan 72 Milyon dekara, hayvan sayısı ise 3,5 Milyon başa ulaşmıştır. (2015 tarımsal destekler bülteni-<http://www.tarim.gov.tr/sgb/taryat>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Tekirdağ ili Bitkisel Üretim 2013 yılı toplam sigorta bedeli 460.134.899 TL (Türkiye geneli % 6,1), 2014 yılında ise 525.806.130 TL (Türkiye genelinin % 5,7'si)'dir. 2013 yılı toplam poliçe sayısı 82.281 adet (Türkiye genelinin % 9,8'i), 2014 yılı 98.127 adet olup (Türkiye genelinin % 9,5'i)'dir. Tekirdağ ili bitkisel üretim poliçe sayısı olarak 2013 ve 2014 yıllarında Tekirdağ ili Türkiye'de ilk sıradadır. (Tarsim 2014 Faaliyet Raporu-<http://www.tarsim.gov.tr/>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Tekirdağ ili Büyükbaş Hayvan Hayat Sigortası 2013 yılı toplam sigortalı hayvan sayısı 12.111 adet (Türkiye genelinin % 3'ü), 2014 yılında ise toplam sigortalı hayvan sayısı 10.598 adet (Türkiye genelinin % 2,4'ü)'dür. (Tarsim 2014 Faaliyet Raporu-<http://www.tarsim.gov.tr/>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

5.8. Faiz İndirimli Kredi Uygulamaları

2002 yılında %59 seviyesinde olan kredi faiz oranları, sıfır ila %8,25 aralığına düşürülmüştür. Birçok tarımsal faaliyet faizsiz kredi kapsamına alınmıştır. Son 12 yılda toplam 116 Milyar TL Tarımsal kredi kullanılmıştır. Hayvancılık, sulama, sertifikalı tohum, fide ve fidan üretimi, çok yıllık yem bitkileri üretimi yatırımları, damızlık kanatlı yetiştiriciliği, su ürünleri yetiştiriciliği yatırımlarında faizsiz finansman dönemi başlatılmıştır, kredi faizleri sıfırlanmıştır. Hayvancılık kapsamında 2010 yılından bugüne kadar 371 bin üreticiye toplam 8,6 Milyar TL faizsiz kredi kullanılmıştır. (2015 tarımsal destekler bülteni-<http://www.tarim.gov.tr/sgb/taryat>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Ayrıca; 2006 yılında başlatılan “Çevre Amaçlı Tarım Arazilerinin Korunması (ÇATAK) Projesi” ile çevre sorunlarıyla mücadele edilmesi amaçlanmıştır. Proje 43 ilimize yaygınlaştırılmıştır. 2003-2014 döneminde Ar-Ge için toplam 1,3 Milyar TL kaynak sağlanmıştır. GTHB, TÜBİTAK tarafından en fazla projesi kabul edilen kamu kurumu olmuştur. (2015 tarımsal destekler bülteni-<http://www.tarim.gov.tr/SGB/TARYAT>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Tekirdağ ilinde 2009-2014 yılları arasında modern basınçlı sulama kredisi kapsamında toplam 2.615.500,00 TL kredi verilmiştir. (Tekirdağ Tarım Raporları-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/>) (erişim tarihi, 01.10.2015).

Çizelge 5.12. Yıllar itibariyle Türkiye’de tarımsal destekleme ödemeleri (Milyon TL)

DESTEK KONUSU	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
ALAN BAZLI TARIMSAL DESTEKLER	1.558,0	2.253,2	2.443,6	2.352,7	2.661,3	2.461,9	1.953,1	1.078,6	1.858,7	1.996,3	2.157,9	2.189,1	2.319,0	27.283,4
HAYVANCILIK DESTEKLERİ	83,2	106,0	249,7	352,2	678,9	722,6	1.330,3	895,8	1.192,6	1.727,5	2.216,2	2.721,9	2.589,1	14.866,0
FARK (PRİM) ÖDEMESİ DESTEKLERİ	186,1	268,3	350,1	928,5	1.290,1	1.782,2	1.646,5	2.002,1	2.071,5	2.503,4	2.378,7	2.641,0	2.427,9	20.476,4
TELAFİ EDİCİ ÖDEME KAPSAM. DESTEK	41,5	39,2	4,4	35,3	59,9	61,5	63,2	69,5	76,7	82,2	98,8	111,7	114,8	858,7
DİĞER TARIMSAL AMAÇLI DESTEKLER	-	-	-	0,5	38,3	92,7	97,0	99,9	112,7	120,7	165,0	149,4	138,4	1.014,6
GENEL TOPLAM	1.868,8	2.666,7	3.047,8	3.669,2	4.728,5	5.120,9	5.090,1	4.145,9	5.312,2	6.430,1	7.016,6	7.813,1	7.589,2	64.499,1

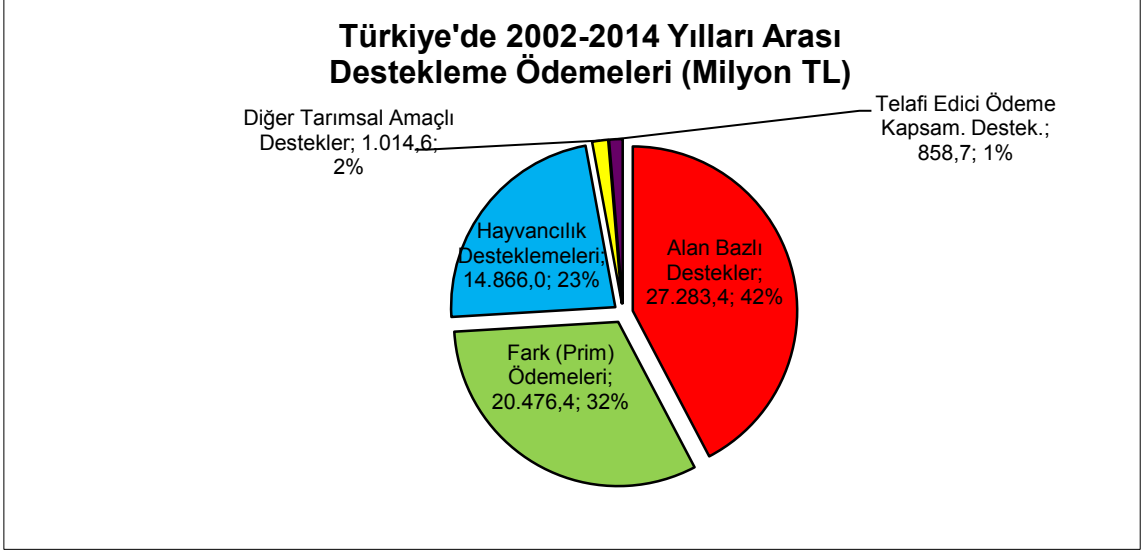
Kaynak : <http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/BUGEM.pdf> (erişim tarihi, 01.10.2015).

Çizelge 5.13. Yıllar itibariyle Tekirdağ ili tarımsal destekleme ödemeleri (Milyon TL)

DESTEK KONUSU	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	TOPLAM
ALAN BAZLI TARIMSAL DESTEKLER	48,4	48,5	66,8	31,0	42,2	26,8	29,1	29,5	32,6	35,0	38,3	40,8	469,0
HAYVANCILIK DESTEKLERİ	4,8	9,1	11,7	20,5	23,8	16,0	23,8	26,8	37,2	46,2	51,9	40,6	312,4
FARK (PRİM) ÖDEMESİ DESTEKLERİ	25,3	24,4	59,6	70,9	91,9	73,3	90,2	85,2	112,3	105,9	102,9	145,6	987,5
TELAFİ EDİCİ ÖDEME KAPSAM. DESTEK	0,19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,19
DİĞER TARIMSAL AMAÇLI DESTEKLER	-	-	0,16	0,43	2,8	1,8	1,3	2,3	2,5	5,0	5,1	8,1	29,5
GENEL TOPLAM	78,7	82,0	138,3	122,8	160,7	117,9	144,4	143,8	184,6	192,1	198,2	235,1	1798,6

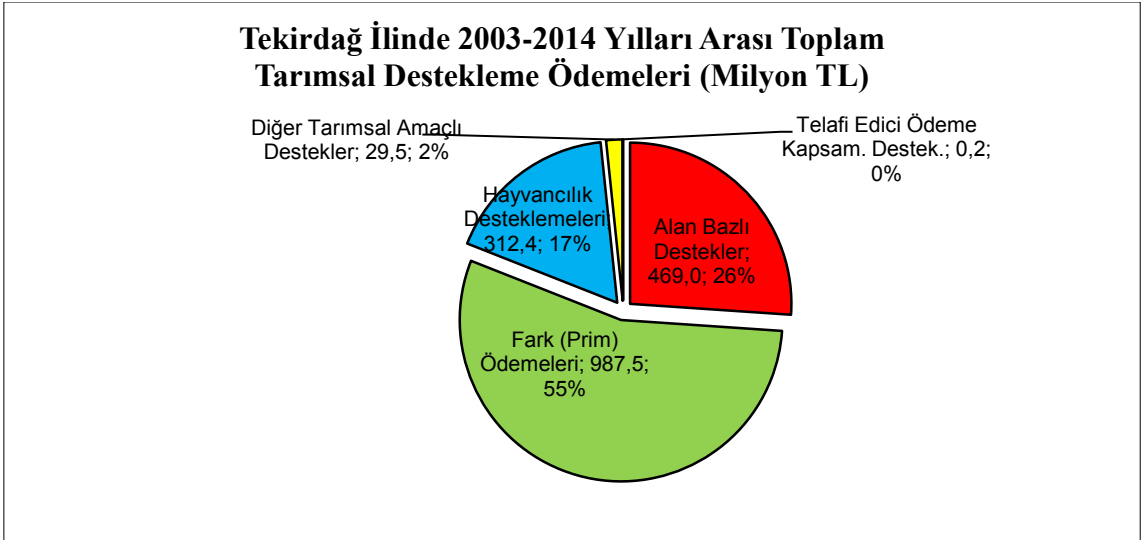
Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Şekil 5.9. Türkiye’de 2002-2014 yılları arası toplam tarımsal destekleme ödemeleri

Kaynak: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı BÜGEM ve HAYGEM verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Türkiye’de 2002 yılından bu yana yapılan tarımsal destekleme ödemelerinin %77’si bitkisel üretime %23’ü de hayvansal üretime aittir. Bitkisel üretime ayrılan tarımsal destekleme ödemelerin de ise ağırlıklı pay %42 ile alan bazlı desteklemeler ve %32 ile fark (prim) ödemelerine aittir.

Şekil 5.10. Tekirdağ ilinde 2003-2014 yılları arası toplam tarımsal destekleme ödemeleri

Kaynak: Tekirdağ İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarım raporları verileri kullanılarak araştırmacı tarafından derlenmiştir.

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilinde 2003 yılından bu yana yapılan tarımsal destekleme ödemelerinin %83' bitkisel üretime %17'si ise hayvansal üretime aittir. Bitkisel üretime ayrılan tarımsal destekleme ödemelerin de ise ağırlıklı pay %55 ile fark (prim) demeleri ve %26 ile alan bazlı desteklemelere aittir.

6. ARAŞTIRMA BÖLGESİ OLAN TEKİRDAĞ İLİ TARIMSAL POTANSİYELİ

İlimiz; içinde yer aldığı coğrafi konumu, sahip olduğu iklim ve ekoloji, tarımsal mekanizasyon düzeyi, pazara yakınlığı, işlenen 3.714.330 dekar tarım arazisi ile tarımsal üretim açısından Türkiye için oldukça önemli bir konumdadır.

Bitkisel üretimde ilimiz ülke üretiminin; buğdayda % 3,88'i ile 5. sırada, yağlık ayçiçeğinde % 17,62'si ile 2. sırada ve kanolada % 63,07'si ile 1. sırada yer almaktadır. İlin tarımsal gayri safi üretim değeri içerisinde % 3,70'lik paya sahip meyvelerin değer bakımından en önde geleni % 29,08' lik pay ile üzümdür. Bu ürünü sırasıyla zeytin (% 21,3) ve ceviz (% 14,48) takip etmektedir (Tekirdağ Tarım Raporları 2014). <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015).

6.1. Arazi Varlığı

En fazla tarım alanı mevcudiyeti olarak sırasıyla merkez ilçe Süleymanpaşa daha sonra Malkara ve Hayrabolu ilçeleri gelmektedir (Çizelge 6.1.).

Çizelge 6.1. İlçeler bazında arazi varlığı dağılımı

İlçeler	Tarım Alanı (da)	Çayır-Mera (da)	Orman-Funda ve Diğer Araziler (da)
Çerkezköy	36.644	5.322	101.440
Çorlu	231.632	13.067	
Ergene	307.269	19.229	
Kapaklı	88.300	8.142	
M.Ereğlisi	138.329	3.903	
Hayrabolu	701.438	98.016	21.810
Malkara	720.209	80.109	223.855
Muratlı	318.207	18.718	3.880
Saray	293.180	31.730	268.720
Süleymanpaşa	743.993	45.344	165.290
Şarköy	135.129	2.244	257.540
Tekirdağ	3.714.330	325.824	1.042.535

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Çizelge 6.2. Arazi varlığı dağılımı

Kullanılış Biçimi	Alan (da)	Oranı
İşlenen Tarım Alanı	3.714.330	58,84
Çayır-Mera Alanı	325.824	5,16
Ormanlık Alan	1.042.535	16,51
Tarım Dışı Arazi	1.230.311	19,49
Toplam	6.313.000	100,00

2.Ekilişler dahil değildir.

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ilinde toplam arazi varlığı içerisinde işlenebilir arazi varlığı %58,8 gibi yüksek bir orandır (Çizelge 6.2.).

Çizelge 6.3. İşlenen tarım alanlarının dağılımı

Kullanılış Şekli	Alan (da)	Oranı (%)
Tarla Arazisi	* 3.627.805	96,49
Bağ Arazisi	37.420	1,00
Sebze Arazisi	33.398	0,89
Zeytinlik Arazi	40.167	1,07
Meyvelik Arazi (diğer)	21.008	0,56
Toplam	3.759.798	100,00

(*) *Ekiliş yapılan 2. ürün dâhil üretim alanıdır.*

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

İşlenebilir tarım arazilerinin %96,49'u tarla arazisinden oluşmaktadır (Çizelge 6.3).

Çizelge 6.4. Tarla bitkileri üretim dallarının ekiliş alan ve oranları

Ürün Adı	Toplam Ekilis (da)	Oranı (%)
Tahıllar	1.915.290	52,79
Yağlı Tohumlar	1.551.349	42,76
Yem Bitkileri	140.413	3,87
Yumrulu Bitkiler	17.689	0,49
Baklagiller	1.702	0,05
Endüstri Bitkileri	1.362	0,04
Toplam	3.627.805	100,00

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

6.1.1. Sulanabilir arazi varlığı

Yapılan çalışmalar sonucunda il tarım arazisinin topoğrafik yapısı ve toprak özellikleri bakımından yarıdan fazlasının sulamaya müsait olduğu belirlenmiştir. Ancak sahip olunan su potansiyeli ile sulamaya uygun arazinin bir arada bulunması gerekliliği sulanabilecek arazi miktarını sınırlandırmaktadır. Tekirdağ ilinde, Tekirdağ Büyükşehir Belediyesi Tarımsal Alt Yapılar Şube Müdürlüğü ve DSİ kaynaklı sulanan alan, 2014 yılı itibarıyla 8.536 ha'dır. (3.210 ha Özel İdare + 5.326 ha DSİ) Devlet Su İşlerince yapılan yatırımların toplam sulama kapasitesi **10.696** hektar olup; bunun **% 49,79 'luk (5.326 ha)** kısmı değerlendirilmektedir. Tekirdağ Tarım Raporları 2014-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015).

6.2. Sebzeçilik (Örtü Altı Üretim Hariç)

İlin tarımsal gayri safi üretim değeri içerisinde **% 2,28'**lik paya sahip sebzelerin değer bakımından en önde geleni **% 37,62 ile karpuzdur**. Bu ürünü sırasıyla kavun (% 20,86) ve sofralık domates (% 5,57) takip etmektedir. Sebzeçilik G.S.Ü.Değeri **50.444.233'** dir. (Sera hariç)Kavun-karpuz üretimi Süleymanpaşa (Merkez İlçe) , Malkara ve Marmara Ereğlisi ilçelerinde yoğunluk kazanmaktadır. Tekirdağ Tarım Raporları 2014-<http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015).

6.3. Meyvecilik

İlin tarımsal gayri safi üretim değeri içerisinde **% 3,70'** lik paya sahip meyvelerin değer bakımından en önde geleni **% 29,08' lik pay ile üzumdür**. Bu ürünü sırasıyla zeytin (% 21,31) ve ceviz (% 14,48) takip etmektedir.Üzüm ve zeytin ağırlıklı olarak en fazla Şarköy ilçesinde üretilirken ceviz alanlarının daha çok Süleymanpaşa, Şarköy ve Muratlı ilçelerinde bulunduğu görülmektedir. (Tekirdağ Tarım Raporları 2014- <http://tekirdag.tarim.gov.tr/>)

6.4. Tarım Alet ve Makineleri Varlığı

Tarımsal mekanizasyonun; üretimi dolaylı olarak etkilemek suretiyle verimi arttıran özelliği ilimiz çiftçilerince yeterince anlaşılmiş bulunmaktadır. Kırsal nüfus ve kırsal alanda yaşayan genç işgücü giderek azalmaktadır. Şehir nüfusunun artışıyla sanayileşme sürecinin hızlanması, iş gücü ücretlerinin yükselmesi gibi nedenlerle tarım alet ve makineleri kullanımı ile bu aletlerden beklenen fayda artmaktadır.

Tekirdağ il genelinde **3.714.330** dekar olan işlenen tarım alanının tamamı traktörle işlenmekte olup, çok meyilli araziler, bağ alanları, meyvelikler ve sebze bahçelerinin bir kısmında traktör kullanılamamaktadır.

İlimiz tarımı sadece traktör bakımından mekanize olmakla kalmamış, traktörden tam anlamıyla yararlanmayı mümkün kılan diğer alet ve ekipmanlar bakımından da mekanize olmuş bulunmaktadır.

Tekirdağ'da toplam olarak **19.812** adet traktör bulunmaktadır. Traktör başına **187** dekar işlenen tarım arazisi düşmektedir. Öte yandan tarımda mekanizasyon derecesinin en sağlıklı göstergesi sayılan traktör varlığı ve bazı alet - makine mevcudu **Çizelge 6.5.**'de verilmiştir. (Tekirdağ Tarım Raporları 2014- <http://tekirdag.tarim.gov.tr/>)

Çizelge 6.5. Tekirdağ ili tarımsal alet-makine varlığı

Alet ve Makine Çeşidi	Sayısı
Biçerdöver	1.180
Traktör	19.812
Pulluk (her türlü)	29.766
Kimyevi Gübre Dağıtma Makinası	12.882
Çiftlik Gübresi Dağıtma Makinası	122
Kombine Hububat Ekim Makinası	10.208
Pnömatik Ekim Makinası	8.364
Pülverizatör	16.435
Atomizör	1.115
Seyyar Süt Sağım Makinası	11.025
Süt Sağım Tesisi	149
Yağmurlama Tesisi	2.355
Damla Sulama Tesisi	557
Sap Parçalama Makinası	1.388
Balya Makinası	1.101
Yem Hazırlama Makinası	796
Mısır Silaj Makinası	309
Ot Silaj Makinası	43
Yem Dağıtıcı Römork	148
Selektör (Sabit veya seyyar)	151
Pancar Sökme Makinası	74

Kaynak : Tekirdağ tarım raporları, <http://tekirdag.tarim.gov.tr/> (erişim tarihi, 01.10.2015)

7. ARAŞTIRMA BULGULARI

Tekirdağ ili 11 ilçesi ve bu ilçelere bağlı 39 mahalleden toplam 146 üretici ile yapılan anketlerden elde edilen veriler analiz edilerek çizelgeler oluşturulmuştur.

Başlangıçta araştırma bölgesindeki üreticilerin sosyo-ekonomik durumları hakkındaki genel bilgilere yer verilmiştir. Bunu, üreticilerin tarımsal faaliyetleri, üretilen ürünlere ilişkin en yoğun harcama yapılan aylar, tarımsal desteklerden yararlanma durumu, yararlanan tarımsal desteklemeler ve bu tarımsal desteklemelerin yeterlilik düzeyi, tarımsal desteklemelerin ödenme zamanları, bu desteklemelerin değerlendirilme durumu, üreticilerin elde ettikleri tarımsal gelirlerini tarımsal faaliyetlerde kullanma durumu, üreticilerin tarımsal destekleme ödemeleri hakkındaki talepleri ve genel görüşlerini ortaya koyan bölümler izlemiştir.

7.1. Üreticilerin Sosyo-Ekonomik Durumları

Araştırma kapsamına alınan tarımsal destek ödemelerinden yararlanan üreticilerin sosyo-ekonomik özellikleri Çizelge 7.1.'de verilmiştir. Tarımsal desteklemelerden yararlanan üreticilerin yaş ortalaması yaklaşık 52 dir. Genç ve orta yaş grubu aralığı olan 21-50 yaş aralığında %41,8'lik bir üretici oranı mevcuttur. Üreticilerin yaş dağılımları incelendiğinde %37,6 oranı ile yoğunluğun 51-60 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Üreticilerin %58,2'si 51 yaş ve üzerindedir (Çizelge 7.1).

Çizelge 7.1. Üreticilerin yaş dağılımı

Yaş Aralıkları	Oran %	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama
21-30	2,1	26	86	51,9
31-40	13,0			
41-50	26,7			
51-60	37,6			
60+	20,6			
Toplam	100,0			

Eğitim durumlarına bakıldığında üreticilerin %55,4'ü ilkokul mezunu, %20,5'i ortaokul mezunu, %19,9'u lise mezunu, %4,2 'si yüksekokul ve üniversite mezunudur (Çizelge 7.2).

Çizelge 7.2. Üreticilerin eğitim durumları

Eğitim Düzeyleri	Oran (%)
İlkokul	55,4
Ortaokul	20,5
Lise	19,9
Yüksekokul	2,1
Üniversite	2,1
Toplam	100,0

Aile genişliği dağılımına göre en fazla yoğunluğun %35,6 oran ile 5 kişilik ailede olduğu görölmektedir (Çizelge 7.3).

Çizelge 7.3. İşletmedeki aile genişliği

Aile Genişliği	Oran %	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama
2	4,1	2	11	4,9
3	4,8			
4	25,3			
5	35,6			
6	21,2			
7+	9,0			

Üreticilerin işletmesinde çalışan toplam kişi sayısı 1 ve 5 arasında değişmekte olup, ortalama işletme başına 2,2 kişi düşmektedir. Ağırlıklı olarak 2 kişilik işletmelerin oranı %45,2 ve 1 kişilik işletmelerin oranı da %26'dır (Çizelge 7.4).

Çizelge 7.4. İşletmede çalışan kişi sayısı

İşletmedeki Kişi Sayısı	Oran %	Minimum Değer	Maksimum Değer	Ortalama
1	26,0	1	5	2,2
2	45,2			
3	14,4			
4	9,6			
5	4,8			

Araştırma bölgesinde elde edilen veriler ışığında üreticilerin tarımsal faaliyetlerden elde ettikleri yıllık ortalama brüt gelir ortalaması 86.787 TL' dir. Yıllık ortalama brüt geliri 5-50 bin TL arasına giren üreticiler %39,7, 51-100 bin TL arasına giren üretici oranı %34,9, 101-150 bin TL arasına giren üreticilerin oranı %13, 151-300 bin TL arası brüt geliri olan üreticiler % 9,6 ve 300 bin TL'nin üzerinde yıllık ortalama brüt geliri olan üreticiler ise %2,8'dir (Çizelge 7.5).

Çizelge 7.5. İşletmelerde yıllık ortalama brüt gelir

Yıllık Ortalama Brüt Tarımsal Geliri (bin TL)	Oran %	Minimum Değer (bin TL)	Maksimum Değer (bin TL)	Ortalama
5-50	39,7	7	400	86.787
51-100	34,9			
101-150	13,0			
151-300	9,6			
300+	2,8			

Tarımsal faaliyet dışında geliri olan %3,4'lük kısım vardır (Çizelge 7.6).

Çizelge 7.6. Tarım dışı gelir

Tarım Dışı Gelir	Oran (%)
Var	3,4
Yok	96,6
Toplam	100,0

Emekli maaşı alan üreticilerin oranı %32'dir (Çizelge 7.7).

Çizelge 7.7. İşletmelerde emeklilik durumu

Emekli Maaşı	Oran (%)
Var	32,0
Yok	68,0

Araştırma bölgesinde üreticilerin kredi kullanım oranı %83 gibi yüksek bir rakamdır. Krediyi Tarım Kredi Kooperatifleri gibi kuruluşlardan kullanan üreticiler %70 oranında, özel bankadan kullanım oranı %46, devlet bankalarından kredi kullanım oranı ise %73'tür. Ayrıca, 2013 yılı itibariyle (bir önceki yıl) kredi kullanımını %83 olup, gelecek yıl tekrar kredi kullanmayı düşünen üretici %80,1'dir. Bu da gösteriyor ki, üreticilerin geliri birçok bölgeye göre her ne kadar iyi olsa da üretimin devamı için kredi kullanımına mecbur kalmaktadır. (Çizelge 7.8).

Çizelge 7.8. Kredi kullanım durumu

Kredi Kullanım	Oran (%)
Evet	83,0
Hayır	17,0
Kredi Kaynağımız	Oran (%)
Kooperatif	70,0
Özel Banka	46,0
Devlet Bnk.	73,0
Geçen Yıl Kredi Kullanımı	Oran (%)
Evet	83,0
Hayır	17,0
Gelecek Yıl Kredi Kullanma İsteği	Oran (%)
Evet	80,1
Hayır	19,9

7.2. Araştırma Bölgesinde Yapılan Tarımsal Faaliyetler

Araştırma bölgesinde tüm üreticiler bitkisel üretim yapmaktadır. Tarımsal üretim faaliyetlerini ele aldığımızda yalnız bitkisel üretim faaliyetinde bulunan üreticilerin oranının % 73 olduğu, hem bitkisel üretim hem de hayvansal üretim faaliyetinde bulunan üreticilerin oranı ise % 27 olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 7.9).

Çizelge 7.9. İşletme tipi

İşletme Tipi	Oran (%)
Bitkisel Üretim	73
Hem Bitkisel Hem Hayvansal Üretim	27

Araştırma bölgesinde kuru tarım oranı %98'tir (Çizelge 7.10).

Çizelge 7.10. Toplam arazi varlığı dağılımı

Arazi Nevi	Oran (%)
Kuru arazi	98,0
Sulu Arazi	2,0

Araştırma bölgesindeki işletmelerin büyüklükleri incelenmiş olup anket yapılan 146 işletmeden %8,3'ü 10 dekar ve altında, %34,6'sı 11-50 dekar arasında, %23,3'ü 51-100 dekar arasında işletme büyüklüğüne sahiptir. 100 dekar ve üzeri olan büyük ölçekli işletmelerin oranı %33,8'dir. İşletmelerin % 66,2'lik kısmı küçük ve orta ölçekli işletmelerden meydana gelmektedir (Çizelge 7.11).

Çizelge 7.11. Arazi varlıkları

Arazi Büyüklüğü (da)	Kuru Arazi %		Sulu Arazi %	
	Kendi	Kira	Kendi	Kira
1-10	8,3	2,7	45,5	-
11-50	34,6	30,0	27,3	33,3
51-100	23,3	23,0	18,2	66,7
101-150	14,3	15,0	9,0	-
151-300	13,5	19,5	-	-
300+	6,0	9,8	-	-
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Üreticilerin kendine ait toplamda kuru tarım arazi büyüklüğü minimum 2 dekar, maksimum 1050 dekar olup ortalama arazi büyüklüğü 110 dekadır. Bitkisel üretim faaliyetinde bulunduğu halde hiç kendine ait kuru arazisi olmayan üreticiler 13 kişi, yaklaşık % 9'dur. Üreticilerin kiralık olarak kullandığı kuru tarım arazi büyüklüğü minimum 10 dekar, maksimum 1000 dekar olup ortalama kiralık arazi büyüklüğü 140 dekadır. Bitkisel üretim faaliyetinde bulunduğu halde hiç kiralık kuru tarım arazisi olmayan üreticiler 33 kişi, % 22,6'dır.

Üreticilerin kendine ait toplamda sulu tarım arazi büyüklüğü minimum 2 dekar, maksimum 102 dekar olup kendine ait sulu tarım arazi büyüklüğü ortalama 38 dekadır. Bitkisel üretim faaliyetinde bulunduğu halde hiç kendine ait sulu arazisi olmayan üreticiler %92,5'dir.

Üreticilerin kiralık olarak kullandığı sulu tarım arazisi yok denecek kadar azdır. 3 üretici toplamda 120 dekar sulu arazi kiralayıp kullanmaktadır. Anket yapılan üreticilerin (kendine ait, kiralık, kuru, sulu) toplamda arazi büyüklüğü minimum 18 dekar, maksimum 1180 dekar olup ortalama arazi büyüklüğü 212 dekadır.

Çizelge 7.12. Parsel sayıları

Parsel Sayısı (adet)	Parsel Sayıları (Kuru)		Parsel Sayıları (Sulu)	
	%		%	
	Kendi	Kira	Kendi	Kira
1-10	72,7	62,6	100,0	66,7
11-20	22,0	33,9	-	33,3
21-30	4,5	3,5	-	-
30+	0,8	-	-	-
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Üreticilerin kendine ait kuru arazileri incelendiğinde; parsel sayısı olarak 1-10 parsel arası %72,7, 11-20 parsel arası %22, 21-30 parsel arası işletme %4,5, 30 parsel ve üzerinde parsel sayısı bulunan işletme ise %0,8'dir. Kendine ait kuru tarım arazilerinin ortalama parsel sayısı ise 8'dir.

Üreticilerin kiralama yoluyla tarımsal faaliyette buldukları kuru araziler incelendiğinde; parsel sayısı olarak 1-10 parsel arası %62,6, 11-20 parsel arası %33,9 ve 21-30 parsel arası işletme %3,5'dir. Kiralık kuru tarım arazilerinin ortalama parsel sayısı ise 9,3'dür.

Üreticilerin kendine ait sulu arazileri incelendiğinde; parsel sayısı olarak 1-10 parsel arası % 100 oranındadır. Kendine ait sulu tarım arazilerinin ortalama parsel sayısı ise 2,3'dür.

Üreticilerin kiralama yoluyla tarımsal faaliyette buldukları sulu araziler incelendiğinde; parsel sayısı olarak 1-10 parsel arası %66,7 oranında ve 11-20 parsel arası %33,3 oranındadır. Kiralık sulu tarım arazilerinin ortalama parsel sayısı ise 7,6'dır. (Çizelge 7.12).

Çizelge 7.13. Yetiştirilen ürünlere göre arazilerin dağılımı

Arazi Nevi	Buğday %	Ayçiçeği %	Kanola %	Meyve %	Yem Bit %	Arpa %	Zeytin Sofra%
Kuru	%54,4	%36,3	%5,3	-	%0,1	%3,6	%0,3
Sulu	-	-	-	%20,2	%64,7	-	%15,1

Çizelge 7.14. Yetiştirilen ürünlerin arazi büyüklüklerine göre dağılımı

Arazi Büyüklüğü(da)	Buğday %	Ayçiçeği %	Kanola %	Meyve %	Yem Bit %	Arpa %	Zeytin Sofra%
1-10	2,3	5,0	-	100,0	37,5	26,7	45,4
11-50	25,8	32,2	37,5	-	50,0	56,7	36,4
51-100	30,3	30,5	25,0	-	12,5	10,0	18,2
101-150	15,2	13,6	18,8	-	-	3,3	-
151-300	19,7	17,0	12,5	-	-	3,3	-
300+	6,7	1,7	6,2	-	-	-	-
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Araştırma bölgesinde ayçiçeği ve buğday münavebe bitkileridir. Kanola ise alternatif ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Ağırlıklı olarak yetiştirilen ürün buğday olup, en yoğun buğday üretimi 51-100 dekar aralığında %30,3 oranındadır. Yağlık ayçiçeği yetiştirenlerin en yoğun üretim gerçekleştirdikleri % 32,2 oranı ile 11-50 dekar aralığıdır. Kanola üretimi ise yine en yoğun üretim aralığı %37,5 ile 11-50 dekar aralığıdır. Meyve üreticilerinin tamamı 1-

10 dekar aralığında üretim gerçekleştirmektedir. Yem bitkileri üreticileri, %50 oran ile en yoğun 11-50 dekar aralığında üretim gerçekleştirmektedir. Arpa üreticisi 11-50 dekar aralığında %56,7 oran ile en yoğun üretimin gerçekleştirildiği aralıktır. Sofralık zeytin yetiştiricileri ise 1-10 dekar aralığında %45,4 ile en yoğun üretimi gerçekleştirmektedir. (Çizelge 7.14).

Araştırma bölgesinde tarımsal üretimi en yoğun gerçekleştirilen buğday ve yağlık ayçiçeği ürünlerine ait verim bilgileri aşağıya çıkarılmıştır.

Çizelge 7.15. Ürün verimleri (buğday)

Verim (kg/da)	Oran %	Ortalama Buğday Verimi (kg/da)
300-350	27,3	395
351-400	50,0	
401-450	14,4	
451-500	4,5	
501-600	3,8	

Araştırma bölgesinde buğday verimi minimum 300 kg/da, maksimum ise 600 kg/da olup, ortalama buğday verimi 395 kg/da'dır. 351-400 kg/da arası verim alan işletmelerin oranı %50'dir. TÜİK verilerine göre 2014 yılı Türkiye buğday verim ortalaması 240 kg/da olduğu düşünüldüğünde, araştırma bölgesinde buğday verimi Türkiye ortalamasının hayli üzerindedir (Çizelge 7.15).

Çizelge 7.16. Ürün verimleri (ayçiçeği)

Verim (kg/da)	Oran %	Ortalama Ayçiçeği Verimi (kg/da)
125-150	14,4	178
151-175	41,5	
176-200	34,7	
201-225	4,3	
226-250	4,3	
250+	0,8	

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ve ilçelerinde yağlık ayçiçeği verimi minimum 125 kg/da, maksimum ise 280 kg/da olup, ortalama yağlık ayçiçeği verimi 178 kg/da'dır. Ortalama verimin üzerinde verim elde eden üreticilerin oranı yaklaşık %44'dür(Çizelge 7.16).

Çizelge 7.17. Hayvan varlığı

Hayvanın Türü	Ortalama Hayvan Sayısı	Ortalama Değer (TL)	Minimum Hayvan Sayısı	Maksimum Hayvan Sayısı
Süt Sığırları	13,9	85.768,2	1	50
Besi Sığırları	9,1	46.209,6	1	60
Koyun	176,0	98.500,0	5	300
Keçi	91,6	41.875,0	25	125

Araştırma bölgesinde büyükbaş süt sığırcılığı yapan üreticilerin oranı %28,0'dir. İşletmelerdeki minimum süt sığırları hayvan sayısı 1, maksimum 50'dir. Ortalama büyükbaş süt sığırları sayısı yaklaşık 14 olup, yine ortalama değeri 85.768,2 TL'dir.

Büyükbaş besi sığırcılığı yapan üreticilerin oranı % 21,2'dir. İşletmelerdeki minimum besi sığırları hayvan sayısı 1, maksimum 60'dır. Ortalama büyükbaş besi sığırları sayısı 9,1 olup, yine ortalama değeri 46.209,6 TL'dir.

Küçükbaş koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin oranı % 2'dir. İşletmelerdeki minimum koyun sayısı 5, maksimum 300'dür. Ortalama koyun sayısı 176 olup, yine ortalama değeri 98.500,0 TL'dir.

Küçükbaş keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin oranı % 2'dir. İşletmelerdeki minimum keçi sayısı 25, maksimum 125'dir. Ortalama keçi sayısı 91,6 olup, yine ortalama değeri 41.875,0 TL'dir (Çizelge 7.17).

Çizelge 7.18. Tarım alet ve ekipman varlıkları dağılımı

Adet	Traktör %	B.döver %	Balya M %	Mibzer %	Pulluk %	Diskaro %	Diğer %
1	86,3	2,1	6,2	63,0	52,6	71,9	-
2	7,5	-	-	28,1	38,4	10,3	-
3	0,7	-	-	2,7	6,2	-	-
3+	-	-	-	-	1,4	-	97,9
Yok	5,5	97,9	93,8	6,2	1,4	17,8	2,1
Toplam	100,00	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Üreticilerin % 94,5'inin traktörü bulunmaktadır. %5,5'inin traktörü bulunmamaktadır. %7,5'inin 2 adet, %0,7'sinin de 3 adet traktörü bulunmaktadır. Diğer tüm traktör ekipmanları vs. tarım alet-ekipmanları yüksek oranlarda mevcut olup, alet-ekipman sıkıntısı bulunmamaktadır (Çizelge 7.18).

7.3. Araştırma Bölgesinde Üretilen Ürünlere İlişkin En Yoğun Harcama Yapılan Aylar

Çizelge 7.19. 2013 yılında tarımsal üretimin başlangıcında en yoğun harcama yapılan aylar

Aylar	Buğday %	Ayçiçeği %	Kanola %	Arpa %	Hay. Üretim
Ocak	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	65,7
Mart	-	-	-	-	34,3
Nisan	-	-	-	-	-
Mayıs	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	-	-	-
Temmuz	-	5,0	-	-	-
Ağustos	-	15,2	-	-	-
Eylül	-	50,8	-	-	-
Ekim	100,0	29,0	100,0	100,0	-
Kasım	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-

Araştırma bölgesinde anket yapılan 146 üreticiden, buğday üretimi yapan 132 üreticinin tamamı (%100) 2013 yılında Ekim ayında en yoğun harcama yapmaktadır. Bunun nedeni olarak ekim ve tarla hazırlığının bu ayda yapılıyor olması gösterilmiştir.

Yağlık ayçiçeği üretimi yapan 118 üreticiden ayçiçeği yetiştiriciliği tarla hazırlığı için 6 üretici (%5) 2013 yılı temmuz ayında, 18 üretici (%15,2'si) 2013 yılı ağustos ayında, 60 üretici (%50,8'i) 2013 yılı eylül ayında, 34 üretici (%29'u) ekim ayında en yoğun harcamayı yaptığını belirtmiştir.

Arpa üretimi yapan 30 üretici ve kanola üretimi gerçekleştiren 16 üreticinin tamamı (%100) ise 2013 yılında en yoğun harcamayı ekim ayında yaptığını belirtmiştir. Bu harcamalar mazot, gübre ve tohumluk harcamalarıdır.

Hayvansal üretim yapan 35 üreticinin 23'ü %65,7'si şubat ayında, 12'si %34,3'ü ise mart ayında en yoğun harcamayı yaptığını söylemiştir harcamaların büyük bir bölümü hayvan yemi için yapılmıştır (Çizelge 7.19).

Çizelge 7.20. 2014 yılında tarımsal üretime ilişkin en yoğun harcama yapılan aylar

Aylar	Buğday %	Ayçiçeği %	Kanola %	Arpa %	Hayvansal Üretim %
Ocak	-	-	-	-	-
Şubat	-	-	-	-	15,8
Mart	100,0	7,6	-	100,0	8,2
Nisan	-	92,4	-	-	-
Mayıs	-	-	-	-	-
Haziran	-	-	-	-	-
Temmuz	-	-	100,0	-	-
Ağustos	-	-	-	-	-
Eylül	-	-	-	-	-
Ekim	-	-	-	-	-
Kasım	-	-	-	-	-
Aralık	-	-	-	-	-

Araştırma bölgesinde anket yapılan 146 üreticiden, buğday üretimi yapan 132 üreticinin tamamı (%100) 2014 yılında mart ayında en yoğun harcama yapmaktadır. Bunun nedeni olarak ta üst gübreleme ve yabancı ot için ilaçlama faaliyetlerinin bu ayda yapılıyor olması gösterilmiştir.

Yağlık ayçiçeği üretimi yapan 118 üreticiden 9 üretici %7,6 2014 yılı mart ayında, 109 üretici %92,4'ü 2014 yılı nisan ayında en yoğun harcamayı yaptığını belirtmiştir. Harcamaların ana nedeni tohum ekiminin bu ayda yapılıyor olmasıdır.

Arpa üretimi yapan 30 üreticinin tamamı üst gübreleme ve yabancı ot ilaçlaması nedeniyle 2014 yılı mart ayında ve kanola üretimi gerçekleştiren 16 üreticinin tamamı (%100) ise 2014 yılında en yoğun harcamayı hasat dönemi olan temmuz ayında yaptığını belirtmiştir.

Hayvansal üretim yapan 35 üreticinin 23'ü % 65,7'si şubat ayında, 12'si % 34,3'ü ise mart ayında en yoğun harcamayı yaptığını söylemiştir, harcamaların büyük bir bölümü hayvan yemi için yapıldığı beyan edilmiştir (Çizelge 7.20).

7.4. Üreticilerin Tarımsal Desteklerden Yararlanma Durumu

Araştırma bölgesinde anket yapılan 146 üreticinin tamamı tarımsal desteklemelerden faydalandığını beyan etmiştir (Çizelge 7.21).

Çizelge 7.21. Tarımsal desteklemelerden yararlanma durumu

Üretici Beyanı	Oran %
Evet	100,0
Hayır	0

7.5. Araştırma Bölgesindeki Üreticilerin Yararlandığı Tarımsal Destekler

Araştırma bölgesindeki üreticilerin faydalandığı destekler ve oranları aşağıdaki gibidir.

Çizelge 7.22. Faydalanılan tarımsal desteklemeler

Destekleme Türü	Yararlananların Oranı (%)	Yararlanmayanların Oranı (%)
Alan Bazlı Desteklemeler		
Mazot, Gübre ve Top.Analiz	100,0	0,0
Fark Ödemesi Destekleri		
Hububat Fark Ödemesi	95,2	4,8
Buğday ve arpa üreticileri,	100,0	0,0
Yağlı Toh.Bit.Fark Ödemesi	81,5	
Ayçiçeği, kanola, üreticileri	100,0	0,0
Hayvancılık Destekleri		
Yem Bitkisi Desteği	8,2	91,8
S.Mısır, M.Fiğ, Yem Bzy Üreticileri	100,0	0,0
Damızlık Koyun-Keçi	2,1	97,9
Damızlık küçükbaş üreticileri	100,0	0,0
Anaç Sığır	22,6	77,4
Anaç sığır üreticileri	100,0	0,0
Çiğ Süt Desteklemesi	22,6	77,4
Süt üretici birliğine üye üreticiler	100,0	0,0
Besilik Et Desteği	1,4	98,6
Besilik et üreticileri	100,0	0,0
Arılı Kovan	1,4	98,6
Arıcılar birliğine üye üreticiler	100,0	0,0
Diğer Destekler		
Sertifikalı Toh.Kullanımı	47,3	52,7
Sertifikalı tohum kullanıcısı çiftçiler	100,0	0,0
Tarım Sigortası	57,5	42,5
Tarım sigortası yaptıran çiftçiler	100,0	0,0

Alan bazlı desteklemelerden mazot, gübre ve toprak analizi desteğinden anket yapılan 146 üreticinin tamamı (%100), tarım havzaları destekleme ödemesi kapsamında hububat fark ödemesi desteğinden üreticilerin %95,2'si, yağlı tohumlar fark ödemesi desteğinden üreticilerin %81,5'i, diğer desteklemelerden sertifikalı tohum kullanımı desteğinden üreticilerin %47,3'ü, hayvancılık desteklemelerinden anaç sığır ve çiğ süt desteklemelerinden %22,6'sı, yem bitkileri desteklemelerinden üreticilerin %8,2'si, damızlık koyun-keçi desteklemelerinden üreticilerin %2,1'i, arılı kovan desteğinden üreticilerin %1,4'ü, besilik et desteğinden ise üreticilerin %1,4'ü yararlanmaktadır. Diğer tarımsal desteklemelerden sertifikalı tohum kullanım desteğinden üreticilerin %47,3'ü faydalanmaktadır. Ayrıca üreticilerin %57,5'i ürünlerine tarım sigortası yaptırmakta ve %50 sigorta desteğinden faydalanmaktadır (Çizelge 7.22).

Açıklanmamız gereken bir husus da örneğin; anket yapılan tüm üreticilerin içerisinde yağlık ayçiçeği desteklemesinden faydalanan %81,5 'dir. Ancak bu üreticilerin tamamı (%100) bu desteklemeden faydalanmaktadır. Diğer desteklemelerde de benzer durum söz konusudur.

7.6. Araştırma Bölgesindeki Tarımsal Desteklemelerin Yeterlilik Düzeyi

Üreticilerin tarımsal desteklemeleri yeterli bulup bulmadıkları sorusu üzerine %6,2'lik kısmı uygulanan destekleri yeterli olduğunu düşünürken, % 93,8'i de uygulanan desteklemeleri yetersiz görmektedir (Çizelge 7.23).

Çizelge 7.23. Araştırma bölgesinde tarımsal desteklemelerin yeterlilik düzeyi

Üretici Beyanı	Oran (%)
Yeterli	6,2
Yetersiz	93,8

Anket yapılan 146 üreticinin araştırma bölgesinde en fazla yetersiz gördüğü desteklemeler %96,6 mazot, gübre ve toprak analizi desteği, %92,5 hububat fark ödemesi desteği, %40,4 sertifikalı tohum kullanım desteği ve %23,3'ü de çiğ süt desteklemesidir (Çizelge 7.24).

Çizelge 7.24. Araştırma bölgesinde yetersiz görülen desteklemeler

Destekleme Türü	Yeterli Görenler (%)	Yetersiz Görenler (%)
Alan Bazlı Desteklemeler		
Mazot, Gübre ve Top.Analiz	3,4	96,6
Fark Ödemesi Destekleri		
Hububat Fark Ödemesi	7,5	92,5
Yağlı Toh.Bit.Fark Ödemesi	95,2	4,8
Hayvancılık Destekleri		
Yem Bitkisi Desteği	97,3	2,7
Damızlık Koyun-Keçi	97,9	2,1
Anaç Sığır	97,3	2,7
Çiğ Süt Desteklemesi	23,3	76,7
Besilik Et Desteği	99,3	0,7
Arılı Kovan	99,3	0,7
Diğer Destekler		
Sertifikalı Toh.Kullanımı	59,6	40,4
Tarım Sigortası	93,2	6,8

1 dekar tarlada (ekime kadar yapılan tarla sürümleri, ekim, gübreleme, zirai mücadele dahil toplam mazot masrafları ve gübre masrafı) maliyet hesabında ortaya çıkan bedelin 80 TL/da olduğu, hububat üretimine dekar başına verilen mazot gübre desteğinin bu rakamın 1/8'ini ancak karşıladığı, ayçiçeği üretimine dekar başına verilen mazot gübre desteğinin de üretim maliyetinin ancak %22'sini karşıladığı, desteğin ya uygun miktarda artırılması gerektiğini ya da üreticilere ucuz mazot-gübre sağlanmasını istemektedirler.

Üreticiler, hububat fark ödemesi desteği senelerdir buğday ve arpa için kg başına 5 krş üzerinden ödenmektedir, bu miktar çok düşük bir rakamdır, yağlık ayçiçeğinde ki gibi en az 30 krş/kg düzeylerinde olmasını istemektedirler.

Üreticiler, sertifikalı tohum kullanım desteği olan 8,5 TL/da rakamı çok düşük olup, 1 kg tohumluk buğdayı 1,75 TL'ye aldıklarını, dekara ortalama 24 kg tohumluk kullandıklarını, dolayısıyla dekara ortalama 42 TL tohumluk bedeli harcadıklarını, verilen sertifikalı tohum kullanım desteklemesinin harcanan tohumluk parasının 1/5'ini ancak karşıladığını söylemektedirler.

Büyükbaş süt sığırı yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 76,7'lik kısmı ise çiğ süt prim destekleme miktarlarının arttırılmasını talep etmektedirler. Yem fiyatlarının yüksekliğinden şikâyette bulunmaktadır. Bununla birlikte süt fiyatlarının da çok düşük olduğundan dert yanmaktadır.

7.7. Araştırma Bölgesinde Başvurulan Desteklemelerin Ödeme Zamanları

Tarımsal destekleme ödemelerinin üreticilerin yılın hangi ayı hesabına yatırıldığı sorusu üzerine; 2013-2014 ve 2015 yıllarında üreticilerin tamamı (%100) mazot, gübre ve toprak analizi desteğinin mart ayında ödendiğini beyan etmiştir. Buğday, arpa üretimi için en yoğun harcama yapılan mart ayında paranın üretici hesaplarına geçmesi memnun edici bir durum olsa da destekleme miktarı tatmin edici bulunmamaktadır.

Hububat fark desteği için genelde 2 ayrı ödeme yapılmakta olup, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında üreticilerin büyük bir kısmı (%60-70 arası) ilk ödeme dönemine müracaat edip ocak ayı içerisinde paralarını almışlardır. Kalan kısmı diğer ödeme dönemi olan mart ayı içerisinde paralarını almışlardır. Üreticiler bu destekleme miktar ve zamanından memnun değillerdir.

Yağlı tohumlu bitkiler (ayçiçeği, kanola) fark desteği için her yıl tek ödeme yapılmakta olup, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında üreticilerin tamamı (%100) haziran ayı içerisinde paralarını aldıklarını söylemişlerdir (Çizelge 7.25).

Sertifikalı tohum kullanım desteği, tohumun ekim yapılmadan önce temin edildiği ekim aylarında değil de ekimden çok sonra olan ocak ayı ve sonrası dönemlerde ödenmesinden memnun değillerdir.

Hayvancılık desteklemeleri genellikle yılın ilk dört ayı içerisinde ödenmekte olup, üreticiler ödeme döneminden memnun değillerdir. Özellikle kışa girmeden önce hayvan yemlerini almaları gereken üreticiler, nakite ihtiyaçları olan dönemde değil de kış bitimi, bahar döneminde yapılan ödemelerin zamansız olduğundan yakınmaktadırlar.

Çizelge 7.25. 2013-2014 ve 2015 yıllarında tarımsal desteklemelerin ödendiği aylar

Destekleme Türü	2013 Ödemesi			2014 Ödemesi			2015 Ödemesi		
	AYLAR(%)			AYLAR(%)			AYLAR(%)		
Mazot, Gübre ve Top.Analiz	Mart 100,0			Mart 100,0			Mart 100,0		
Hububat Fark Ödemesi	Ocak 62,5		Mart 37,5	Ocak 67,9		Mart 32,1	Ocak 71,9		Mart 28,1
Yağlı Toh.Bit.Fark Ödemesi	Haziran 100,0			Haziran 100,0					
Yem Bitkisi Desteği	Mart 100,0			Mart 100,0			Mart 100,0		
Sertifikalı Toh.Kullanımı	Ocak 100,0			Ocak 100,0			Mart 100,0		
Damızlık Koyun-Keçi	Mart 100,0			Mart 100,0			Mart 100,0		
Anaç Sığır Desteklemesi	Nisan 100,0			Nisan 100,0			Nisan 100,0		
Çiğ Süt Desteklemesi	İlk ödeme Ocak diğerleri her 3 ayda bir 100,0			İlk ödeme Ocak diğerleri her 3 ayda bir 100,0					
Besilik Et Desteklemesi	Nisan 100,0			Nisan 100,0			Nisan 100,0		
Arılı Kovan Desteği	Şubat 100,0			Şubat 100,0			Mart 100,0		

Araştırma bölgesinde anket yapılan 146 üreticiden 89'u %61'i ödeme zamanından memnun olduğunu, 57'si ise %39'u memnun olmadığını beyan etmiştir (Çizelge 7.26).

Çizelge 7.26. Tarımsal desteklemelerin ödenme zamanının üretici açısından değerlendirilmesi

Üretici Beyanı	Oran(%)
Ödeme Zamanından Memnunum	61,0
Ödeme Zamanından Memnun Değilim	39,0

Araştırma bölgesinde tarımsal destekleme ödeme zamanından memnun olanların çoğunluğu yağlı tohumlar fark ödemesinden memnundurlar. Memnun olmayanlar ise mazot, gübre ve toprak analizi, hububat fark ödemesi, sertifikalı tohum kullanım desteği ve hayvancılık desteklemeleri ödeme dönemlerinden memnun değildirler. Dolayısıyla zamansız yapılan bu ödemelerin üretime yansımadağını, o dönemde ihtiyaçları olan borç ödemelerinde kullandıklarını beyan etmişlerdir.

Yapılan tarımsal destekleme ödemelerinin hem tarımsal üretime daha fazla yansımadağı, hem de üreticilerin tarımsal girdi alımlarındaki nakit ihtiyaçlarına yardımcı olması amacıyla, üreticilerin ödeme döneminden memnun olmadığı yukarıda bahsi geçen desteklemelerin tamamını ekim, kasım ayı gibi dönemlerde almak istemektedirler.

7.8. Üreticiler Tarafından Alınan Tarımsal Desteklemelerin Değerlendirilme Durumu

Alınan desteklerin nasıl değerlendirildiğine baktığımızda; mazot, gübre ve toprak analizi desteğini üreticiler %48,6'sı (gübre ve mazot v.b) alımında, %37,6'sı o dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacı varsa onun alımında, dolayısıyla bu desteğin tarımsal girdi temininde kullanım oranı toplam %86,2'dir. %11'i borç ödemede, %1,4'ü işçilik giderleri için, % 1,4'ü de ev ihtiyaçları için kullandığını söylemiştir.

Hububat fark ödemesi desteğini üreticiler %22,5'i (gübre ve mazot v.b) alımında, %55,1'i o dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacı varsa onun alımında, dolayısıyla bu desteğin tarımsal girdi temininde kullanım oranı toplam %77,6'dır. %18,8'i borç ödemede, %2,2'si işçilik giderleri için, % 1,4'ü de ev ihtiyaçları için kullandığını söylemiştir (Çizelge 7.27).

Çizelge 7.27. Alınan tarımsal desteklemelerin değerlendirilme şekilleri

Destek Türü	Oran(%)					Toplam
	İhtiyacım olan gübre ve mazot alımını yaparım	İşçilik giderlerinde kullanırım.	O dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacım varsa onu alırım.	Borç ödemede kullanırım.	Öncelikle ev ihtiyaçlarımı karşılarım	
Mazot, gübre ve toprak analizi desteği	48,6	1,4	37,6	11,0	1,4	100,0
Hububat fark ödemesi desteği	22,5	2,2	55,1	18,8	1,4	100,0
Yağlı tohumlu bitkiler fark ödeme desteği	4,2	0,8	24,2	70,0	0,8	100,0
Yem bitkisi desteği	38,5	15,4	30,7	15,4	-	100,0
Sertifikalı tohum kullanımı desteği	9,0	3,0	61,1	20,9	6,0	100,0
Damızlık koyun-keçi desteği	-	-	100,0	-	-	100,0
Anaç sığır desteği	-	3,1	12,5	84,4	-	100,0
Çiğ süt desteklemesi	-	-	93,9	6,1	-	100,0
Besilik et desteği	-	-	33,3	66,7	-	100,0
Arılı kovan desteği	-	-	100,0	-	-	100,0

Yağlı tohumlu bitkiler (ayçiçeği, kanola) fark ödemesi desteğini üreticiler %70'i borç ödemede, %24,2'si o dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacı varsa onun alımında, %4,2'si (gübre ve mazot v.b) alımında dolayısıyla bu desteğin tarımsal girdi temininde kullanım oranı toplam %28,4'dür (Çizelge 7.27).

Hayvansal desteklemeler ve diğer desteklemelerde de ağırlıklı olarak borç ödemede kullanırım ve o dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacım varsa onu alırım yanıtlarını vermişlerdir. Buradan yola çıkarak destekleme miktarı ve destekleme çeşidinin ne olursa olsun fark etmediği, desteklerin kullanım şeklinin destek ödeme zamanına göre şekillendiği görülmektedir.

7.9. Üreticilerin Elde Ettikleri Tarımsal Gelirlerini Tarımsal Faaliyetlerde Kullanma Durumu

Çizelge 7.28. Tarımsal gelirlerin tekrar tarımsal faaliyete yatırılma oranı

%0-5	%5-15	%15-25	%25 ve yukarısı
-	-	1,4	98,6

Araştırma bölgesinde anket yapılan 146 üreticiden 144'ü %98,6'sı tarımdan kazandığının %25 ve yukarısını, %1,4'ü de tarımdan kazandığının %15-25'ini tekrar tarımsal faaliyetlere yatırım olarak ayırdığını söylemiştir. Üreticilerin tarımsal faaliyetlerin devamı için tekrar tarıma yatırım yapma oranı hayli yüksek orandadır (Çizelge 7.28).

7.10. Üreticilerin Tarımsal Destekleme Ödemeleri Hakkındaki Talepleri

Çizelge 7.29. Üreticilerin tarımsal desteklerin nasıl olması gerektiği hakkındaki görüşleri

Üretici Beyanı	Oran(%)
Ürüne Olmalı	34,9
Girdilere Olmalı	23,3
Dekar Başlı Nakit Para Olmalı	2,7
Hem Ürüne Hem Girdilere Olmalı	31,5
Hem Girdilere Hem De Dekar Başlı Nakit Para Olmalı	3,4
Yöresel Bitki Desenine Göre Ayrı Ayrı olmalı	2,7
Hem Ürüne Hem De Yöresel Bitki Desenine Göre A.	1,5
Diğer	-

Araştırmada üreticilerin destek ödemelerinin ne şekilde olmasını arzu ettikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Uygulanan desteklemeler sizce nasıl olmalıdır diye sorulan üreticilerin % 34,9'u ürün fiyatlarına destek verilmesini isterken, % 31,5'i hem ürüne hem de girdilere destek verilmesini istemekte, %23,3'ü ise sadece girdilere, toplamda ise % 54,8'i desteklemelerin daha çok girdiler üzerinden (mazot, gübre ,ilaç, tohum, yem v.b) destek

verilmesini, uygun fiyatlardan girdileri satın almalarının gerektiğini belirtmişlerdir. %2,7'si dekar başına nakit para ödenmesi gerektiğini, %3,4'ü hem girdilere hem de dekar başı nakit para olması gerektiğini, %2,7'si yöresel bitki desenine göre ayrı ayrı destekleme olması gerektiğini, %1,5'i de hem ürüne hem de yöresel bitki desenine göre ayrı ayrı destekleme olması gerektiğini belirtmiştir (Çizelge 7.29).

7.11. Üreticilerin Tarımsal Desteklemeler Hakkındaki Genel Görüşleri

Çizelge 7.30. Tarımsal desteklemelerin üretici gelirlerinde bir artış sağlayıp sağlamadığı

Üretici Beyanı	Oran (%)
Evet	2,1
Hayır	97,9

Üreticilerin %97,9'u (tamamına yakını) tarımsal desteklemelerin toplam gelir düzeyini artırmadığını söylemiştir (Çizelge 7.30).

Çizelge 7.31. Ülke tarım politikalarının üretici tarafından değerlendirilmesi

Üretici Beyanı	Oran (%)
Çok Kötü	13,0
Kötü	70,5
Kararsızım	11,0
İyi	4,8
Çok İyi	0,7

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticilerin %70,5'i ülke tarım politikalarının kötü, %13'ü de çok kötü görmektedir. Yani, üreticilerin toplamda %83,5'i ülke tarım politikalarının gidişatını beğenmemektedir. %11'i bu konuda kararsız, toplamda %5,5'i de ülke tarım politikalarını beğenmektedir (Çizelge 7.31).

Çizelge 7.32. Ürün taban fiyatlarındaki dalgalanmaların üretimin sürdürülebilirliğine etkisi

Üretici Beyanı	Oran(%)
Düşük Açıklanan Taban Fiyatı Üretim Alanlarını Azaltmama Neden Oluyor.	33,6
Ürün Fiyatları Düşse De Üretim Alanlarımı Azaltmıyorum.	66,4

Ürün taban fiyatlarının bir önceki yıl yüksek bir sonraki yıl daha düşük olması (2013-2014 ayçiçeği taban fiyatlarında olduğu gibi) %33,6 oranındaki üreticinin o ürünün alanını azaltmasına, tersi durum olduğunda da artırımına neden olduğu beyan edilmiştir.

Anket yapılan üreticilerden %66,4'ü de, ürün taban fiyatları düşse de üretim alanlarını azaltmayacağını, bunu sebebi olarak da araştırma bölgesinde buğday, ayçiçeği, kanola gibi münavebe bitkilerine alternatif başka bitki bulunmadığını belirtmişlerdir (Çizelge 7.32).

Çizelge 7.33. Üreticilerin ürün alım fiyatlarının yıl içerisinde açıklanmasını istedikleri zamanlar

Ürünler	Aylar-Oran(%)											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Buğday	5,3	-	-	-	36,0	27,1	-	0,8	18,8	12,0	-	-
Ayçiçeği	1,7	-	4,2	1,7	18,3	40,0	8,3	1,7	17,5	6,6	-	-
Kanola	-	-	-	-	23,1	23,1	-	-	46,2	7,6	-	-
Arpa	-	-	-	-	33,3	33,3	-	-	33,3	-	-	-

Araştırma bölgesinde üreticiler ürün alım(taban) fiyatlarının ne zaman açıklanmalı sorusuna buğday ürünü için; (ağustos % 0,8, eylül % 18,8 ve ekim başı gibi % 12,0) toplamda % 31,6'sı ürünün ekiminden önce açıklanmalı demişlerdir. Hasattan önce tarih olan (ocak % 5,3, mayıs % 36,0, haziran başı gibi % 27,1) toplamda % 68,4'ü hasat öncesi bir tarihte ürün alım (taban) fiyatlarının açıklanmasını istemektedirler. Arpa yetiştiricileri de ürün alım(taban) fiyatının (mayıs % 33,3, haziran başı % 33,3) toplamda % 66,6'sı hasattan önce, % 33,3'ü de

ürünü ekmeden önce eylül ayında alım fiyatlarının açıklanmasını istemektedirler. Buğday ve arpa üreticileri ağırlıklı olarak hasattan önce bir tarihte alım fiyatını bilmek istemektedir, yaklaşık 1/3'lük bir üretici de henüz ekim yapmadan önce ürün alım(taban) fiyatlarının açıklanmasını istemektedirler.

Ayçiçeği yetiştiricilerinin (ocak % 1,7, mart % 4,2, nisan başı %1,7, eylül % 17,5, ekim % 6,6) toplamda % 31,7'si ürün fiyatlarının ekim öncesi açıklanmasını istemektedirler. Hasat öncesi tarih olan (mayıs 18,3, haziran % 40,0, temmuz %8,3, ağustos % 1,7) toplamda % 68,3'ü hasat öncesi bir tarihte ürün alım (taban) fiyatlarının açıklanmasını istemektedirler. Kanola ürünü yetiştiricileri ise (mayıs % 23,1, haziran % 23,1) toplamda % 46,2'si hasattan önce, (eylül %46,2 ve ekim başı % 7,6) toplamda %53,8'i ürünü ekmeden önce alım(taban) fiyatlarının açıklanmasını istemektedirler (Çizelge 7.33).

7.12. Desteklemelerin Başarısının Üreticilerce Değerlendirilmesi

Çalışma kapsamında bölgedeki üreticilere verilen desteklemelerin başarılı olup olmadığı sorulmuştur. Üreticiler, işletme amaçlarına uygun ve yeterli gördükleri destekleme türlerini “başarılı” olarak nitelendirdikleri gibi gerek ödeme zamanı gerekse miktarı yönünden yetersiz gördükleri destekleme türlerini de “başarısız” olarak nitelendirmişlerdir.

Çizelge 7.34. Desteklemelerin geneli itibariyle üreticilerce değerlendirilmesi

Başarılı	Başarısız
1. Yağlı tohumlu Bitkiler Fark Ödemesi desteği (%83,0)	1. Mazot, gübre ve toprak analizi desteği (%64,4)
2. Tarım sigortası desteği (%14,9)	2. Hububat Baklagil Fark Ödemesi desteği (%31,5)
3. Yem bitkileri desteği (%1,4)	3. Sertifikalı tohum kullanım desteği (%2,7)
4. Mazot, gübre ve toprak analizi desteği (%0,7)	4. Yem bitkileri desteği (%0,7)
	5. Çiğ süt desteği (%0,7)

Genel itibariyle değerlendirildiğinde üreticilerin %83'ü Yağlı tohumlu Bitkiler için yapılan fark ödeme desteklemelerini başarılı olarak değerlendirmişlerdir. Son yıllarda bu desteklemenin miktar yönünden artırılması üreticinin yararına olmuştur.

Tarım sigortası için devletin prim desteği üreticilerin %14,9'u tarafından, yem bitkileri üretimi için verilen destekler ise %1,4'ü tarafından başarılı bulunmuştur.

Mazot, gübre ve toprak analizi desteği üreticilerin %64,4'ü tarafından yeterli görülmemiştir. Benzer şekilde üreticilerin %31,5'i Hububat Baklagil Fark Ödemesi desteğini başarısız bulmuşlardır.

Çalışmada aynı zamanda araştırma bölgesinde yaygın üretimi yapılan Buğday ve Ayçiçeği için verilen desteklerin başarısı da sorgulanmıştır. Ayrıca hayvansal üretim için verilen destekler de üreticilerce değerlendirilmiştir.

Çizelge 7.35. Buğday üretimi için verilen desteklemelerin değerlendirilmesi

Başarılı	Başarısız
1. Tarım sigortası desteği (%97,3) 2. Hububat Baklagil Fark Ödemesi desteği (%2,7)	1. Hububat Baklagil Fark Ödemesi desteği (%97,1) 2. Mazot, gübre ve toprak analizi desteği (%1,5) 3. Sertifikalı tohum kullanım desteği (%0,7) 4. Diğer (Arge, Tarımsal danışmanlık, Sürü yöneticisi istihdamı desteği, Çatak, Çiftlik muhasebe veri ağı sis. Katılım desteği)(%0,7)

Çizelge 7.35'ten de anlaşılacağı üzere buğday üretiminde fark ödemesi desteği üreticilerin %97,1'i tarafından yetersiz bulunmuştur. Başarılı olarak nitelendirilen destek türü ise buğday yetiştirilen alanlarda yaptırılan sigorta için devletin prim desteği olmuştur.

Çizelge 7.36'da ise Ayçiçeği üretimindeki desteklemeler yer almaktadır. Yağlı tohumlu Bitkiler Fark Ödemesi desteği ayçiçeği üreticilerin tamamı tarafından yeterli bulunmuştur.

Çizelge 7.36. Ayçiçeği üretimi için verilen desteklemelerin değerlendirilmesi

Başarılı	Başarısız
1. Yağlı tohumlu Bitkiler Fark Ödemesi desteği (%100,0)	1. Mazot, gübre ve toprak analizi desteği (%100,0)

Devletin hayvansal üretimi destekleme amacıyla verdiği "Anaç Sığer Desteği" üreticilerin %77,1'i tarafından yeterli bulunmuştur. Bunu %14,3 ile yem bitkileri desteği, %5,7 ile besicilik et desteği izlemiştir.

Üreticilerin başarısız olarak nitelendirdiği desteklemelerin başında çiğ süt desteği gelmektedir (%82,1). Aynı zamanda üreticilerin %7,7'si anaç sığır desteğinden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 7.37).

Çizelge 7.37. Hayvansal üretime verilen desteklemelerin değerlendirilmesi

Başarılı	Başarısız
1. Anaç sığır desteği (%77,1)	1. Çiğ süt desteği (%82,1)
2. Yem bitkileri desteği (%14,3)	2. Anaç sığır desteği (%7,7)
3. Besicilik et desteği (%5,7)	3. Damızlık koyun-keçi desteği (%5,1)
4. Çiğ süt desteği (%2,9)	4. Yem bitkileri desteği (%5,1)

7.13. Tarımsal Desteklemeler İlişkin Yargıların Değerlendirilmesi

Tarımsal desteklemeler üretimin vazgeçilmez unsurlarıdır. Geçmişten günümüze uygulanan tarım politikalarının da önemli bir aracı olarak karşımıza çıkan desteklemeler birçok kesim tarafından çoğu zaman eleştiriye maruz kalmıştır.

Bu çalışmada da tarımsal desteklemelerin bir tarım politikası aracı olarak üreticilerce nasıl değerlendirildiği çeşitli yargılarla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Üreticilerin yargılara verdiği cevaplar 5'li likert ölçeği ile (1: Kesinlikle katılmıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum) değerlendirilmiştir.

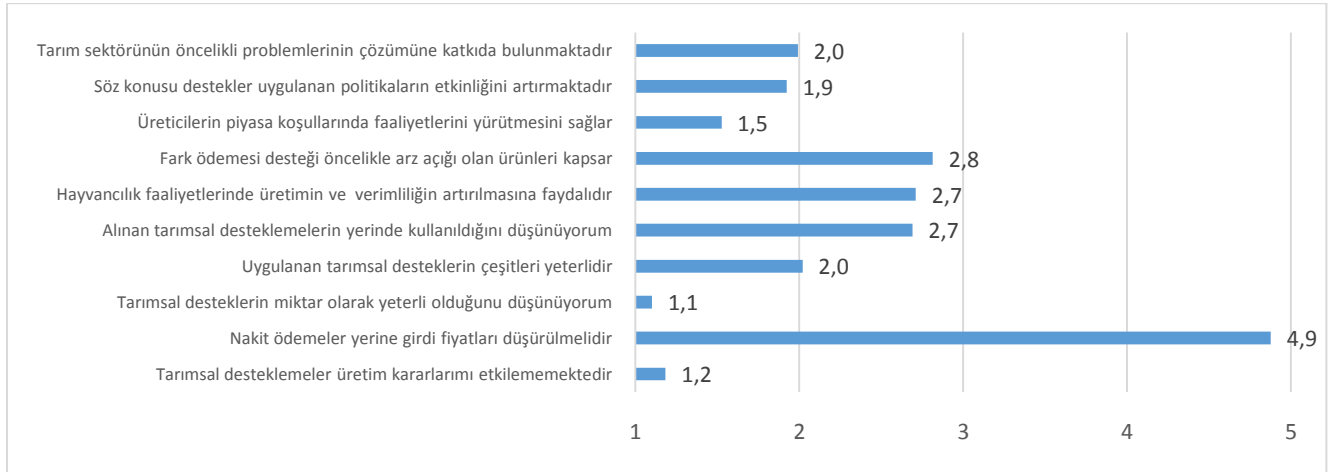
Çizelge 7.38'de üreticilere sorulan yargılar ve verdikleri yanıtların ortalamaları belirtilmiştir. Bu ortalamaların 1'e yakın olması üreticilerin söz konusu yargıya katılmadığını, 3 olması o yargıyla ilgili kararsız kaldığını, 5'e yakın olması da üreticinin katıldığı anlamına gelmektedir. Bahsedilen yargılar tarımsal desteklemelerle ilgili önerileri içerdiği gibi, hali hazırda uygulanan tarım politikalarına ilişkin görüşleri de kapsamaktadır.

Çizelge 7.38. Tarımsal desteklemelere ilişkin yargıların üreticilerce değerlendirilmesi

Kod no	Yargılar	Ortalama
K220	Tarım sektörünün öncelikli problemlerinin çözümüne katkıda	2,0
K221	Söz konusu destekler uygulanan politikaların etkinliğini	1,9
K222	Üreticilerin piyasa koşullarında faaliyetlerini yürütmesini sağlar	1,5
K223	Fark ödemesi desteği öncelikle arz açığı olan ürünleri kapsar	2,8
K224	Hayvancılık faaliyetlerinde üretimin ve verimliliğin artmasında	2,7
K225	Alınan tarımsal desteklemelerin yerinde kullanıldığını	2,7
K226	Uygulanan tarımsal desteklerin çeşitleri yeterlidir	2,0
K227	Tarımsal desteklerin miktar olarak yeterli olduğunu	1,1
K228	Nakit ödemeler yerine girdi fiyatları düşürülmelidir	4,9
K229_yeni	Tarımsal desteklemeler üretim kararlarını etkilememektedir	1,2

Çizelge 7.38 ve Şekil 7.1’den de anlaşılacağı gibi “Nakit ödemeler yerine girdi fiyatları düşürülmelidir” yargısı 4.9’luk ortalamayla üreticilerin en fazla katıldıkları yargı olmuştur. Üretim maliyetlerinin yüksekliği günümüzde üreticilerin yoğun olarak tartışmakta oldukları konu olup, nakit ödemeler pahasına girdi maliyetlerinin düşürülmesi gerekliliği konusunda da hemfikirdirler.

Şekil 7.1. Tarımsal desteklemelere ilişkin yargıların üreticilerce değerlendirilmesi

“Tarımsal desteklerin miktar olarak yeterli olduğunu düşünüyorum” yargısına üreticilerin neredeyse tamamı katılmamaktadır (1,1). “Tarımsal desteklemeler üretim kararlarını etkilememektedir” yargısı üreticilerin katılmadığı bir diğer yargıdır (1,2). Buradan gerek nakdi gerekse aynı desteklerin üretimin çeşidi ve devamlılığı üzerine oldukça etkili

olduğu görülmektedir. Geleceğe ilişkin ülkesel üretim planlarında iyi düzenlenmiş destekleme modelleri önemli bir araç olarak kullanılabilir.

“Alınan tarımsal desteklemelerin yerinde kullanıldığını düşünüyorum” yargısına verilen cevapların ortalama olarak 3’e yakın olduğu görülmektedir (2,7). Bu da bazı destekleme türlerinin görevini başarıyla yerine getirdiğini, bazılarının ise halen sorunlu olduğunu göstermektedir.

7.14. Tarımsal Desteklemelere İlişkin Üretici Yargılarının Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi ile Değerlendirilmesi

Tarımsal desteklerin etkinlik yönüyle değerlendirildiği yargılara üreticilerin verdiği cevaplar çok boyutlu ölçekleme analiziyle değerlendirilerek algısal harita oluşturulmuştur. Çizelge 7.39’da ankette sunulan yargılara ilişkin oluşturulan ölçeğin güvenilirliği Cronbach’s Alpha ile ölçülmüştür. Hesaplanan 0,741 değeri verilerin analize uygun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 7.39. Güvenilirlik analizi

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,741	,726	10

Üreticilerin verdiği cevaplara “Çok boyutlu ölçekleme analizi” (ALSCAL çok boyutlu yöntemi) uygulanarak yargılar konumlandırılmıştır. Veri tipine göre “Öklit” modelinin kullanıldığı analizde iki boyutlu çözüm için Young’s S-stress yararlanılmış, S-stress değeri 0,001’den küçük olduğunda iterasyonlar durdurulmuştur (Çizelge 7.41).

Çizelge 7.40. Young’s S-stress

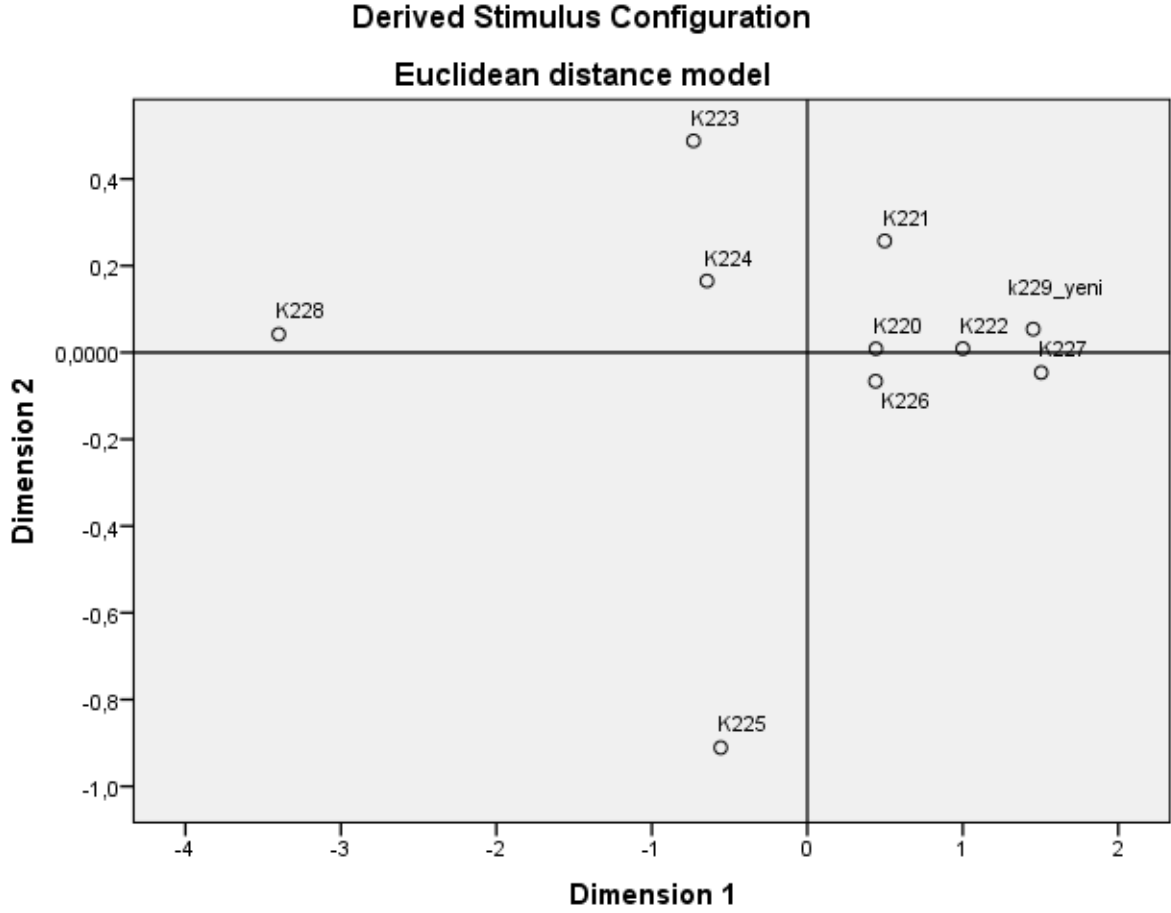
İterasyon	S-stress	Gelişme
1	,02442	
2	,01522	,00920
3	,01222	,00300
4	,01056	,00166
5	,00989	,00068
Stress İstatistiği		,03396
RSQ		,99673

Uzaklık matrisinin hesaplandığı analiz 5 iterasyonda tamamlanmıştır. Stress istatistiği 0,03396 ve uyumluluk seviyesi “iyi” uyum olarak çıkmıştır. Verinin değişiminin ne kadar açıklandığını gösteren R^2 değeri ise kabul edilebilecek en az düzey olan 0,60 değerinden büyüktür ($0,60 < 0,99673$). Yani stress istatistiği verileri 0,99673 oranında açıklamaktadır.

Çizelge 7.42’de değişkenlerin 2 boyuttaki koordinatları “Ortak Uzay Koordinatları” çizelgesinde verilmiştir. Çizelgedeki iki boyutta değişkenler için elde edilen koordinatlar, koordinat sistemine yerleştirildiğinde, değişkenler arasındaki ilişkilerin iki boyutlu uzayda gösteren Şekil 7.2 elde edilmektedir.

Çizelge 7.41. Ortak uzay koordinatları

No	Nesne	Boyut	
		1	2
1	K220	,4409	,0087
2	K221	,4976	,2572
3	K222	1,0001	,0090
4	K223	-,7320	,4877
5	K224	-,6457	,1649
6	K225	-,5571	-,9108
7	K226	,4390	-,0662
8	K227	1,5043	-,0464
9	K228	-3,3996	,0421
10	K229_yeni	1,4525	,0539

Şekil 7.2. Değişkenlerin iki boyutlu uzayda gösterimi

Şekil 7.2’den de anlaşılacağı üzere “Alınan tarımsal desteklemelerin yerinde kullanıldığını düşünüyorum (K225)” ve “Nakit ödemeler yerine girdi fiyatları düşürülmelidir (K228)” yargıları üreticilerce diğer yargılardan farklı olarak algılanmaktadır. Bu yargılar tarımsal desteklemelerin başarısına yönelik eleştiri ve öneri içermektedir.

Ayrıca “Fark ödemesi desteği öncelikle arz açığı olan ürünleri kapsar (K223)” ve “Hayvancılık faaliyetlerinde üretimin ve verimliliğin artmasında faydalıdır (K224)” yargıları da birbirine benzer şekilde algılanmaktadır. Tarımsal desteklemelerin kullanım yerlerine ilişkin üretici düşüncelerini değerlendiren yargılar olarak birbirine yakın değerlendirilmiştir.

Bunların dışında kalan tüm yargılar üreticilerce benzer biçimde algılanmaktadır (K220, K221, K222, K226, K227, K229_yeni). Söz konusu bu yargılar desteklemelerin amacına hizmet edip etmediğini sorgulamaktadır. Üreticiler bu yargıları birbirinden farklı değerlendirmemektedir.

Değişkenlerin iki boyutlu haritadaki yerleşimlerine bakılarak uygulanacak tarımsal politikalara yön vermek bu politikaların başarısını artırabilecektir. Özellikle “Alınan tarımsal desteklemelerin yerinde kullanıldığını düşünüyorum (K225)” ve “Nakit ödemeler yerine girdi fiyatları düşürülmelidir (K228)” yargıları ayrı ayrı ele alınmalıdır. Verilen desteklerin yerinde amacına hizmet edebilmesinin yollarının aranması (veriliş şekli, zamanı, çeşidi vb) üreticilerin memnuniyeti üzerine doğrudan etki yapabilecektir.

8. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, Tekirdağ İli 11 İlçesi ve bu ilçelere bağlı 39 mahallesindeki üreticilerin tarımsal destek ödemelerinden, yararlanma durumları, yeterli ve yetersiz gördükleri desteklemeler, destek ödemelerinin nasıl daha iyi olacağı hususları, beklentileri ile refah düzeylerine olan etkileri araştırılmıştır. Bu amaçla üreticileri etkileyebilecek faktörlerden varsayılan çiftçilerin yaşı, gelir düzeyi ile tarımsal faaliyet durumları, tarımsal destek ödemelerinden haberdar olmaları, yeterli ve yetersiz gördükleri destek ödemeleri, gelir düzeylerine olan etkileri ve hangi destek ödemelerinden daha fazla yararlanabildikleri gibi faktörler incelenmiştir.

Çalışma, 11 ilçe ve bu ilçelere bağlı 39 mahallede yaşayan 146 üreticiyi kapsamaktadır. Konu ile ilgili veriler, ankete dayalı yüz-yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Analiz aşamasında, frekans analizleri testi ve yüzde hesaplamaları kullanılmıştır. Buna göre çalışmanın önemli sonuçlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

Araştırma bölgesinde anket yapılan üreticilerin %73'lük kısmının bitkisel üretim yaptığı % 27'lik kısmının hem bitkisel hem hayvansal üretim faaliyetini sürdürdüğü tespit edilmiştir.

Araştırma bölgesinde elde edilen veriler ışığında üreticilerin tarımsal faaliyetlerden elde ettikleri yıllık ortalama **brüt gelir ortalaması 86.787 TL'** dir.

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ il ve ilçelerinde **kredi kullanım oranı %83** gibi yüksek bir rakamdır. Krediyi Tarım Kredi Kooperatifleri gibi kuruluşlardan kullanan üreticiler %70 oranında, özel bankadan kullanım oranı %46, devlet bankalarından kredi kullanım oranı ise %73'tür.

Araştırma bölgesi olan Tekirdağ ve ilçelerinde **buğday verimi minimum 300 kg/da, maksimum ise 600 kg/da olup, ortalama buğday verimi 395 kg/da'dır.** TUIK verilerine göre 2014 yılı Türkiye buğday verim ortalaması 240 kg/da olduğu düşünüldüğünde, araştırma bölgesinde buğday verimi Türkiye ortalamasının hayli üzerindedir.

Araştırma bölgesinde anket yapılan 146 üreticinin tamamı tarımsal desteklemelerden faydalandığını beyan etmiştir.

Üreticilerin tarımsal desteklemeleri yeterli bulup bulmadıkları sorusu üzerine %6,2'lik kısmı uygulanan destekleri yeterli olduğunu düşünürken, % 93,8'i de uygulanan desteklemeleri yetersiz görmektedir. Anket yapılan 146 üreticinin araştırma bölgesinde en fazla yetersiz gördüğü desteklemeler %96,6 mazot, gübre ve toprak analizi desteği, %92,5 hububat fark ödemesi desteği, %40,4 sertifikalı tohum kullanım desteği ve %23,3'ü de çiğ süt desteklemesidir.

Buğday, arpa üretiminde, 1 dekar tarlada (ekime kadar yapılan tarla sürümleri, ekim, gübreleme, zirai mücadele dahil toplam mazot masrafları ve gübre masrafı) maliyet hesabında ortaya çıkan bedelin 80 TL/da olduğu, hububat üretimine dekar başına verilen mazot gübre desteğinin bu rakamın 1/8'ini ancak karşıladığı, bu durumun üretici beklentilerinin çok altında olduğu, desteğin ya uygun miktarda arttırılması gerektiğini ya da üreticilere ucuz mazot-gübre sağlanmasını istemektedirler. Aynı şekilde ayçiçeği için yapılan maliyet hesabında ortaya çıkan mazot ve gübre masrafları ortalama 70 TL/da olup, bu ürün için verilen mazot-gübre desteği, maliyetin %22'sini ancak karşıladığı, yine bu verilen destekleme tutarının üreticilerin beklentilerinin altında olduğu tespit edilmiştir.

Hububat fark ödemesi desteği uzun yıllardır buğday ve arpa için kg başına 5 krş üzerinden ödenmektedir, üreticiler bu destekleme miktarının çok düşük bir rakam olduğunu, yağlık ayçiçeğinde ki gibi en az 30 krş/kg düzeylerinde olmasını istemektedirler.

Üreticiler, sertifikalı tohum kullanım desteğinde 8,5 TL/da olan destekleme miktarını da çok düşük bulmaktadır. 1 kg tohumluk buğdayı 1,75 TL'ye aldıklarını, dekara ortalama 24 kg tohumluk kullandıklarını, dolayısıyla dekara ortalama 42 TL tohumluk bedeli harcadıklarını, verilen sertifikalı tohum kullanım desteklemesinin harcanan tohumluk parasının 1/5'ini ancak karşıladığını söylemektedirler.

Araştırma bölgesinde tarımsal destekleme ödeme zamanından memnun olanların çoğunluğu yağlı tohumlar fark ödemesinden memnundurlar. Memnun olmayanlar ise mazot, gübre ve toprak analizi, hububat fark ödemesi, sertifikalı tohum kullanım desteği ve hayvancılık desteklemeleri ödeme dönemlerinden memnun değildirler. Dolayısıyla zamansız

yapılan bu ödemelerin üretime yansımadığını, o dönemde ihtiyaçları olan borç ödemelerinde kullandıklarını beyan etmişlerdir.

Yapılan tarımsal destekleme ödemelerinin hem tarımsal üretime katılması, hem de üreticilerin tarımsal girdi alımlarındaki nakit ihtiyaçlarına yardımcı olması amacıyla, üreticilerin ödeme döneminden memnun olmadığı yukarıda bahsi geçen desteklemelerin tamamını ekim, kasım ayı gibi dönemlerde almak istemektedirler.

Sonuç olarak; bütün bunların ışığında, Tekirdağ ili 11 İlçesi ve bu ilçelere bağlı 39 mahallesinde yapılan araştırmaya göre; tarımsal desteklerden üreticilerin tamamının yararlandığı, üreticilerin en çok yararlandığı ve faydalı gördüğü desteklerin ise alan bazlı (gübre, mazot) desteği ile fark (prim) ödemesi destekleridir, fakat üreticilerin ayçiçeği fark (prim) desteği ve bazı hayvancılık desteklemeleri hariç verilen diğer destekleri yeterli görmedikleri saptanmıştır.

Araştırma bölgesindeki üreticilerin temel sorunu girdi fiyatlarının yüksek olması ve ürünlerin değerinde pazarlanamamasıdır. Desteklerin yetersiz düzeyde olması, toplam desteklemelerin üretim maliyetlerinin 1/3'ünü dahi karşılamadığı tespit edilmiştir.

Nakit destek ödemeleri yerine girdi fiyatlarında indirimle gidilmesi, ürünlerin pazarlanması konusunda üretici birliklerinin kurulmasının yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesi sorunların çözüme ulaşma noktasında önemli görülmektedir.

Üreticiler, ürünlerine verilen taban fiyatlarının çok düşük olması ve taban fiyat açıklamalarının geç açıklanmasından da şikâyetçi olmaktadır. Tekirdağ İl Gıda ve Tarım Müdürlüğü'nden elde edilen 2015 üretim maliyet verilerine göre buğdayda; tarla kirası hariç 1 kg ürünün maliyeti 0,56 TL, tarla kirası dahil 1 kg ürünün maliyeti 0,72 TL'dir. Buna rağmen TMO ve serbest piyasada 2015 yılı buğday alım fiyatı ortalama 0,80 TL/kg olup, tarla kirası hariç maliyet hesabına göre üretim maliyeti ürün satış fiyatının %70'i, tarla kirası dahil maliyet hesabına göre üretim maliyeti ürün satış fiyatının %90'ına tekabül etmektedir.

Ayçiçeği ürününde ise; tarla kirası hariç 1 kg ürünün maliyeti 1,03 TL, tarla kirası dahil 1 kg ürünün maliyeti 1,43 TL'dir. Buna rağmen Trakya Birlik ve serbest piyasada 2015 yılı ayçiçeği alım fiyatı ortalama 1,50 TL/kg olup, tarla kirası hariç maliyet hesabına göre

Üretim maliyeti ürün satış fiyatının %68,6'sı, tarla kirası dahil maliyet hesabına göre üretim maliyeti ürün satış fiyatının %95,3'ne tekabül etmektedir. Görüldüğü üzere üretim maliyetlerine nazaran açıklanan ürün taban fiyatları çok düşük seviyelerde kalmıştır.

rn taban fiyatları hem üretici hem de tüketicici düşünülerek daha makul seviyelere çıkarılmalı, ayrıca ürünlere verilecek tarımsal desteklemelerle bu rakamlar, üreticilerin refah düzeylerini artıracak ve tarımsal yatırımlara yöneltecek şekilde daha da iyileştirilmelidir.

Tarımsal destekleme kalemlerinin ve prosedürlerinin çok olması da üreticilerin şikâyetçi olduğu diğer bir husustur. Bu hususta da tarımsal desteklemeler birleştirilerek destek kalem sayısı düşürülmeli, üreticinin alacağı desteklemeler parça parça olmaktan kurtarılmalıdır. Örneğin; buğday ürününde mazot-gübre ve toprak analizi desteği, hububat fark ödemesi desteği, sertifikalı tohum kullanımı desteği birleştirilerek tek kaleme düşürülmelidir. Aynı durum ayçiçeğinde de mazot-gübre ve toprak analizi desteği, yağlı tohumlu bitkiler fark desteği birleştirilmelidir.

Yaşanan bu sorunlar, destekleme kalemlerinin ürün bazında birleştirilmesi, ödeme zamanlarının üreticilerin nakite ihtiyaç duyduğu dönemlere çekilmesi, taban fiyat açıklamalarının üreticilerin ekim kararlarına yön verecek bir yapıya dönüştürülmesi ve yükseltilmesi, üreticilerin kooperatifleşmeye daha çok önem vermesi, ürünlerini kooperatif kanalıyla pazarlama imkanlarına sahip duruma gelmeleri durumunda çözüme kavuşması mümkün görünmektedir.

Tekirdağ ili ve ilçelerinde tarımsal faaliyetlerini devam ettiren üreticilerin tarımsal desteklemelerden yararlanma durumlarına göre ortaya çıkan sonuçların Türkiye'nin pek çok bölgesinde de görülebileceği söylenebilir. Bu durum elbette Türkiye genelini yansıtan daha büyük çaplı çalışmalar ile daha detaylı ortaya konabilir. Sonuçta bu çalışma ile tespit edilen sorunlara yönelik oluşturulacak politika yaklaşımları ile ve buna bağlı olarak üreticilerin gelir seviyelerinin artacağı ve bu bağlamda tarım sektörünün ekonomiye olan katkısının daha da artacağı söylenebilir.

9. KAYNAKLAR

- Akıncı, Y., 2011 “Tar-Et ve Et Kombinasyonu Destekleme Politikalarının Erzurum Besi Hayvancılığı Sektörüne Etkilerinin Analizi” Atatürk Üni. Fen Bil. Ens.Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Erzurum,2011
- Acar, M., 2006, "DTÖ ve AB Müzakereleri Işığında Türk Tarımının Geleceği", Orion Yayınevi, 1. Baskı, ISBN-975-6043-08-3, Anıcar
- Acar, M. ve E. Bulut (2009), Türkiye'de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikalarında Son Gelişmeler, Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl 9, Sayı 17, (Nisan 2009): 1-19.
- Abay, C., Olhan, E., Uysal, Y., Yavuz, F., ve Türkekul, B. 2005. Türkiye’de Tarım Politikalarında Değişim, TMMOB Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası, VI. Teknik Kongre, 3-7 Ocak 2005, Ankara
- Ağca, M. 2010, “Türkiye’de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikalarındaki Gelişmeler” Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Adana.
- Ahearn, M.C., Yee, J., Korb, P., 2005. "Effects of differing farm policies on farm structure and dynamics." American Journal of Agricultural Economics 87:1182-1189.
- Akder, H. 2004 . Türkiye Tarım Politikasında Destekleme Reformu.
- Aktaş, E., 2004. Destekleme ve Teknoloji Politikalarının Çukurova Bölgesinde Mısır Tarımı Üzerine Etkisi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Bölümü, Doktora Tezi, Adana.
- Arısoy ve Gül, 2011. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Tarım Sektörüne Yapılan Direkt Ödemelerin Karşılaştırılması, Tekirdağ.
- Aydın, C. 2004. Dünya Ticaret Örgütü Tarım Müzakereleri, AB ve Türkiye’nin Pozisyonları, Ankara.
- Anonim, 2000. Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler. DPT, Ankara
- Anonim, 2007. Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013.
- Anonim, 2015. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2002-2014 yılları arası Destekleme Ödemeleri, Ankara.
- Anonim, 2011 a. www.bugem.gov.tr “Türkiye Tarım Havzaları Üretim Ve Destekleme Modeli Tanıtım Toplantısı”
- Aytaç, M. Bayram N., 2001, Öğretim Elemanlarının Kariyer tutumlarının Gruplandırılması, V. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 19-22 Eylül 2001.

- Bayaner, A., Koç, A., Tanrıvermiş, H., Gündoğmuş, E., Ören, N., Özkan, B. 2001, Doğrudan Gelir Desteği Pilot Uygulamasının İzleme ve Değerlendirilmesi, Proje Raporu 2001-9, Yayın No:57, Mart, Ankara
- Borg I, Groenen PJF (2005). Modern Multidimensional Scaling, Theory and Applications, Second Edition, Springer Series in Statistics, ISBN-13: 978-0387-25150-9.
- Çakmak, E. ve Akder, H. 2005. Dünya Ticaret Örgütü ve Avrupa Birliği'ndeki Gelişmeler Işığında 21. Yüzyılda Türkiye Tarımı
- Çelik, A., 2013, "Türkiye'de Tarımsal Desteklemelerin Yem Bitkileri Ekiliş ve Üretim Üzerine Etkisi", Yayın No:215 ISBN 978-605-4672-40-0, Ankara
- Çetin, H.C. 2005, Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları, İstanbul. Düzgüneş, D.1983. İstatistik Metodları I. A.Ü. Ziraat Fakültesi F.Yay.ş 861, Ders Kitabı : 229. Ankara
- Çiçek, A. ve Erkan, O., 1996. Tarım Ekonomisinde Araştırma Ve Örnekleme Yöntemleri, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları No:12, Ders Notları Serisi No:6, Tokat.
- Çakmak, Erol (2007), 'Trade Liberalization and Turkish Agriculture: Threat or Opportunity', Cal-Med Workshop IIII (Mediterranean Products in a Global Market Place Place), Barcelona.
- Çakmak Erol, Dudu Hasan, Öcal Nadir (2008), Türk Tarımında Etkinlik: Hane Halkı Düzeyinde Nicel Analiz, TEPAV Yayınları, Ankara.
- Demir, N., 2009 " Destekleme Politikalarının Hayvancılık Sektörü Üzerine Etkilerinin Bölgesel Karşılaştırmalı Analizi" Atatürk Üni.Fen Bil.Ens.Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum
- Demirdöğen, A. ve Olhan E., 2013 "Üretimden Bağımsız Desteklerin Etkileri: Genel Bir Değerlendirme" Ankara Üni. Zir.Fak. Tarım Ekonomisi Dergisi 2013, 19(1):45-57
- Ediz, D.B., İntişah, A.S., Özlü, R.R. (2001). Doğrudan gelir desteği pilot projesi. Proje Raporu:2001/8, Ankara, Tarım ve Köyişleri Bak., Tarımsal Ekonomi Araştırma Ens.
- Eraktan, G., 2001, "Tarım Politikası Temelleri ve Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası", Uzel Yayınları, ISBN 975-8437-01-1, İstanbul
- Eraktan, G., 2006. Türk Tarımında Doğrudan Gelir Desteği Uygulamalarının Sonuçları Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- Erdal, G., Erdal, H. ve Gürkan, M. 2013, "Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Desteklerin Üretici Açısından Değerlendirilmesi (Kahramanmaraş İli Örneği)", Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi 3(2): 92-98,2013
- Erdal, G. Ve Erdal H. (2008), " Türkiye'de Tarımsal Desteklemeler Kapsamında Prim Sistemi Uygulamalarının Etkileri" GOÜ, Ziraat Fak. Dergisi, 2008, 25(1), 41-51
- Ertuğrul, C, 2004, "Tarımda Küreselleşme, Uruguay Görüşmeleri ve Sonrası" Odak Yayınevi, Ekim 2004, Ankara

- Gaytancıoğlu, O.,2009, “Türkiye’de ve Dünyada Tarımsal Destekleme Politikası”, İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:2009-14, İstanbul, 2009
- Günaydın, G., 2004, "AB Ortak Tarım Politikası Kapsamında Uygulanan Doğrudan Gelir Desteği : Tarımsal Destek mi. Yoksulluk Yardımı mı". Tarım ve Mühendislik Dergisi, Sayı 69-70-71, Ankara
- Gündüz, S., 2011. Uzaklık Fonksiyonlarının Çok Boyutlu Ölçekleme Algoritmalarındaki Etkinliğinin İncelenmesi Ve Uygulamalar, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Adana
- Güney, O. İ. 2006.Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikaları ve Tarımsal Destekleme Sistemlerinde Yaşanılan Yeni Gelişmeler
- Güneş, T. ve Arıkan, R., 1988. Tarım Ekonomisi İstatistiği, A.Ü.Ziraat Fakültesi Yayınları: 1049, Ders Kitabı: 305, Ankara.
- Habalı, E., 2010 “Türkiye’de Planlı Dönemde Uygulanan Tarımı Destekleme Politikaları; Dünü, Bugünü ve Geleceği” Akdeniz Üni. Sosyal Bil.Ens. Maliye Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Antalya,2010
- Hardle W, Hlavka Z (2007). Multivariate Statistics: Exercises and Solutions, ISBN 978-0-387-70784-6, Springer Science+Business Media, LLC.
- Hurma, H., Unakıtan, G., Demirkol, C., 2010, “Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modelinin Bölgesel Kalkınma Açısından Değerlendirilmesi” Uluslararası II.Trakya Bölgesi Kalkınma-Girişimcilik Sempozyumu, Bildiriler Kitabı II, Kırklareli Üni. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 1-2 Ekim 2010, İğneada-Kırklareli
- İbicioğlu, M., 2012. Yatırım Araçlarının Getirileri Arasındaki İlişkilerin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle Analizi, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, Güz 2012, Cilt:8, Yıl:8, Sayı:2, 8:45-55.
- İnce, A.T. (2007), Türkiye’de Tarımsal Destekleme Politikalarının Analizi, Adana.
- Johnson R; Wichern D (1992). Applied Multivariate Statistical Analysis, 3.th ed., Prentice Hall, USA, 1992.
- Kıymaz, T. 2000. Avrupa Birliği’nde ve Türkiye’de temel Ürünlerde uygulanan Tarımsal Destek Politikaları ve Bunların Ham Madde Temini Açısından Gıda Sanayine Etkileri, Ankara.
- Kruskal JB, Wish M (1978). Multidimensional Scaling, Sage Publications, California.
- Narin, Müslüme ve Fahriye Öztürk (2004) “2004 Türkiye İktisat Kongresi, İktisadi Sektörlerde Gelişme Stratejileri, Tebliğ Metinleri 1” “*Türk Tarım Politikaları ve DoğrudanGelir Desteği*”, DPT, ss. 9–35.
- Oğuz H., Ögüt H., Gökdoğan O., “Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modelinin Biyodizel Sektörüne Etkisinin İncelenmesi”, Iğdır Üni. Fen Bilimleri Enst. Der. / Iğdır Univ. J. Inst. Sci. & Tech. 2(2,Ek:A): 77-84, 2012

- Özkaya, T., Oyan, O., Işın, F., Uzmay, A., 2001 "Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikaları Dünü-Bugünü-Geleceği" Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yayınları Yayın No : 208, Ankara
- Songül, D. (2010), "Avrupa Birliği ve Türkiye'de Uygulanan Tarımsal Destekleme Politikaları" Harran Üni. Fen Bilimleri Ens. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa
- Şahin, M. Y. 2004. Ülkemiz Tarım Sektörünün Yeri, Önemi ve Sektöre ilişkin Teşvik Uygulamaları, Ankara.
- Şahinöz, A. Çağatay, T. ve Teoman, Ö. 2007. Türkiye'de Tarımsal Destekleme Politikası Aracı Olarak Fark Ödemesi Sisteminin Uygulanabilirliğinin Tartışılması Ve Sistemin İktisadi Analizi, Ankara.
- Tanışik, M. S. 2001. Tarımda Doğrudan Gelir Desteği ve Türkiye'de Uygulanabilirliğinin Çeşitli Kesimler Açısından Değerlendirilmesi, Adana.
- Topçu, Y., 2008 "Çiftçilerin Tarımsal Destekleme Politikalarından Faydalanma İstekliliğinde Etkili Faktörlerin Analizi: Erzurum İli Örneği", Akdeniz Üni. Zir.Fak. 2008,21 (2), 205-12
- Tüzüntürk S (2009). Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi: Suç İstatistikleri Üzerine Bir Uygulama, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, 27-29 Mayıs 2009, Erzurum.
- Uzunoglu, S., Alkin, K., Gürlesel F.C., Civelek, U., 2000 "Tarım Kesiminde Yeniden Yapılanma" İstanbul Ticaret Odası Yayınları, ISBN: 9755125248, İstanbul
- Yavuz, F., Güneş, H., Yılmaz, H., 2004. Tarımsal Girdi ve Destekler Komisyonu Raporu, II. Tarım Şurası, Ankara.
- Yavuz, F., 2001, "Tarım Politikası II Genel Politikalar ve Uluslararası Tarım Ticareti" Atatürk Ün. Ziraat Fakültesi Ders Yayınları No : 186, Erzurum
- Yeni, Ö., Dölekoğlu, R. 2005. Tarımsal Destekleme Politikalarında Süreçler ve Üretici Transferleri,
- Yenidoğan, T. G., 2008, Pazarlama Araştırmalarında Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi: Üniversite Öğrencilerinin Marka Algısı Üzerine Bir Araştırma, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi (15) 2008, 138-169
- Yıldız, Y. 2006. Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarıma Yönelik Destekleme Politikaları ve Bu Politikaların Karşılaştırılması
- Yılmaz, F. 2000. Dünyadaki ve Türkiye'deki Destekleme Politikaları. Ankara
- Yorgun, A. 2006. Tarımda Doğrudan Ödemeler Yönündeki Politika Değişikliğinin Çukurova Bölgesi Ürün Karlılıkları ve İşletme Gelirleri Üzerine Etkisi. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi
- Zeytinoğlu, F.Ç., Sadıç, Ç., 2013. Türkiye'deki İllerin Turizm Verileri Açısından Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi İle İncelenmesi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Aralık 2013 Cilt 15, Sayı 2 (77-94)

Wickelmaier F (2003). An Introduction to MDS. Reports from the Sound Quality Research Unit (SQRU), No. 7. [pdf].

EKLER

EK 1. Anket Formu

Tarımsal Desteklemelere Üreticilerin Yaklaşımı Anketi Anket No:.....

İlçe:.....

Köy/Mahalle:.....

Yaşı: .....

Eğitim Durumu: İlkokul Ortaokul Lise Yüksekokul Üniversite

Lisansüstü

Aile genişliği: .....

İşletmedeki kişi sayısı: .....

İşletme İle İlgili Bilgiler

Yıllık ortalama brüt gelir:..... TL

İşletme Tipi:

Bitkisel Üretim

Hayvansal Üretim

Tarım dışı gelir :

Arazi kirası:.....TL

Emekli maaşı

Diğer

.....

Kredi kullanıyor musunuz?

Evet

Hayır

Kredi kaynağınız?

Koop

Özel banka

Devlet banka

Diğer.....

Geçen yıl kredi kullandınız mı?

Evet

Hayır

Gelecek yıl kredi kullanmayı düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

Bitkisel Üretim (2014 yılı verileri)

Arazi Cinsi	Büyüklüğü(da)	Parsel Sayısı
Tarla (Kuru)(Kendi)		
Tarla (Kuru)(Kira)		
Tarla (Sulu) (Kendi)		
Tarla (Sulu) (Kira)		
Bahçe (meyve, zeytin)		
Bağ		
Diğer		
Toplam		

Yetiştirilen Ürünler	Ekili Alan(da)	Verim (kg/da)
Buğday		
Ayçiçeği		
Kanola		
Çeltik		
Meyve		
Yem Bitkisi		
Arpa		
Zeytin(Sofralık)		

Hayvansal Üretim

Hayvanlar	Adet	Değer (TL)
Süt Sığırı		
Besi Sığırı		
Koyun		
Keçi		
Arı		

Tarımsal Mekanizasyon

Alet ve makineler	Adet	Değer (TL)
Traktör		
Bıçerdöver		
Balya Makinesi		
Mibzer		
Pulluk		
Diskaro		
Diğer		

2014 yılında Ürettiğiniz ürünlere ilişkin en yoğun harcama yaptığınız ayları yazınız

Ürün	Aylar	
	2013 yılı	2014 yılı
Buğday		
Ayçiçeği		
Çeltik		

Kanola		
Arpa		
Hayvansal Üretim		

Tarımsal desteklemelerden yararlanıyor musunuz?

- Evet Hayır

Cevabınız (hayır) ise nedeni nedir?

- Formalitesi çok uzun Destek miktarları yetersiz İhtiyaç duymuyorum Miras problemleri Diğer.....

Cevabınız (evet) ise aşağıdaki tarımsal desteklemelerin hangilerinden faydalanmaktasınız?

- Mazot, gübre ve toprak analizi desteği Fark ödemesi desteği Yem bitkisi desteği Sertf. tohum kul. desteği Sertifikalı fide/fidan kullanımı desteği Organik tarım desteği İyi tarım uygulamaları desteği Damızlık koyun-keçi desteği Anaç sığır desteği Arılı kovan desteği Tarım sigortası desteği Diğer (Arge, Tarımsal danışmanlık, Sürü yöneticisi istihdamı desteği, Çatak, Çiftlik muhasebe veri ağı sis. Katılım desteği) Çiğ süt desteği Besilik et desteği

Sizce Devletin yaptığı tarımsal desteklemeler yeterli midir?

- Evet Hayır

Cevabınız (hayır) ise hangi desteklemelerin yetersiz olduğunu düşünüyorsunuz?

- Mazot, gübre ve toprak analizi desteği Fark ödemesi desteği Yem bitkisi desteği Sertf. tohum kul. desteği Sertifikalı fide/fidan kullanımı desteği Organik tarım desteği İyi tarım uygulamaları desteği Damızlık koyun-keçi desteği Anaç sığır desteği Arılı kovan desteği Tarım sigortası desteği Diğer (Arge, Tarımsal danışmanlık, Sürü yöneticisi istihdamı desteği, Çatak, Çiftlik muhasebe veri ağı sis. Katılım desteği) Çiğ süt desteği Besilik et desteği

2014 yılında üretim yılı için başvurduğunuz desteklemeleri ne zaman aldınız?

	2013 yılı	2014 yılı	2015 yılı	No	Aylar
Mazot, gübre ve toprak analizi desteği				1	Ocak
				2	Şubat
Hububat fark ödemesi desteği				3	Mart
				4	Nisan
				5	Mayıs
Yağlı toh.bitkiler fark ödemesi dest				6	Haziran
				7	Temmuz
Yem bitkisi desteği				8	Ağustos
Sertifikalı tohum kullanımı desteği				9	Eylül
Damızlık koyun-keçi desteği				10	Ekim
Anaç sığır desteği				11	Kasım
Çiğ süt desteği				12	Aralık
Arılı kovan desteği					

Tarımsal desteklemelerin ödeme zamanını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Ödeme zamanından memnunum. Üretime girdi temin edeceğim dönemlerde ödeme yapılıyor, aldığım destekler üretim masraflarına gidiyor.
- Ödeme zamanından memnun değilim. Zamansız ödeme yapılıyor, aldığımız destekleme diğer ihtiyaçlara(ev ihtiyacı, kredi kartı borçları vs.) gidiyor, üretime yansımıyor.

Destek türü	Nasıl değerlendirildiği (değerlendirme no yazılacak)	Değerlendirme şekli
Mazot, gübre ve toprak analizi desteği		1. İhtiyacım olan gübre ve mazot alımını yaparım. 2. İşçilik giderlerinde kullanırım. 3. O dönemde hangi tarımsal girdiye ihtiyacım varsa onu alırım. 4. Borç ödemede kullanırım. 5. Öncelikle ev ihtiyaçlarımı karşılarım
Hububat fark ödemesi desteği		
Yağlı tohum bitkiler fark ödemesi desteği		
Yem bitkisi desteği		
Sertifikalı tohum kullanımı desteği		
Damızlık koyun-keçi desteği		
Anaç sığır desteği		
Çiğ süt desteği		
Arılı kovan desteği		

Tarımdan kazandığının yüzde kaçını tarıma yatırım olarak ayırıyorsunuz?

- %0-5   %5-15   %15-25   %25 ve yukarısı

Devletin uyguladığı tarımsal desteklemeler toplam olarak gelir düzeyinizde bir artış sağlıyor mu?

- Evet   Hayır

Ülke tarım politikalarını genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

- Çok kötü   Kötü   Kararsızım   İyi   Çok iyi

Sizce uygulanan tarımsal destekler nasıl olmalıdır?

- Ürüne olmalı   Girdilere olmalı   Dekar başı nakit para olmalı   Yöresel bitki desenine göre ayrı ayrı olmalı
 Diğer.....

Genelde her yıl açıklanan ürün taban fiyatlarındaki dalgalanmaların üretimin sürdürülebilirliğine sizce etkisi nasıldır?

- Bir önceki yıla göre düşük açıklanan fiyatlar üretim alanlarını azaltmama neden oluyor.
 Bölgemizde alternatif ürün çeşitliliği fazla olmadığından taban fiyatları düşse de aynı üretime devam ediyorum.

Sizce ürün alım fiyatları ne zaman açıklanmalı?

Ürünler	Fiyatın açıklandığı tarih	Açıklanması gereken tarih	Üreticinin düşüncesi
Buğday			
Ayçiçeği			
Çeltik			
Kanola			

En başarılı en başarısız destekleme türleri

En Başarılı		Destekleme Türü	En Başarısız	
Genel		1. Mazot, gübre ve toprak analizi desteği	Genel	

Buğday		2. Fark ödemesi desteği	Buğday	
Ayçiçeği		3. Yem bitkisi desteği	Ayçiçeği	
Çeltik		4. Sertf. tohum kul. desteği	Çeltik	
Hayvancılık		5. Sertifikalı fide/fidan kullanımı desteği	Hayvancılık	
		6. Organik tarım desteği		
		7. İyi tarım uygulamaları desteği		
		8. Damızlık koyun-keçi desteği		
		9. Anaç sığır desteği		
		10. Arılı kovan desteği		
		11. Tarım sigortası desteği		
		12. Diğer (Arge, Tarımsal danışmanlık, Sürü yöneticisi istihdamı desteği, Çatak, Çiftlik muhasebe veri ağı sis. Katılım desteği)		

Tarımsal desteklemeler üzerine üreticilerin yargıları

Tarımsal desteklemeler tarım sektörünün öncelikli problemlerinin çözümüne katkıda bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
Söz konusu destekler uygulanan politikaların etkinliğini artırmaktadır.	1	2	3	4	5
Üreticilerin piyasa koşullarında faaliyetlerini yürütmesini sağlar.	1	2	3	4	5
Fark ödemesi desteği öncelikle arz açığı olan ürünleri kapsar.	1	2	3	4	5
Desteklemeler hayvancılık faaliyetlerinde ırk ıslahı, kaba yem üretiminin artırılması, verimliliğin artırılması, işletmelerin ihtisaslaşmasına faydalıdır.	1	2	3	4	5
Alınan tarımsal desteklemelerin yerinde kullanıldığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Uygulanan tarımsal desteklerin çeşitleri yeterlidir.	1	2	3	4	5
Tarımsal desteklerin miktar olarak yeterli olduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
Nakit ödemeler yerine girdi fiyatları düşürülmelidir.	1	2	3	4	5
Tarımsal desteklemeler üretim kararlarımı etkilemektedir.	1	2	3	4	5
Açıklanan ürün taban fiyatı üretim kararlarımı etkilemektedir.	1	2	3	4	5

1-Kesinlikle katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum

Sizce Türkiye tarımının en önemli sorunu nedir?

.....

Ek 2. Tarımsal Desteklemelere İlişkin Kullanılan Mevzuat Bilgileri

Kanunlar

* 18/04/2006 Tarih ve 26149 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5488 Sayılı Tarım Kanunu

Bakanlar Kurulu Kararları

Karar Sayısı : 2013/4271

* 16 Şubat 2013 Cumartesi tarih ve 28561 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan; Ekli “T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar”ın yürürlüğe konulması; Başbakan Yardımcılığının 22/1/2013 tarihli ve 1222 sayılı yazısı üzerine, 15/11/2000 tarihli ve 4603 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi ile 27/12/2006 tarihli ve 5570 sayılı Kanunun 1 inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu’nca 28/1/2013 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Karar Sayısı : 2013/4245

* 30 Ocak 2013 Çarşamba tarih ve 28544 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan; Ekli “Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Karar”ın yürürlüğe konulması; Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 26/11/2012 tarihli ve 17558 sayılı yazısı üzerine, 5488 sayılı Tarım Kanununun 19 uncu maddesi ile 2844 sayılı Fındık Üretiminin Planlanması ve Dikim Alanlarının Belirlenmesi Hakkında Kanun hükümlerine göre, Bakanlar Kurulu’nca 28/1/2013 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Karar Sayısı : 2012/4138

23 Ocak 2013 Çarşamba tarih ve 28537 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan; Ekli “Tarım Sigortaları Havuzu Tarafından Kapsama Alınacak Riskler, Ürünler ve Bölgeler ile Prim Desteği Oranlarına İlişkin Karar”ın yürürlüğe konulması; Gıda, Tarım ve Hayvancılık

Bakanlığının 20/12/2012 tarihli ve 18803 sayılı yazısı üzerine, 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanununun 12 nci ve 13 üncü maddeleri ile 5488 sayılı Tarım Kanununun 19 uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 24/12/2012 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Karar Sayısı: 2010/159

* 2 Mart 2010 Salı tarih ve 27509 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye Tarım Havzaları Üretim Ve Destekleme modeline Göre 2010 Yılı Ürünleri Fark Ödemesi Desteğine Dair Karar.

Karar Sayısı : 2008/14268

* 14 Kasım 2008 Cuma tarih ve 27054 sayılı resmi gazetede yayımlanan; Ekli “Çevre Amaçlı Tarımsal Arazilerin Korunması Programını Tercih Eden Üreticilerin Desteklenmesine İlişkin Karar”ın yürürlüğe konulması; Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 21/10/2008 tarihli ve 501 sayılı yazısı üzerine, 5488 sayılı Tarım Kanununun 19 uncu maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 27/10/2008 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Karar Sayısı: 2006/11483

* 7 Ocak 2007 Pazar tarih ve 26396 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Tarımsal Faaliyette Kullanılan Mazot ve Kimyevi Gübre İçin Çiftçilere Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Karar.

Tebliğler

* 23 Aralık 2014 Salı tarih ve 29214 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2014/60)

* 26 Ekim 2014 Pazar tarih ve 29157 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımların Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2014/43)

* 27 Eylül 2014 Cumartesi tarih ve 29132 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İyi Tarım Uygulamaları Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2014/46)

- * 13 Ağustos 2014 Çarşamba tarih ve 29087 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye Tarım Havzaları Üretim Ve Destekleme Modeline Göre Yaş Çay Üreticilerine 2014 Yılı Yaş Çay Ürünü İçin Fark Ödemesi Desteği Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2014/37)
- * 17 Haziran 2014 Salı tarih ve 29033 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye Tarım Havzaları Üretim Ve Destekleme Modeline Göre 2014 Yılı Ürünü Yağlı Tohumlu Bitkiler, Hububat Ve Baklagil Fark Ödemesi Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2014/25)
- * 7 Haziran 2014 Cumartesi tarih ve 29023 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine Dâhil Olan Tarımsal İşletmelere Katılım Desteği Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2014/24)
- * 3 Haziran 2014 Salı tarih ve 29019 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre Ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2014/20)
- * 3 Haziran 2014 Salı tarih ve 29019 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yurt İçi Sertifikalı Fidan/Çilek Fidesi Ve Standart Fidan Kullanımı Desteklemesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2014/21)
- * 3 Haziran 2014 Salı tarih ve 29019 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bitkisel Üretimde Biyolojik Ve/Veya Biyoteknik Mücadele Destekleme Ödemesi Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2014/23)
- * 28 Mayıs 2014 tarih ve 29013 sayılı mükerrer Resmi Gazetede yayımlanan Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2014/22)
- * 17 Mayıs 2014 Cumartesi tarih ve 29003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yem Bitkileri Desteklemeleri Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2014/16)
- * 17 Mayıs 2014 Cumartesi tarih ve 29003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yurt İçi Sertifikalı Tohum Üretiminin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2014/18)

- * 17 Mayıs 2014 Cumartesi tarih ve 29003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yurt İçi Sertifikalı Tohum Kullanımının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2014/19)
- * 14 Mayıs 2014 Çarşamba tarih ve 29000 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Bireysel Sulama Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2014/13)
- * 10 Mayıs 2014 Cumartesi tarih ve 28996 sayılı Remi Gazetede yayımlanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2014/10)
- * 26 Aralık 2013 Perşembe tarih ve 28863 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiğ Sütün Değerlendirilmesine Yönelik Destekleme Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2013/64)
- * 14 Aralık 2013 Cumartesi tarih ve 28851 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımların Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2013/59)
- * 22 Eylül 2013 Cumartesi tarih ve 28772 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Türkiye Tarım Havzaları Üretim Ve Destekleme Modeline Göre 2013 Yılı Ürünü Yağlı Tohumlu Bitkiler, Hububat Ve Baklagil Fark Ödemesi Desteğine İlişkin Bakanlar Kurulu Kararı Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2013/15)
- * 10 Eylül 2013 Salı tarih ve 28761 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Organik Tarım Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2013/23)
- * 5 Eylül 2013 Perşembe tarih ve 28756 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği Ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2013/4)'De Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2013/57)
- * 20 Ağustos 2013 Salı tarih ve 28741 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemine Dâhil Olan Tarımsal İşletmelere Katılım Desteği Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2013/50)

- * 26 Haziran 2013 Çarşamba tarih ve 28689 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2013/27)
- * 14 Haziran 2013 Cuma tarih ve 28677 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Tarımsal Yayımların Ve Danışmanlık Hizmetlerine Destekleme Ödemesi Yapılması Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2013/31)
- * 2 Haziran 2013 Pazar tarih ve 28665 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Bitkisel Üretimde Biyolojik Ve/Veya Biyoteknik Mücadele Destekleme Ödemesi Uygulama Tebliği (Tebliğ No: 2013/30)
- * 1 Haziran 2013 Cumartesi tarih ve 28664 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Bireysel Sulama Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2013/28)
- * 25 Mayıs 2013 Cumartesi tarih ve 28657 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İyi Tarım Uygulamaları Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2013/22)
- * 25 Mayıs 2013 Cumartesi tarih ve 28657 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2013/29)
- * 18 Mayıs 2013 Cumartesi tarih ve 28651 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yurt İçi Sertifikalı Fidan/Çilek Fidesi Ve Standart Fidan Kullanımı Desteklemesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2013/20)
- * 14 Mayıs 2013 Salı tarih ve 28647 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre Ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2013/14)
- * 14 Mayıs 2013 Salı tarih ve 28647 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yem Bitkileri Desteklemeleri Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2013/18)
- * 10 Mayıs 2013 Cuma tarih ve 28643 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yurt İçi Sertifikalı Tohum Kullanımı Desteklemesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2013/17)

- * 10 Mayıs 2013 Cuma tarih ve 28643 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yurt İçi Sertifikalı Tohum Üretiminin Desteklenmesi Hakkında Tebliğ (Tebliğ No: 2013/16)
- * 20 Temmuz 2013 Cumartesi tarih ve 28713 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Organik Hayvancılık Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2013/43)
- * 24 Temmuz 2012 Çarşamba tarih ve 28363 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Organik Hayvancılık İlave Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2012/60)
- * 15 Haziran 2012 Cuma tarih ve 28324 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre Ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2012/40)
- * 15 Mart 2011 Salı tarih ve 27875 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre Ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2011/15)
- * 18 Mart 2010 Perşembe tarih ve 27525 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre Ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2010/10)
- * 8 Mayıs 2009 Cuma tarih ve 27222 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre Ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair Tebliğ (Tebliğ No: 2009/41)
- * 26 Ağustos 2009 Çarşamba tarih ve 27331 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Fındık Üreticilerine Alan Bazlı Gelir Desteği Ve Alternatif Ürüne Geçen Üreticilere Telafi Edici Ödeme Yapılmasına Dair Kararın Uygulanmasına İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2009/50)

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Artova/TOKAT'ta doğdu. İlk ve Orta öğrenimini Turhal/TOKAT'ta tamamladı. Lise öğrenimini 1998 yılında Büyükçekmece/İSTANBUL'da tamamladı. 1998 yılında girdiği Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü'nden 2002 yılında mezun oldu. 2013 yılında Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı. 2007-2012 yıllarında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Yozgat Kadışehri İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nde Ziraat Mühendisi olarak görev yapmış olup, halen Tekirdağ İli Kapaklı İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nde Ziraat Mühendisi olarak görev yapmaktadır. Evli ve 2 çocuk sahibidir.